

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

SIMONA KVÍČALOVÁ

II. ročník, navazující – prezenční studium

Obor: Učitelství základů společenských věd a občanské výchovy pro střední školy a druhý stupeň základních škol a španělská filologie

ŠPANĚLSKÝ POLITICKÝ SYSTÉM A JEHO PROMĚNY

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. David Hampl, Ph. D.

OLOMOUC 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Španělský politický systém a jeho proměny“
vypracovala samostatně a jen na základě uvedených zdrojů.

V Olomouci, dne 18. dubna 2013

.....

Simona Kvíčalová

Děkuji Mgr. Davidovi Hamplovi, Ph.D. za odborné vedení, jeho cenné rady a připomínky při zpracování této diplomové práce.

OBSAH

Úvod.....	6
1 Politicko - geografická charakteristika	8
1.1 Atributy Španělska	8
1.2 Přírodní podmínky	9
1.3 Vodstvo	10
1.4 Autonomní společenství	11
1.5 Panovník	11
1.6 Jazyky	12
1.7 Náboženské vyznání.....	13
1.8 Mezinárodní instituce.....	14
2 Charakteristika španělského politického systému	16
2.1 Politická situace ve Španělsku na počátku 20. století	16
2.2 Zákonodárná moc.....	18
2.3 Výkonná moc	19
2.4 Soudnictví a prokuratura	21
2.5 Provinciální a místní samospráva.....	22
2.6 Policie.....	23
2.7 Volební systém.....	23
2.8 Stranický systém	26
2.9 Politické strany.....	33
2.9.1 Radikálové.....	33
2.9.2 Liberálové	34
2.9.3 Socialisté	34
2.9.4 Komunisté	36
2.9.5 Konzervativní uskupení	37
Lidová aliance (Alianza Popular)	37
2.9.6 Demokratičtí křesťané.....	38
Svaz demokratického středu (UCD)	38
2.9.7 Sociální demokracie.....	39
Demokratický a sociální střed (CDS Centro Democrático y Social)	39
2.9.8 Regionální a nacionalistické strany	39
Baskicko.....	40
Katalánsko.....	41
Konvergence a jednota (Convergencia i Unió, CiU)	41
Galície.....	42
2.10 Odbory.....	42
2.11 Závěrečná charakteristika stranického systému	43
3 Historické souvislosti španělských dějin.....	44
3.1 Soused událostí	44
3.2 Druhá republika	45
3.3 Předzvěst občanské války	46
3.4 Občanská válka	48
4 Frankovo Španělsko	52

4.1	Francisco Franco „el caudillo“	52
4.2	Vnitřní vývoj Španělska po občanské válce	69
4.3	Vztahy se zahraničím v období 2. světové války (1939-1945)	71
4.4	Španělsko v období Frankovy éry	74
4.5	Závěrečná charakteristika režimu	86
5	Přechod Španělska k demokracii.....	89
5.1	Vymezení pojmů	89
5.2	Restaurace monarchie.....	92
6	Současný politický vývoj	97
6.1	Volby ve Španělsku v letech 2004, 2008 a 2011	97
6.2	Aktuální politické dění ve Španělsku	102
7	Pedagogické aplikace	105
7.1	Občanský a společenskovědní základ	105
7.2	Geografie	106
7.3	Dějepis.....	107
7.4	Průřezová témata.....	108
	Závěr	109
	Seznam zkratk	112
	Seznam pramenů a literatury	114
	Elektronické zdroje.....	117
	Přílohy	
	ANOTACE	

Úvod

Cílem práce je charakterizovat španělský politický systém a jeho proměny. Problematika politického systému ve Španělsku bude sledována od počátku 20. století, kde se zaměříme na krizi monarchie, občanskou válku (1936-1939), obě světové války, ale zejména na období diktatury Francisca Franca y Bahamonde. Pozornost bude věnována také současnému politickému vývoji ve Španělsku i v jeho autonomních oblastech, a to zejména v Katalánsku.

Diplomová práce bude členěna celkem do sedmi kapitol. První kapitola se zaměří na politicko-geografickou situaci ve Španělsku a zohlední také přírodní aspekty, které ovlivňují ekonomickou situaci této země. Rovněž charakterizuje oblasti autonomních regionů, panovníka, jazyky, náboženské vyznání španělského obyvatelstva a v neposlední řadě také mezinárodní instituce, kterých je tato země členem.

Ve druhé kapitole provedeme analýzu dělby moci (zákonodárná, výkonná a soudní), provinciální a místní samosprávy, ale zejména volebního a stranického systému ve Španělsku, včetně politických stran, což je také stěžejním tématem této práce.

Třetí kapitola bude věnována historickým souvislostem španělských dějin a bude provázet období první španělské republiky, diktaturou Primo de Rivery a druhou republikou. Stěžejní oblastí bude explikace období španělské občanské války, díky níž se k moci dostal diktátor Francisco Franco.

Čtvrtá kapitola bude specifikovat období politického režimu diktátora F. Franka, který byl iniciátorem povstání v občanské válce, sehrál v ní důležitou roli a poté dlouhou dobu formoval podobu španělské společnosti. Pozornost bude věnována i jednotlivým etapám režimu, které procházely velmi často rozdílnými etapami vnitřního vývoje a bude ukončena Frankovým úmrtím i celkovou charakteristikou režimu.

Pátá kapitola bude věnována přechodu Španělska k demokracii, který je mnohými autory považován za tzv. učebnicový příklad kontinuální tranzice. Zaměříme se také na problematiku Ústavy z roku 1978 a prvních voleb po téměř čtyřicetileté diktatuře F. Franka.

V šesté kapitole provedeme rozbor současného politického vývoje a zaměříme se na poslední parlamentní volby ve Španělsku v 21. století (2004, 2008, 2011). Pozornost bude věnována také posledním regionálním volbám v Katalánsku na podzim roku 2012.

Sedmá a zároveň poslední kapitola se zaměří na aplikaci tématu Španělského politického systému a jeho proměn do jednotlivých vzdělávacích předmětů a oblastí.

Problematice španělského politického systému se věnuje řada autorů. Naším nejvýznamnějším autorem, který se politické situaci ve Španělsku věnuje především v kontextu španělské tranzice, je Jiří Chalupa. Klíčovými prameny pro zpracování této práce jsou mimo práce J. Chalupy (např. Jak umírá diktatura) také internetové stránky jednotlivých španělských institucí. Inspirativní jsou taktéž monografie od P.Prestona či A. Bachoudové.

1 Politicko - geografická charakteristika

V této kapitole budeme charakterizovat politicko-geografickou situaci Španělska, jehož oficiální název je Španělské království, „Reino de España“. Pozornost bude věnována také autonomním společenstvím i oficiálním jazykům, náboženství a v neposlední řadě také institucím, kterých je tato země členem.

1.1 Atributy Španělska

Španělsko leží společně s Portugalskem a Andorrou na Pyrenejském poloostrově. Ten svými fyzicko-geografickými vlastnostmi představuje přechodnou oblast mezi Evropou a Afrikou. Povrch poloostrova je tvořen zejména pohořími a náhorními plošinami. Španělsko se celkově rozkládá na pěti šestinách poloostrova.¹

Španělské království sousedí celkem se čtyřmi státy. Na severovýchodě hraničí tato země s Francií a Andorrou, na západě s Portugalskem a na jihu s Gibraltarem. Přirozená hranice je tvořena také Středozezemním mořem a Atlantským oceánem. Po Rusku a Francii je Španělsko třetím největším státem Evropy. Od zbývajících „starého“ kontinentu je odděleno Pyrenejským pohořím. Nejjižnější výběžek Španělska je oddělen úžinou od Maroka a činí tak ze Španělska most mezi kontinenty.²

Rozloha Španělska činí 504 782 km², počet obyvatel je 47,2 miliónů (stav k 1. 1. 2012)³ a hlavním městem je Madrid. Ten je považován za hlavní město od roku 1561, kdy sem král Filip II. nechal přemístit trůn. Dalšími významnými městy jsou: Barcelona, Valencie, Sevilla, Zaragoza, Málaga, Bilbao a další.⁴

Součástí španělského teritoria jsou také Baleárské ostrovy, které jsou tvořeny ze dvou hlavních ostrovů Mallorky a Menorky, dále Ibizy, Formentery

¹ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 10.

² ARDAGH, J., BAIRD D., HAYWARD W., HOPKINS A., HUNT L. *Španělsko*. vyd. London 1999: Ikar, 2000. ISBN 0-7513-0106-X.

³ Webové stránky: Španělsko: Ministerstvo zahraničních věcí. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. 2012, 31.10.2012 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: www.mzv.cz

⁴ CHALUPA, Jiří. *Španělsko*. Praha: Libri, 2010, s. 201.

a Cabrery. Tyto ostrovy se nachází ve Středozemním moři. Mezi další španělská teritoria patří souostroví Kanárských ostrovů, které leží v Atlantském oceánu severovýchodně od Afriky (zahrnují ostrovy: Tenerife, Fuerteventura, Gran Canaria, Lanzarote, Palma a další menší).⁵

Na ostrově Tenerife se nachází nejvyšší hora Španělska, dnes již nečinná sopka Pico de Teide, jejíž nadmořská výška činí 3717 m.⁶

1.2 Přírodní podmínky

Španělsko je země velice rozmanitá. Pro sever státu je typická zelená barva (tzv. España verde), neboť tento kraj je velice bohatý na srážky i vegetaci. Svým způsobem může svými lesy, loukami a horskými údolími připomínat střední Evropu, případně i západní pobřeží Francie. Opakem je rozlehlá náhorní plošina, Meseta, která je vyprahlá, suchá a na vegetaci skrovná. V oblasti Andalusie, která se nachází na jihu poloostrova, se střídají polopouště s úrodnými údolími řek. Východní pobřeží a Baleáry bychom mohli podle J. Chalupy bez nadsázky označit za subtropický ráj.⁷ Pohoří Pyrenejí se táhne po španělsko-francouzských hranicích souvisle od Biskajského zálivu k pobřeží Středozemního moře, kde je nejvyšším vrcholem Pico de Aneto se svými 3404 metry. Na poloostrov přechází z Maroka tzv. Andaluské pohoří, kde vyniká především pohoří Sierra Nevada s nejvyšší horou poloostrova Mulhacénem (3482 metrů). Důležitou roli hraje také Aragonská nížina (pramení zde řeka Ebro), která vyplňuje severovýchodní část Španělska mezi Pyrenejemi a Iberským pohořím.⁸ Španělsko je jednou z nejhornatějších zemí Evropy. Na severozápadě země se tyčí Galicijský masív (Sistema Galaico), na severu Kantaberské pohoří (Cordillera Cantábrica), západně od Madridu je to Sierra de Guadarrama a Sierra de Gredos, mezi Andalusií a Extremadurou Sierra Morena

⁵ ČERNÝ J., MOHAPLOVÁ A., CHALUPA J. *España, Geografie, Historia, Arte*. Olomouc Univerzita Palackého 1997, s. 5, překlad vlastní.

⁶ CHALUPA, Jiří. *Španělsko*. Praha: Libri, 2010, s. 207.

⁷ Tamtéž, s. 206.

⁸ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 11.

a nad Granadou se tyčí vrcholky Sierry Nevady. Španělsko má v Evropě nejvyšší nadmořskou výšku následně po Švýcarsku (asi 600 m.n.mořem). Španělské hlavní město je pak nejvýše položeným hlavním městem v Evropě (655 metrů).⁹

Po Francii je Španělsko druhou turisticky nejnavštěvovanější zemí (v roce 2005 jej navštívilo přes 56 milionů zahraničních turistů), neboť k turistickému ruchu má Španělsko příčné podmínky.¹⁰ Důsledky turistického ruchu jsou významné, neboť jsou důležitým zdrojem příjmů obyvatelstva. Na druhé straně však turismus vede k rozšiřování vodohospodářských problémů, ale také k vzrůstajícímu se rozšiřování betonových staveb na španělském pobřeží. Turisty jsou kromě turistických letovisek ve Středomoří hojně navštěvovaná také města s bohatým kulturním dědictvím jako například Santiago de Compostela, Toledo, Cordoba, Segovia, Cáceres, Ávila a Salamanca.¹¹

1.3 Vodstvo

Tajo, je nejdelší řekou poloostrova a ústí do Atlantského oceánu v Portugalsku. Mimo jiné do oceánu ústí také řeka Duero, Miño z Galicie, ale také řeka Guadina, protékající extremadurským Badajozem. Řeka Ebro je pak nejvodnatější, pramení pod Kantaberským pohořím a vlévá se do Středozemního moře. Za ryze čistou španělskou řeku můžeme označit Guadalquivir, která je splavná až do Sevilly. Většina řek má stav hladiny nízký a v létě mohou být i zcela vyschlé, naopak je tomu na jaře po velkých deštích a na podzim, kdy jsou obvyklé ničivé povodně.¹²

Ve Španělsku v posledních desetiletích vznikají velké umělé vodní plochy. Vesměs se jedná o víceúčelová vodní díla, která slouží nejen vodním elektrárnám, ale příznivě ovlivňují v mnoha směrech vodní hospodářství a zemědělství. Přehrady

⁹ CHALUPA, Jiří. *Španělsko*. Praha: Libri, 2010, s. 206.

¹⁰ *Faits saillants du tourisme: Tour d'horizon du tourisme international en 2005*. 2006. vyd. 2006. Dostupné z: http://www.unwto.org/facts/eng/pdf/highlights/highlights06_fr_hr.pdf

¹¹ Geografie Španělska: Ekonomická geografie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2012, 12.12.21012 [cit. 2012-12-18]. Dostupné z: www.wikipedia.org

¹² BENEŠ V., ŠTĚPÁNEK P. *Španělsko a Španěle*. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 25.

zejména vyrovnávají značně kolísavé průtoky řek, ale především jsou využívány jako zásobárny užitkové a pitné vody.¹³

1.4 Autonomní společenství

Španělsko se skládá ze sedmnácti autonomních společenství (Andalusie, Aragonie, Asturie, Baleárských ostrovů, Baskicka, Extremadury, Galicie, Kantábrie, Kanárských ostrovů, Kastilie a Leónu, Kastilie-La Manchy, Katalánska, La Riojy, Madridu, Murcie, Navarry, Valencie) a dvou autonomních měst na území Maroka (Ceuty a Melilly).

Současný španělský autonomní systém je dán Konstitucí z roku 1978. Jedná se tedy o přechodný stát mezi státem unitárním a federativním. Konstituce zaručuje nezrušitelnou jednotu španělského národa, právo autonomie všech národností a regionů, které jej tvoří a vzájemnou solidaritu mezi nimi. V roce 1975, kdy byla znovuobnovena monarchie, se začal vytvářet nový autonomní proces. Po vyhlášení práva politické reformy a konání prvních voleb do Kongresu a Senátu se začaly formovat vládním nařízením odlišné preautonomní režimy (1977-78).¹⁴

1.5 Panovník

Španělsko je parlamentní monarchií, v jejímž čele stojí král. Od 2. listopadu 1975 je králem Juan Carlos I. ¹⁵ Na základě systému primogenitury¹⁶ je hlavou státu. Správný titul pro krále je Su majestad (S.M. = Jeho veličenstvo).¹⁷

Král don Juan Carlos I. (Juan Carlos Victor María de Borbón y Borbón) se narodil dne 5. ledna 1938 v Římě. Zde královská rodina našla útočiště poté, co byla v roce 1931 ve Španělsku vyhlášena republika. Jeho rodiči byli Juan de Borbón

¹³ KAŠPAR Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice: Kora, 1994, s. 23.

¹⁴ ČERNÝ J., MOHAPLOVÁ A., CHALUPA J. *España, Geografia, Historia, Arte*. Olomouc Univerzita Palackého 1997, s. 6, překlad vlastní.

¹⁵ KAŠPAR Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice: Kora, 1994, s. 14.

¹⁶ Primogenitura je dědický řád zajišťující přednostní právo prvorozeného při dědické posloupnosti.

¹⁷ BENEŠ V., ŠTĚPÁNEK P. *Španělsko a Španělé*. Praha: Grada Publishing 2002, s. 91.

y Battenberg (hrabě Barcelonský, syn krále Alfonsa XIII.) a María Mercedes de la Borbón y Orleans.¹⁸

Následníkem trůnu je princ Felipe de Borbón y Grecia, princ asturský (*1968). V případě neexistence mužského potomka rodu Bourbon-Anjou by mohla na trůn usednout i žena.¹⁹

Monarcha reprezentuje stát v zahraničí a je symbolem jednoty a trvání státu. Jeho úloha spočívá ve svolávání a rozpouštění parlamentu a má pravomoci schvalovat a vyhlášovat zákony. Mimo jiné je i formálním velitelem ozbrojených sil a předsedá Nejvyšší radě obrany (Consejo Superior de la Defensa).²⁰

Král, parlament a vláda jsou nejvyššími orgány státní moci. Španělský parlament (Cortes Generales) je dvoukomorový a skládá se z Poslanecké sněmovny a Senátu. Kongres poslanců (Dolní komora) je základním zákonodárným orgánem a má 350 členů. Horní komora je ve Španělsku tvořena Senátem, který však plní roli komory druhého čtení a je tvořena 259 příslušníky, z čehož 208 senátorů je voleno přímo a zbývajících 51 autonomiemi.²¹

1.6 Jazyky

Ve Španělsku existují čtyři oficiální jazyky: kastilština (castellano), katalánština (catalá), baskičtina (euskera) a galicijština (gallego).

Kastilština je románský jazyk odvozený z hovorové latiny, jakým se mluvilo na Iberském poloostrově po příchodu Římanů. Zrodil se v Kantabrijském pohoří a v X. století začal expandovat směrem na jih. Od XI. století, kdy došlo k založení království Kastilie-León, začíná kastilština svou nadvládu nad ostatními

¹⁸ BENEŠ V., ŠTĚPÁNEK P. *Španělsko a Španělé*. Praha: Grada Publishing 2002, s. 91.

¹⁹ Politický systém Španělska: Státní zřízení. *Institut hospodářské a environmentální politiky* [online]. 8. 12. 2011. 2011, 5. 7. 2012 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: ihp.cz

²⁰ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko. Encyklopedický přehled*. Kora Pardubice, 1995, s. 14.

²¹ Vláda ve Španělsku: Rozdělení Španělska. *Www.spanelskekralovstvi.cz* [online]. [cit. 2012-08-21]. Dostupné z: <http://www.spanelskekralovstvi.cz/vlada>

románskými jazyky. Jako důsledek rekonquisty,²² se jazyk začal utvářet a vytvořil několik dialektů.²³

Baskičtina – jedná se o jazyk, který byl usazen na severu Pyrenejského poloostrova již v době před příchodem Římanů. O původu tohoto jazyka dodnes není mnoho zjištěno, i navzdory veškerým vynaloženým snahám lingvistů.

Katalánština - tento jazyk se zrodil ve východní části Pyrenejí. Šířil se k jihu společně s rekonquistou. Katalánštinou se dnes mluví v širokém pásu oblasti čítající asi 68 tisíc km². Jmenovitě jsou to tyto oblasti: Katalánsko, Baleárské ostrovy, Valencie, Andorra, Pyreneje a některé obce sousedící s Murcií a Valencií západně od poloostrova. Celkově mluví katalánským jazykem asi 11 milionů lidí.²⁴

Galicijština - během středověku tvořila lingvistickou jednotu s portugalštinou jako jazyk galaico-portugés. Stejně jako kastilština, pocházel tento jazyk z hovorové latiny. Od XIV. století se galaico-portugés odštěpil na dva jazyky: galicijštinu a portugalštinu.

1.7 Náboženské vyznání

Španělská ústava stanovuje, že státního charakteru nemůže dosáhnout žádný druh náboženského vyznání. Na vědomí bere stát existenci jednotlivých vyznání španělské společnosti, neboť spolupracuje a udržuje příslušné vztahy s katolickou církví či ostatními církevními subjekty. V lednu 1979 byly podepsány čtyři dohody s Vatikánem, které nahrazují konkordát z roku 1953. Ve Španělsku má katolicismus mimořádné a zvláštní postavení, neboť se k němu hlásí většina obyvatel tohoto poloostrova. Dalo by se říci, že 99% španělských věřících jsou právě katolíci.²⁵

Ve Španělsku mimo jiné působí menšiny islámské, protestantské a ortodoxní, jejichž počet se neustále zvyšuje zejména díky přistěhovalectví cizinců

²² Pojmem reconquista se označuje období vytažení Maurů z Pyrenejského poloostrova katolíky.

²³ *Lenguas oficiales de España*. In: *Rincón del Vago: Historia. Hablantes. Situación actual. Dialectos. Castellano. Euskera. Catalán. Gallego* [online]. 2003, 25.9.2012 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://html.rincondelvago.com/lenguas-oficiales-de-espana.html>; překlad vlastní.

²⁴ *Lenguas oficiales de España*. In: *Rincón del Vago: Historia. Hablantes. Situación actual. Dialectos. Castellano. Euskera. Catalán. Gallego* [online]. 2003, 25.9.2012 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://html.rincondelvago.com/lenguas-oficiales-de-espana.html>; překlad vlastní.

²⁵ KAŠPAR Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice: Kora, 1994, s. 14.

(čítají okolo 2,3%), stejně tomu tak je i u ostatních náboženských skupin jako jsou židé, buddhisté, mormoni a další.²⁶

1.8 Mezinárodní instituce

Španělsko je členem mnoha významných mezinárodních institucí, mezi které patří zejména:

Evropská Unie (EU)

Španělsko bylo přijato jako člen Evropského společenství EHS dne 1. ledna 1986. Vstupem do EHS se Španělsko plně zapojilo do evropského integračního procesu. Roku 1987 vstoupil v platnost Jednotný evropský pakt, který si kladl za cíl dokončení společného trhu a zavedení nové společné politiky. Krok rozšíření spolupráce vedl ke komplexní přeměně společenství na Evropskou unii. EU vznikla v prosinci 1993 ratifikací Maastrichtské smlouvy. V roce 2004 byl komisařem za Španělsko jmenován Joaquín Almunia, jenž má na starosti oblast hospodářské soutěže.²⁷

Organizace pro Evropskou spolupráci a rozvoj (OECD)

Tato organizace byla vytvořena v roce 1948 jako první poválečná organizace pro pomoc válkou rozvrácené Evropě s rozdělováním a spravováním peněžních prostředků Marshallova plánu. Pro splnění tohoto úkolu byla v roce 1960 založena OECD se sídlem v Paříži. V současné době sdružuje OECD dohromady 34 hospodářsky nejvyspělejších zemí světa, mezi které patří i Španělsko.²⁸

²⁶ Idiomas y religión. *España* [online]. 2012, 25.9.2012 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: www.spain.info, překlad vlastní.

²⁷ Web » Webová stránka Institut pro Evropskou politiku: Jednotný evropský akt a Maastrichtská smlouva. *Institut pro Evropskou politiku: Jednotný evropský akt a Maastrichtská smlouva* [online]. 16.5.2001 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/integrace/30-integrace--8/714-dlouha-cesta-spanelska-do-evropyprehled-spanelsko-evropskych-vztahu>

²⁸ Web » Webová stránka OECD - půlstoletí prestižního klubu. *OECD - půlstoletí prestižního klubu* [online]. 2011 [cit. 2013-03-29]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zpravy_udalosti_aktuality/oecd_pulstoleti_prestizniho_klubu.html

Severoatlantická aliance (NATO)

Severoatlantická aliance byla založena původně dvanácti zeměmi roku 1949. Španělsko se stalo členem od 30. 5. 1982. Jeho armáda posiluje svou mobilitu a schopnost rychlého nasazení mimo území Španělska v souladu s novými úkoly NATO a Západoevropské unie ZEU. Armáda je rozdělena na osm regionálních operačních velení a všeobecnou záložní sílu.²⁹

Organizace spojených národů (OSN)

Tato organizace byla založena v roce 1945 v San Franciscu na základě přijetí Charty OSN. Španělsko bylo přijato v roce 1955. K hlavním cílům OSN patří zachování mezinárodního míru, bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce. Tato organizace má i řadu odborných organizací, mezi které patří i Organizace pro výchovu, vědu a kulturu UNESCO, jíž je Španělsko rovněž členem.³⁰

²⁹ Web » Webová stránka Armáda států NATO: Španělsko. *Armáda států NATO: Španělsko* [online]. 2012 [cit. 2013-03-29]. Dostupné z: <http://www.armadapm.estranky.cz/clanky/spanelsko.html>

³⁰ Web » Webová stránka OSN. *OSN: Mezinárodní organizace OSN* [online]. 2005 [cit. 2013-03-29]. Dostupné z: <http://www.celysvet.cz/osn.php>

2 Charakteristika španělského politického systému

V této kapitole se zaměříme na politický vývoj Španělska 20. století, kdy tato země prošla mnoha etapami. Pozornost bude věnována také politické situaci na počátku 20. století. Stěžejním tématem této kapitoly zůstává především problematika dělby moci, volebního a stranického systému, politických stran a odborů.

2.1 Politická situace ve Španělsku na počátku 20. století

Na počátku 20. století Španělsko zasáhla krize monarchie. Podporou reakčních kruhů byl umožněn vznik fašizující diktatury generála Primo de Rivery (1920-1930). V roce 1931 byla buržoazně demokratickou revolucí anulována monarchie a vyhlášena druhá španělská republika (1931-1939).³¹ V letech 1931-1947 bylo Španělsko republikou. Generál Francisco Franco a jeho autoritářský režim se dostal k moci od roku 1939. Franco prohlásil Španělsko za království, avšak bez obsazení trůnu v červenci 1947. Po jeho smrti nastoupil na trůn král Juan Carlos I. Španělská ústava byla ratifikována dne 6. prosince 1978 v referendu a následně byla schválena králem Juanem Carlosem I. Od té doby je Španělsko konstituční monarchií.³²

Během období první světové války bylo Španělsko neutrální. Konec války měl vliv zejména na pokles zbrojní výroby, což s sebou přineslo především četnou nezaměstnanost. Velká říjnová socialistická revoluce v roce 1917 v Rusku a její ohlasy byly patrné v rozvoji demokratického a dělnického hnutí, které se vyznačovalo sklony k revolučnímu syndikalismu a anarchismu. Od roku 1920 byla založena Komunistická strana Španělska, především díky zanícenosti socialistické mládeže.³³

Výsledkem vzrůstajícího napětí spolu se sociálně-politickou nestabilitou byl převrat v roce 1923, který přešel v diktaturu Primo de Rivery. Ve srovnání

³¹ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 56

³² Tamtéž, s. 56.

³³ Tamtéž, s. 80. V konfrontaci s: webová stránka:

Historia de España. *Www.spain.info* [online]. 2006, 2013 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: www.spain.info

s předchozím obdobím, kdy armáda přebírala dobrovolně roli důležitého politického činitele pouze omezenou na dobu, Primo de Rivera se snažil o ustavení autoritativního režimu založeného na principech patriotismu, monarchismu a katolicismu.³⁴ Kolem otázky monarchistického zřízení se formovala silná opozice, neboť po nenásilném ukončení Riverova režimu společně s parlamentní krizí byla v roce 1931 vyhlášena druhá republika. Ta se vyznačovala pokračující polarizací mezi pravíci a levíci, která poté vyvrcholila těsným vítězstvím lidové fronty ve volbách v roce 1936.³⁵

Občanská válka byla ve znamení vítězství frankistického „národního“ tábora a nastolení diktatury, do jejíhož čela se dostal „vůdce“ (caudillo) generál Francisco Franco. Podle Strmisky se jednalo o autoritářský režim „organické demokracie“. Tento režim ve své počáteční fázi imitoval fašistické a nacistické vzory, ale důležitou inspiraci mu také poskytlo Portugalsko v čele se Salazarem.³⁶

Frankistický autoritářský režim byl ustanoven ve Španělsku v září roku 1936, kdy se po krátkém období kolektivní vojenské diktatury (tzv. Obranné junty) do vedení státu a armády postavil generál Francisco Franco. Poslední vojenské povstání v dějinách Španělska vypuklo v červenci roku 1936, jakožto reakce na předchozí volební vítězství socialistické Lidové fronty. Ta vystoupila s programem, který zahrnoval socialisticky a proticírkevně zaměřené reformy. Vojenskou vzpourou vypukla občanská válka (1936-1939), která dramaticky rozdělila španělský národ a skončila vítězstvím frankistů.³⁷

Kromě vládní Falangy byly zakázány všechny politické strany. Spolu s tím byla zrušena všechna demokratická opatření republikánské vlády. Diktaturou byly zrušeny Kortesy, Ústava z roku 1931, autonomie Katalánska a Baskicka i s agrární reformou, včetně všech dalších výsledků dlouholetých bojů španělského lidu. I když Španělsko zůstalo během Druhé světové války formálně neutrální,

³⁴ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, s. 83.

³⁵ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 353.

³⁶ Tamtéž, s. 354.

³⁷ BALÍK, S, KUBÁT, M. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán, 2012, s. 155.

Franco během ní spolupracoval s Hitlerem.³⁸ Politicky i vojensky zůstalo Španělsko pod vlivem hitlerovského Německa, kterému dokonce dávalo k dispozici letiště i přístavy. Taktéž bylo aktivním účastníkem války na straně fašismu, neboť Německo zásobovalo strategickými surovinami. Vliv Německa převažoval do roku 1942, od roku 1943 se Frankův režim začal orientovat na USA.³⁹

Po téměř čtyřicetileté diktatuře F. Franka Španělsko úspěšně zahájilo proces přechodu k demokracii. Po Frankově smrti v roce 1975 nastoupil na trůn král Juan Carlos I. Svobodným parlamentem pak byla v roce 1977 vypracována nová Ústava, jež byla schválena v roce 1978. V konstituci 1978 je Španělsko definováno jako sociální a demokratický právní stát. Dále prohlašuje, že národní suverenita spočívá v lidu a deklaruje politickou formu státu jako parlamentární monarchii.⁴⁰

2.2 Zákonodárná moc

Ve Španělsku představuje zákonodárnou moc dvoukomorový parlament (Cortes Generales). Zákonodárny sbor je považován za vrcholného představitele španělského lidu. Je tvořen ze Sněmovny poslanců: Dolní komory (Congreso de los Diputados), která má výraznější pravomoci a je volena v přímých volbách na čtyři roky proporčním způsobem; a Senátu, Horní komory (Senado).⁴¹ Ten také disponuje čtyřletým funkčním obdobím, avšak senátoři jsou voleni většinovým způsobem a jejich část je delegována jednotlivými autonomními komunitami (regiony)⁴². Jejich počet je určován klíčem dle počtu provincií. Na každou provincii připadají čtyři senátoři. Na větší celky jsou však děleny ostrovní části – Mallorca, Tenerife a Gran Canaria. Na ně připadají pouze tři poslanci, na ostatní menší ostrovy pak připadá pouze jeden poslanec. Stejně je tomu tak u autonomních oblastí, kde přísluší jeden zástupce lidu na každý jeden milion obyvatel.⁴³

³⁸ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 58.

³⁹ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, s. 83.

⁴⁰ Tamtéž, s. 84.

⁴¹ Španělsko: Ministerstvo zahraničních věcí. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. 2012, 31.10.2012 [cit. 2012-11-15]. Dostupné z: www.mzv.cz

⁴² ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, 2004, s. 180.

⁴³ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 58. V konfrontaci s: webové stránky:

Oproti Poslanecké sněmovně má Senát poměrně malé pravomoci. Senát hlasuje o každém zákonu, který přijala Poslanecká sněmovna, i když jeho případný nesouhlas znamená pouze fakt, že daný zákon je znovu projednán Sněmovnou. Pouhá polovina hlasů stačí ke zrušení senátorského veta. Co se týče zákonů, které byly přijaty Sněmovnou, nemá Senát možnost příliš odkládat jejich účinnost, neboť je povinen vyjádřit se nejpozději do dvou měsíců od jejich přijetí Sněmovnou.⁴⁴

Naopak významnou úlohu má Senát při přijímání ústavních dodatků. V tomto případě je potřebný souhlas třípětinové většiny, a to v obou komorách. Pokud o to požádá jedna desetina senátorů či poslanců, ústavní zákon musí být předložen k vyjádření občanům v referendu. Případná reforma ústavních článků, které definují základní charakteristiky státu a občanské svobody je ještě náročnější. Nejprve je zapotřebí získat v obou komorách dvoutřetinovou většinu, následně vypsát nové volby a v nové legislatuře získat v obou komorách opět dvoutřetinovou většinu. Poté je zapotřebí danou reformu předložit občanům v referendu.⁴⁵

Aby se zabránilo nadměrné roztržičnosti v práci poslanců, je omezována iniciativa jednotlivců a těžiště práce je položeno do klubů a komisí. Ve sněmovně může parlamentní klub ustanovit patnáct poslanců, kteří byli zvoleni na stejné kandidátce (jedná se zejména o regionální reprezentaci v menším počtu). Do tzv. smíšeného klubu jsou zařazeni všichni ostatní. Smíšený klub je heterogenní, početný a málo operativní. Zpravidla působí ve Sněmovně pět politických klubů jednotlivých stran a zároveň jeden klub smíšený. V něm jsou převážně poslanci z různých regionů a zastupují až sedm různých volebních kandidátek stran.⁴⁶

2.3 Výkonná moc

Panovník, v tomto případě král, je hlavou španělského státu a zároveň je symbolem jeho hodnoty a trvání. Funkce velet ozbrojeným silám

Congreso de los Diputados: Definición. *Www.derecho.com* [online]. 1997. vyd. 1997, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: www.derecho.com

⁴⁴ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, 2004, s. 181. V konfrontaci s: webové stránky : *Www.senado.es* [online]. 2005, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: www.senado.es

⁴⁵ Tamtéž, s. 180. V konfrontaci s :*Www.senado.es* [online]. 2005, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: www.senado.es

⁴⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, 2004, s. 181. V konfrontaci s: webové stránky : *Www.senado.es* [online]. 2005, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: www.senado.es

a vyhlášovat zákony mu definuje ústava. Na post předsedy vlády jmenuje kandidáta, avšak jeho potvrzení podléhá schválení Poslanecké sněmovny. Následně jmenuje navržené kandidáty na funkce ministrů.⁴⁷ Pokud nedojde k tomuto schválení během dvou měsíců, vypisuje král nové volby a parlament rozpouští. V případech, které předpokládá ústava, má král pravomoc vyhlásit referendum. Dále přijímá a jmenuje velvyslance a může udělit milost. Veškerá činnost panovníka podléhá kontrasignaci příslušného předsedy vlády či ministra. Veškerá panovnická moc se odvozuje od legitimacy lidu, neboť ústava určuje i zásady dynastického následovnictví.⁴⁸

Ministerský předseda a vláda

Vláda (El Gobierno), má na starosti řízení zahraniční a vnitřní politiky, obranu státu a v neposlední řadě také civilní a vojenskou administrativu. Je složena z předsedy vlády, místopředsedů, ministrů a dalších členů dle ustanovení zákona.⁴⁹

Ministerský předseda (Presidente de Gobierno) zaujímá významné místo, neboť vybírá další členy vlády. Král navrhuje po každých volbách po následné domluvě se zástupci politických klubů v Parlamentu prostřednictvím předsedy sněmovny uchazeče na předsedu vlády. Následně kandidát předloží Sněmovně politický program, který má v úmyslu sestavit a následně žádá Sněmovnu o důvěru. Při naprosté většině všech poslanců je následně důvěra vyslovena. Kandidát je králem jmenován na post předsedy vlády, a ten pak následně na návrh předsedy navrhuje všechny ministry. Když není splněn limit absolutní většiny, pak je předložen návrh na stejného kandidáta k novému hlasování 48 hodin po předchozí. Aby byla vyslovena důvěra, pak postačí prostá většina. Postup při výběru kandidáta se opakuje v případě, kdy dostatečného počtu hlasů nebylo dosaženo. V případě, že

⁴⁷ webové stránky: *Casa Real: Su Majestad el Rey* [online]. 2000, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: www.casareal.es

⁴⁸ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 355.

⁴⁹ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 63.

žádný kandidát nezíská důvěru do dvou měsíců od hlasování prvního, král vypisuje volby nové a obě komory Parlamentu rozpouští.⁵⁰

Státní rada (Consejo de Estado) je nejvyšším poradním orgánem vlády. Ta však není jediným poradním orgánem. Dále to jsou: Národní ekonomický výbor (Comité Nacional de Economía) a Národní finanční výbor (Comité Nacional de Finanzas). Poradním orgánem krále je královská rada (Consejo del Reino). Bezpečnostní sbory, které jsou taktéž podřízeny vládě, mají za úkol chránit volný výkon práv a svobod, ale také zabezpečovat občanskou bezpečnost. Funkci a statut těchto sil upravuje zvláštní zákon. Výkon moci a legalitu činnosti kontrolují Tribunály.⁵¹

2.4 Soudnictví a prokuratura

Soudnictví a celý jeho systém je stanoven ústavou. Soudci a soudy mají nezávislou moc a respektují pouze zákon, přičemž nejvyšší soudní instancí s všestrannou příslušností mimo záležitosti ústavní je Nejvyšší soud (El Tribunal Supremo). Na návrh generální rady soudní moci je jmenován jeho předseda samotným králem.⁵²

Generální rada soudní moci (El Consejo general del Poder Judicial) plní funkci ústavního soudu a přitom má jedinečné postavení díky tomu, že dbá na dodržování ústavy. Ústavní soud byl zformován k posuzování ústavnosti přijímaných zákonů, ale také k rozhodování kompetenčních sporů mezi státem a autonomními komunitami nebo mezi nimi navzájem. Onen soud je tvořen dvanácti soudci, kteří jsou formálně jmenováni králem na období devíti let, přičemž třetina z nich se obměňuje každé tři roky.⁵³ Poslanecká sněmovna navrhuje po schválení třípětinovou většinou čtyři z ústavních soudců, stejně je tomu tak i u Senátu, který také navrhuje čtyři soudce na základě třípětinové většiny. Další dva soudce

⁵⁰ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 179. V konfrontaci s: Gobierno de España: Congreso de los Diputados. *Www.damisela.com* [online]. 2002. vyd. 2002, 1.6.2005 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: www.damisela.com

⁵¹ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 60.

⁵² Tamtéž, s. 65.

⁵³ webové stránky: Poder Judicial España. *Tribunal Supremo* [online]. 2000, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: www.poderjudicial.es

navrhuje Generální rada soudní moci a další dva jsou jmenováni na základě návrhu vlády. Mezi sebou si pak soudci volí svého prezidenta na funkční období tří let.⁵⁴

Soudní úředníci, soudci a žalobci v době svého výkonu mandátu nesmí vykonávat jiné veřejné funkce či být členy odborových nebo politických organizací. Ústavou je mimo jiné zakázána existence soudů mimořádných. Vojenská jurisdikce je upravována zákonem, který se ovšem zabývá pouze vojenskou sférou.⁵⁵

2.5 Provinciální a místní samospráva

Španělsko je územně členěno na autonomní společenství, provincie a obce. Při správě všech svých záležitostí mají tyto celky autonomní postavení. Všichni Španělé mají stejná práva ale také povinnosti na celém území státu. Orgánem správy měst a obcí jsou městské rady. Radnice (ayuntamiento) vykonává vlastní správu a skládá se ze starosty (alcalde) a radních (consejales). Radní si volí občané města sami, a to všeobecným, rovným, svobodným a tajným hlasováním formou stanovenou zákonem. Starostové jsou pak voleni buď přímo občany, nebo radními.⁵⁶

Z hlediska členění týkajícího se autonomních společenství, se vycházelo původně z myšlenky, že budou tyto regiony rozlišeny na dvě kategorie. První bude představovat tzv. historické regiony Katalánsko, Baskicko a Galicii, neboť ty měly jistou autonomii již v době druhé republiky. Avšak později k nim byla přidělena ještě Andalusie na základě referenda. Konají se zde separátní autonomní volby, přičemž jejich vlády a parlamenty mají rozsáhlé pravomoci (především se to týká kulturní a jazykové oblasti). Patří sem i oblast zdravotní péče, životního prostředí i dopravy.⁵⁷

Ostatní autonomní společenství (13 oblastí) mělo původně pravomoci nižší, avšak po roce 1992 se postavení téměř srovnalo. Z oblastí spadajících do této druhé kategorie si vybudovaly nejvíce pravomocí Valencie, Kanárské ostrovy

⁵⁴ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 182.

⁵⁵ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 65.

⁵⁶ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 61.

⁵⁷ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 182.

a Navarra. Volby zde už neprobíhají separátně, nýbrž společně s volbami do místních zastupitelstev.⁵⁸

Nutné je podotknout, že autonomní celky byly vyhlášeny ve formě zákonů španělského státu, tedy nevznikly autoproklamací, ale požadavky předpokládaných ústavou.⁵⁹

2.6 Policie

Dvěma ministerstvy jsou spravovány ozbrojené složky veřejného pořádku. Národní policie (Policía Nacional) a ostatní složky podléhají ministerstvu vnitra (Ministerio de Interior). Její počet se pohybuje kolem 45 tisíc mužů. GEO (Grupo Especial de Operaciones) představuje zvláštní protiteroristický sbor. Dalším policejním sborem je Občanská stáž (Guardia civil), která podléhá ministerstvu obrany (Ministerio de la Defensa) a představuje ji četnictvo. Jejím cílem je udržovat pořádek a bezpečnost na venkově. Jejich členové čítají asi 60 tisíc mužů.⁶⁰

2.7 Volební systém

Po období diktatury generála Franciska Franka y Bahamonde, která trvala téměř čtyři desetiletí, byly všechny státní úřední orgány jmenovány. Nejinak tomu bylo u představitelů správy provinční. Určitou výjimku představovala městská správa, kde byla jedna třetina radních volena. Volební právo se vztahovalo pouze na muže, jakožto na hlavy rodin.⁶¹

Každých pět let docházelo v období července k formálnímu jmenování nových vlád. Ve skutečnosti byla však vláda pouze jedna a vždy jí předsedal Franco. Měnila se

⁵⁸ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 182. V konfrontaci s : Ww.w.spain.info: Comunidades Autonomas. *Comunidades autonomas* [online]. 2005, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: www.spain.info

⁵⁹ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 61.

⁶⁰ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 65. V konfrontaci s : WWW.POLICIA.ES. *Cuerpo Nacional de la Policía: Oposiciones-Cuerpo Nacional de Policía* [online]. 2005, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: www.policia.es

⁶¹ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 66.

pouze jména ministrů. Faktickým vrcholem politické kariéry byl ministerský post. Ministr musel mít Frankovu osobní důvěru, byl povinen reprezentovat zájmy určité politické rodiny a také musel prokazovat odborné znalosti ve svém resortu. Nezbytnou podmínkou bylo také právnické vzdělání.⁶²

Prostředkem k vyvažování zájmů a pozic jednotlivých politických rodin byla především místa ve vládě. Armáda ale nedisponovala přímým politickým vlivem. Někteří důstojníci v období Frankova režimu však důležité posty zastávali. Role garanta zachování národní jednoty, bezpečnosti a řádu ve společnosti byla oficiálně svěřena v šedesátých letech právě armádě. Největší oporou frankistického režimu byla katolická církev. Právě katolická víra byla jednou z Frankových největších legitimačních zdrojů.⁶³

První všeobecné volby po pádu Frankova režimu byly uskutečněny v roce 1977. Ústavou tak bylo přiznáno volební právo občanům nad osmnáct let.⁶⁴ V roce 1985 Španělsko přijalo Organický zákon č.5/1985, který se týkal obecného volebního zřízení.⁶⁵ Tento zákon byl určen pro všechny typy parlamentních voleb, výjimku tvořily pouze volby do autonomních parlamentů. Každý autonomní region tak disponuje vlastním volebním zákonem. Všechny volební parlamenty jsou voleny poměrným volebním systémem, jak z ústavy již vyplývá. Jednotně se používá systému přísně vázaných kandidátních listin. Ve všech autonomních oblastech se pak hlasy přepočítávají D'Hondtovou metodou.⁶⁶

Systém D'Hondtovy metody zvýhodňuje volební uskupení či velké volební strany. Tento systém byl vytvořen na konci 19. století belgickým právníkem Viktorem D'Hondtem. Kromě Španělska ho využívají také v mnoha jiných zemích, například v Argentině, Francii, Belgii, Finsku, Irsku, Izraeli a Japonsku.⁶⁷

⁶² BALÍK, S, KUBÁT, M. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán, 2012, s. 156.

⁶³ Tamtéž, s. 156.

⁶⁴ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko: Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 66.

⁶⁵ Regionální volební systém Španělského království: Volební systém. *Regionální volební systém Španělského království* [online]. 2008, 2010 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/komparace/346-regionalni-volebni-system-spanelskeho-kralovstvi.html>

⁶⁶ Regionální volební systém Španělského království: Volební systém. *Regionální volební systém Španělského království* [online]. 2008, 2010 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/komparace/346-regionalni-volebni-system-spanelskeho-kralovstvi.html>

⁶⁷ Elektronický příspěvek: Las claves del sistema electoral en España: ¿Cuál es el sistema de elección?. In: *Www.elmundo.es* [online]. 2011, 19.11.2011 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: www.elmundo.es

V přímých volbách je do Dolní komory všech 350 členů voleno na volební období čtyř let. Jedná se o volby přímé a celkově je voliči volí v padesáti provinciích proporčním způsobem. Bez možnosti vyjádření jakékoliv preference či upravování kandidátní listiny pak hlasuje volič pro kandidátní listinu zvolené politické strany.⁶⁸ S použitím D'Hondtovy formule jsou pak mandáty přikazovány. Zisk alespoň tři procent hlasů v dané provincii pak předpokládá mandátní zisk. Volební obvody Madrid a Barcelona vysílají nejvíce poslanců (více jak 30). Zbývajících 48 obvodů dále vysílá od třech do patnácti zástupců. Města Ceuta a Melilla v severní Africe pak disponují po jednom poslanci. Proporční zastoupení stanovené zákonem nejvíce funguje v obvodech velkých, kde je od jedenácti a více zástupců. U středních (6-10 zástupců) už se začínají ztrácet hlasy pro strany malé, v malých stranách (pod pět křesel) je zřejmý většinový efekt spolu s tendencí uplatňování pouze dvou hlavních stran.⁶⁹

Na senát připadá 208 senátorských míst a zároveň je obsazován většinovým způsobem, kde jsou senátoři pak z větší části voleni také na období čtyř let. Senát je definován jako zastupitelský orgán územních celků. Z toho vyplývá, že téměř všechny volební obvody jsou tvořeny z provincií, přičemž z každé vycházejí čtyři senátoři (ti, kteří získali největší počet hlasů). Ceuta a Melilla volí senátory po dvou, tři velké ostrovy si volí své tři senátory, a na sedm malých ostrovů připadá jeden senátor (Kanárské ostrovy a Baleáry). Pro volební systém je pak specifické, že volič má pouze omezené množství hlasů, než kolik je pak v dané provincii voleno senátorů. V praxi to znamená, že v provinciích, kde se volí čtyři senátory, může volič hlasovat pouze pro jednoho nebo nejvýše pro tři kandidáty⁷⁰. Každá autonomní oblast vysílá jednoho senátora a dalšího na každý jeden milion obyvatel na svém území. Na autonomní oblasti pak celkem připadá čtyřicet senátorů.⁷¹

⁶⁸ Elektronický příspěvek: Las claves del sistema electoral en España: ¿A cuántos diputados elegimos?. In: *Www.elmundo.es* [online]. 2011, 19.11.2011 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: www.elmundo.es

⁶⁹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 183.

⁷⁰ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 355.

⁷¹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 184.

2.8 Stranický systém

Vývoj politických stran a stranických systémů je ve španělském království možné rozdělit na tři základní období různého charakteru a délky.⁷² První období je považováno od počátku 19. století až po období nastolení diktatury Primo de Rivery roku 1923 (režim trval do roku 1930). Druhé období je totožné s trváním druhé republiky (1931-1939). Třetí pak zahrnuje časový úsek od počátku demokratizace a obnovení stranicko-politického pluralismu v druhé polovině sedmdesátých let 20. století až po současnost.⁷³

Až do roku 1974 byly ve Španělsku zakázány všechny politické strany, kromě Falangy (Falange Española Tradicionalista F.E.T) a Národních obranných výborů (Juntas Ofensivas Nacional - Sindicalista). Avšak po ukončení Frankova autoritářského režimu se španělské politické spektrum rychle rozrůžnilo do několika základních bloků.⁷⁴

V poslední fázi Frankovy diktatury v letech 1974-1975 bylo povoleno vytvoření tzv. „asociací“, což byly jakési náhražky skutečných politických stran. Tyto strany však nemohly ohrozit privilegované postavení jediné oficiální frankistické organizace – Movimiento Nacional (Národní hnutí). Stejně tak byly povoleny pouze asociace, které byly vůči režimu loajální. Opravdová protifrankistická opozice působila v exilu. V roce 1975 se ani asociace nestaly vyhovujícím podkladem pro nově se utvářející soustavu politických stran, jaká se začala formovat demokratizačními reformami v roce 1976.⁷⁵

V neklidném období, kdy docházelo k obnově demokratického politického života a zakládání mnoha politických stran, se jedním z nejdůležitějších faktorů staly volby do Ústavodárného shromáždění v roce 1977. Po čtyřech desetiletích to

⁷² STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 355.

⁷³ Tamtéž, s. 355.

⁷⁴ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 70. V konfrontaci s: Sistema de Partidos en Espana: EL ORIGEN DEL FENÓMENO PARTIDISTA EN ESPAÑA. *Sistema de partidos políticos* [online]. 2009, č. 5, 2013 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: rincondelvago.com

⁷⁵ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 358.

byly první svobodné demokratické volby. Představovaly rozložení politických sil v zemi a velkou měrou přispěly k vyjasnění mocensko-politických poměrů.⁷⁶

Podle V. Dvořákové a J. Kunce se i v případě Španělska potvrdilo základní rozvržení politických preferencí, které byly neměnné po celé generace. Po ukončení Frankova režimu v prvních svobodných volbách však jako by Španělé tuto situaci uzavřeli a ve své podstatě zopakovali ideologické rozložení na škále levice - pravice z posledních svobodných voleb z roku 1936.⁷⁷ Nejzásadnější novinkou bylo vymizení kdysi dávných hnutí a stran radikalistů a syndikalistů. Vítězná Suárezova strana, Svaz demokratického středu (UCD), představovala novinku, ale nikdy se však nestala ani pevnou či koncepční stranou. UCD prezentoval směsici různě orientovaných stran středu a pravého středu s jediným cílem, zachovat si spojení s mocí a zároveň zajistit přechod k demokracii. Tato strana dokázala převzít většinu elektorátu, který se v dřívější době hlásil k frankismu či pravici.⁷⁸

Na pravici se stala hlavním subjektem Fragova Lidová aliance (AP), která byla také dědicem frankistických směrů, ač už moderním světle. Zcela stranou voličských preferencí pak zůstala ultrapravice. V ilegalitě nebo v exilu fungovaly historické strany komunistů (PCE) a socialistů (PSOE), které razantně vstoupily do volebních kampaní a úspěšně se reorganizovaly.⁷⁹ Avšak z výsledků prvních voleb vyplynulo zklamání právě pro komunisty. Socialisté, kteří byli rozděleni na několik frakcí (kromě PSOE zde působila i novější Lidová socialistická strana) si spory mezi mladým a starým vedením v exilu byli schopni vyřešit ještě před Frankovou smrtí; a to odstavením historických vůdců v letech 1972-74. Z výchozí, ne příliš velké základny pak měly zřetelnou tendenci k silnému růstu.⁸⁰

Podle J. Kunce a V. Dvořákové je vytváření každého systému stran záležitostí dlouhodobou. Po několika svobodných volbách není tedy snadné formulovat bezchybné soudy o jeho povaze. V prvních letech po prvních

⁷⁶ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 358.

⁷⁷ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 184.

⁷⁸ Tamtéž, s. 184.

⁷⁹ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 360.

⁸⁰ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 184. V konfrontaci s : Sistema de Partidos en Espana: EL ORIGEN DEL FENÓMENO PARTIDISTA EN ESPAÑA. *Sistema de partidos políticos* [online]. 2009, č. 5, 2013 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: rincondelvago.com

demokratických volbách španělští občané prokázali, že přijímají za svou ideu politického zastoupení prostřednictvím stran. Procento účasti se i v běžných volbách pohybovalo okolo šedesáti až sedmdesáti. Také se projevila tendence ke snižování počtu politických stran. Přestaly tak existovat některé frakce anarchistů a socialistů společně s frankistickou Novou silou (Fuerza Nueva).⁸¹

Systém stran nového režimu se projevoval stabilizovaně po druhých parlamentních volbách v roce 1979. Čtyři největší parlamentní strany byly zastoupeny osmdesáti procenty voličů.⁸² Tyto strany byly reprezentovány Lidovou aliancí (AP), Komunistickou stranou Španělska (PCE), Španělskou dělnickou socialistickou stranou (PSOE) a Svazem demokratického středu (UCD). Ve vývoji stran se pak ukázalo, že Svaz demokratického středu a Komunistická strana Španělska se potýkaly s jistou nestabilitou. V roce 1982 snad největšího politického neúspěchu dosáhl Svaz demokratického středu, neboť z 36ti procent klesl na pouhých šest procent. UCD pak po několika měsících formálně ukončil svou existenci.⁸³

Komunistická strana přišla téměř o osmdesát procent parlamentního zastoupení, takže jí v konečném důsledku zbyly pouhé čtyři mandáty.⁸⁴ Její význam byl především v odporu vůči frankistické diktatuře. Během přechodu působila jako jeden z garantů demokratických přeměn. Díky fungování demokratických institucí posléze svůj důvod k existenci ztratila. Vedení strany, navrácené z exilu, se nedokázalo přizpůsobit nové situaci ani pochopit aktuální problémy země. V důsledku této nastalé situace se vedení brzy dostalo do problémů s intelektuální elitou, včetně regionálních organizací Basků, Katalánců aj.⁸⁵

Dalším důležitým bodem je tendence Španělů přesunout střed jejich zájmu od osobností ke stranám programů. Lidé začali svým volebním hlasem odměňovat

⁸¹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 185.

⁸² Tamtéž, s. 185.

⁸³ Web » Webová stránka Unión de Centro Democrático, Centro Democrático y Social. *Unión de Centro Democrático* [online]. 2000, 2010 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://www.historiaelectoral.com/ucd.html>

⁸⁴ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 360.

⁸⁵ Webová stránka: Sistema de Partidos en España: EL ORIGEN DEL FENÓMENO PARTIDISTA EN ESPAÑA. *Sistema de partidos políticos* [online]. 2009, č. 5, 2013 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: rincondelvago.com

či trestat strany za to, co vykonaly pro jejich všední život.⁸⁶ Z toho vyplývá, že značná část elektorátu, dříve dávající přednost UDC před Lidovou aliancí, ji považovala za příliš spjatou se starým režimem, a proto také nevhodnou do období vytváření demokratických institucí.⁸⁷ Právě v tomto období se obyvatelstvo zbavilo těchto pochybností a přešlo ke Straně Lidové (AP). Nejinak se stalo u opačného seskupení levice – pravice. Socialisté dokázali převzít část dřívějšího elektorátu strany komunistické a nalákat ke kooperaci. Dále se socialisté snažili dostat do odpovědných funkcí intelektuální složku komunistů, která byla rozladěná nepříliš velkou schopností ústředního vedení své strany.⁸⁸

Ve volbách v roce 1982 zvítězili socialisté. Za svůj historický úspěch vděčili podle J. Chalupy především krizi politických stran, která zasáhla Španělsko zpočátku let osmdesátých. PSOE získala 42 procent hlasů a na místě druhém skončila Fragova AP, která si tentokrát polepšila na 25 procent.⁸⁹ Pro Adolfa Suáreze v čele UCD byly volby zklamáním, zato komunisté obdrželi příliš malé voličské preference. Pro budoucí politický vývoj bylo velmi důležité rovnoměrné rozprostření socialistických voličů po celém španělském teritoriu. V komunálních volbách o rok později zvítězili socialisté ve všech španělských autonomních oblastech (kromě Galície). Tento výsledek se jevil známkou příslibu značné stability volební přízně.⁹⁰

Své postavení si začínaly upevňovat i regionální (autonomistické) strany. Jednalo se především o ty oblasti, které vždy měly již v historii výraznější autonomistickou tradici. Tato situace se týkala hlavně regionů Baskicka a Katalánska. Katalánská konvergence a jednota (CiU) stoupla ze šestnácti procent na dvacet čtyři a Baskická národní strana (PNV) tak předčila i celostátně triumfující socialisty. S rozvojem autonomního hnutí po celém Španělsku souvisí také komplikované prolínání stranického systému se systémy stranickými regionálními.⁹¹

⁸⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 185.

⁸⁷ Tamtéž, s. 185.

⁸⁸ Tamtéž, s. 185.

⁸⁹ CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura*. Olomouc: Votobia, 1997, s. 46.

⁹⁰ Tamtéž, s. 46.

⁹¹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 186.

PSOE nastoupila po určitém váhání pro Španěly do nepopulární rozpočtové politiky a hospodářských změn. Tyto změny byly příčinou téměř okamžité devalvace pesety a škrtů ve veřejném průmyslovém sektoru (systematicky byl budován za vlády Franka).⁹² Změny byly příčinou uzavření mnoha podniků typu: hutnictví železa, stavby lodí i výrobu elektrospotřebičů. Došlo také k velice drastickému snižování pracovních míst. Tyto kroky byly odkládány již přechozími vládami. Socialistům rekonverze společensky uškodila. V počátku svého druhého volebního období (od roku 1986) strana přistoupila k privatizaci státních podniků, které byly zřízeny v době diktatury generála Franka.⁹³

Během první čtyřleté vlády socialistů v důsledku nepatrného hospodářského růstu nezaměstnanost klesala, ale již v průběhu roku 1984 se zvýšila nadále na dvacet procent.⁹⁴ V dalším roce nezaměstnanost dosáhla snad nejvyššího stupně (dvacet dva procent). V žádné jiné západní evropské zemi tento záporný rekord nebyl překonán.⁹⁵ Podle A. Ubierta tyto následky svědčí o faktu, že otázka nezaměstnanosti se ve Španělsku stala systémovým problémem.⁹⁶ V lednu roku 1986 Španělsko získalo jako člen EHS evropské postavení a španělská ekonomika se tak dostala do širšího trhu, především díky zrušení celních bariér v evropském společenství. V rámci sblížování EHS dostalo španělské království za úkol změnit svou politiku inflace a devalvace pesety. V roce 1992 pak Španělsku stabilita pesety poskytla peníze a vynesla tak státní devizové rezervy na třetí světové místo.⁹⁷

Druhé volební období socialistům přineslo po několika skandálech opotřebení a zdálo se, že opozice jak zleva, tak zprava připraví socialistům porážku. V čele sjednocené levice IU Julio Anguita a José María Aznar (jako hlavní kandidát pravicové strany), bilancovali působení socialistů u vlády v termínech značně malých voličských preferencí. Adolfo Suarez (nyní stojící v čele CDS -

⁹² ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1286.

⁹³ Tamtéž, s. 1286.

⁹⁴ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 362.

⁹⁵ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1286.

⁹⁶ Tamtéž, s. 1286.

⁹⁷ Tamtéž, s. 1286.

Demokratický a sociální střed) se po rozpadu své někdejší strany jevil, jako alternativa vyhovující všem.⁹⁸

Konkurenční Lidová strana (pravice) si po stránce procentuální nepolepšila, i když získala o jedno křeslo navíc. Opětovný vzestup komunistů ve sjednocené levici byl překvapením, neboť ze sedmi poslanců zvýšili své zastoupení až na počet osmnácti členů. Naděje, které vkládal Suárez do svého nového projektu, se nesplnily, a tak ve výsledku dosáhl menšího počtu, než komunisté. Po volbách strana přestala existovat.⁹⁹

V řadě posledním vítězstvím pro socialisty byly volby v červnu v roce 1993. Podle průzkumů byla tehdejší favoritem Lidová strana, která své postavení sice upevnila, ale na vítězných 39 procent pro socialisty to však nestačilo. Sjednocená levice (opozice zleva) také zaznamenala růst, ale bylo jasné, že se 159 mandátů v Poslanecké sněmovně socialisté sami již vládnout nemohli. Koalici se sjednocenou levicí odmítli, ale přijali spolupráci s regionálními stranami, katalánskou Konvergencí a jednotou (CiU) a Baskickou národní stranou (PNV).¹⁰⁰ Tyto strany do vlády nevstoupily, ale obecně slíbily podporu. Menšinová vláda socialistů se tedy musela ucházet o podporu při všech zákonodárných iniciativách.¹⁰¹ Ve volbách do evropského parlamentu v červnu 1994 Lidová strana získala více hlasů, než socialisté a její vůdce José María Aznar poté prohlásil, že premiér González by měl mít morální povinnost a odstoupit. Bylo tak potvrzeno, že hlasy, které získala PSOE na úkor svého levicového souseda IU, byly pouze zapůjčené a opět se vrátily Sjednocené levici.¹⁰²

Volby v roce 1996 vedly k vytouženému vystřídání vlády. Vyhrála Lidová strana AP s José María Aznarem. Jeho strana se ale společně vládou musely již v polovině svého mandátu vyrovnat s tlakem, který na něj vyvíjely strany

⁹⁸ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 187.

⁹⁹ Tamtéž, s. 187.

¹⁰⁰ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 363.

¹⁰¹ Webová stránka: Sistema de Partidos en España: EL ORIGEN DEL FENÓMENO PARTIDISTA EN ESPAÑA. *Sistema de partidos políticos* [online]. 2009, č. 5, 2013 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: rincondelvago.com

¹⁰² STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 363.

Katalánska a Baskicka.¹⁰³ Tyto strany totiž musely žádat o podporu, aby prosadily své zájmy. Ve volbách v roce 2000 opět vyhrála Lidová strana. José María Aznar opět nastoupil na svůj post předsedy vlády. Tentokrát již nebylo nutné, aby uzavíral koalici se stranami regionálními, jelikož disponoval nadpoloviční většinou křesel. Z hlediska makroekonomických ukazatelů byl tento mandát charakterizován jako úspěšný. V roce 2004 zvítězili ve volbách socialisté a předsedou vlády se stal José Luis Rodríguez Zapatero, jenž oznámil svůj úmysl sestavit menšinovou vládu. Sjednocená levice IU a Republikánská levice Katalánska ERC oznámily podporu menšinové vlády.¹⁰⁴

Během třiceti let vývoje španělského stranického systému se ukazuje stabilní existence tří silných uskupení. Nejslabší pólem je levice (Sjednocená levice), pravděpodobně střídáním obou hlavních protagonistů – Lidové strany AP a PSOE. Toto střídání je pravděpodobně podmíněno koaličními jednáními s nejdůležitějšími stranami regionálního dosahu, zejména v Baskicku a Katalánsku.¹⁰⁵

V Katalánsku spolu soupeří nacionalistická koalice pravého středu Konvergence a jednota Katalánska (CiU), Republikánská strana Katalánska (ERC), menší levicové skupiny (v koalici Iniciativa pro Katalánsko IC) a celostátní Lidová strana. V Baskicku je nejsilnější stranou Baskická nacionalistická strana (PNV), Baskičtí nacionalisté (EA). Radikální nacionalismus je zastoupen antisystémovou stranou Herri Batasuna, která navíc podporuje ilegální teroristické organizace ETA.¹⁰⁶ V roce 2002 byl však novelizován zákon a Nejvyšší soud zakázal stranu Herriho Batasuny právě pro spojení s organizací ETA. Posléze byla registrována nová strana Euskal Herriarok, ale byla zakázána ze stejného důvodu jako předcházející strana Batasuny.

¹⁰³ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 363

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 363.

¹⁰⁵ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 190.

¹⁰⁶ Webová stránka: Sistema de Partidos en España: EL ORIGEN DEL FENÓMENO PARTIDISTA EN ESPAÑA. *Sistema de partidos políticos* [online]. 2009, č. 5, 2013 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: rincondelvago.com

2.9 Politické strany

K procesu formování politických sil a společenských organizací všeho typu docházelo v období příprav na posfrankistické období. Právě v něm se odrazila realita existující v době druhé španělské republiky a záhy téměř čtyřicetileté vlády Frankova autoritářského režimu. Nejdůležitější součástí této procedury byly zejména síly, které celou dobu působily v zemi. Další součástí byly rovněž síly a skupiny, které po celou dobu žily v exilu, ať už z jakýchkoliv důvodů (politických, ekonomických aj.). Právě tato situace rozdílného vlivu jednotlivých politických a sociálních skupin dala při procesu formování vyniknout svou nesourodostí a také nejednotností. Společným jmenovatelem jejich hromadného úsilí bylo zajištění vlivu a pozic ve Španělsku po období frankismu. Vývoj situace po roce 1976 vykrytalizoval v následující polická uskupení:¹⁰⁷

2.9.1 Radikální

Tento blok představují formace typu Bojovníci krále Krista (Guerillos de Cristo Rey), Iberský kříž (Cruz Ibérica) a Nová síla (Fuerza Nueva). Podle Z. Skály právě Fuerza Nueva nepřijímala ani nejmenší pokusy o reformu a byla nekompromisním stoupencem „odkazu 18. července“.¹⁰⁸ Postoje Nové síly byly nekompromisní; odmítala liberalizaci režimu a politické strany a odpírala jakoukoliv legitimitu monarchii. Mimo Nové síly sem patří také Národní konfederace bratrství a Asociace bývalých bojovníků (Confederación de Excombatientes), která sdružovala devět skupin podobného typu.¹⁰⁹ Právě toto uskupení bylo složeno z Národního španělského svazu UNE - Unión Nacional Española, v jehož čele stál bývalý ministr Fernández de la Mora, jenž byl hlavním iniciátorem Národní španělské fronty (Frente Nacional Española). Národní španělský svaz je sdružením hájící obvyklé katolické zásady, vlast a monarchii ve svém tradičním pojetí.¹¹⁰

¹⁰⁷ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 97.

¹⁰⁸ Odkaz 18. 7. je tzv. datum Frankova prohlášení a nástupu fašizující reakce 18. července 1936 společně s ozbrojeným povstáním generálů proti republice.

¹⁰⁹ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 98.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 98.

2.9.2 Liberálové

K liberálům patří Seskupení liberálních demokratů (Agrupación Liberal Democrática – ALD), které vzniklo v roce 1976 s klasicky liberálními cíli, hlásícími se k manifestu liberálních evropských stran z roku 1947. ALD současně plně respektuje španělské historické strany. Dále sem patří Demokratická strana (Partido Demócrata - PD),¹¹¹ která byla současně jednou z nejlépe organizovaných stran a Lidová demokratická strana (Partido Demócrata Popular) společně se stranou sociálně-demokratické orientace.¹¹²

2.9.3 Socialisté

Hlavním představitelem této skupiny je Dělnická socialistická strana Španělska (PSOE-Partido Socialista Obrero Español). Její představitelé pracovali po španělské občanské válce v emigraci. Původně založená strana se v roce 1879 rozštěpila na dvě křídla – tzv. *historické* a *obnovené* a stala se tak součástí historické internacionály.¹¹³

Původně byla založena jako třídní dělnická strana, které odpovídalo i spojení s odborovou centrálou Všeobecný svaz pracujících (UGT).¹¹⁴ V období vzniku Druhé republiky byla nejmasovější stranou, která se podílela na vládách republiky. Na konci občanské války Besteiro (někdejší vůdce strany) podpořil puč plukovníka Casada, který měl spolu s Frankem zajistit mír. I po bezpodmínečné kapitulaci však byla strana zakázána a podrobena stejným represím jako všechny ostatní.¹¹⁵

Prieto, který stál v čele exilového vedení, spoléhal na situaci, že Franco bude po druhé světové válce svržen diplomatickým tlakem západních mocností. Jakmile k tomuto naplnění nedošlo, Prieto odstoupil a Rodolfo Llopis se o novou linii raději nepokoušel. Požadoval pouze poslušnost ilegálně působících socialistů v zemi

¹¹¹ Vytvoření Španělské demokratické strany v roce 1849 bylo tradičně považováno za sjednocení tří různých prvků a sil - republikáni - demokraté - socialisté.

*La formación del partido demócrata español: ¿Crónica de un conflicto anunciado?** [online]. Universitat de València., 2001 [cit. 2013-01-31]. ISSN: 1130-2402. Dostupné z: <http://www.historiacontemporanea.ehu.es>. Seminární. Universitat de Valencia.

¹¹² KAŠPAR Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice: Kora, 1994, s. 71.

¹¹³ Tamtéž, s. 71.

¹¹⁴ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 191.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 191.

exilového vedení. O zvrát se pokusila až v 60. letech skupinka lékařů, advokátů a univerzitních profesorů v Andalusii, kde zahájila řadu akcí na oživení kontaktů s odbory UGT, společně se socialistickými skupinami v Baskicku a Asturii.¹¹⁶

V roce 1970 se konal ve francouzském Toulouse exilový sjezd, kde delegáti ze země již představovali většinu. Přestože jim bylo stále upíráno právo hlasovací, González podal návrh na reorganizaci strany uvnitř země. Vznikl rozpor, avšak socialistická internacionála uznala za skutečnou tu stranu PSOE, která vznikla na dalším sjezdu ve francouzském městě Toulouse v roce 1972. O dva roky později, v roce 1974 byl na sjezdu v Paříži, na předměstí Suresnes zvolen prvním tajemníkem soudruh Isidoro (Felipe González). Boj proti frankistickému režimu byl podle J. Kunce a V. Dvořákové chápán jako „dobývání parcel svobody“, především díky masovým mobilizacím, včetně nátlaku i vyjednávání se záměrem dosáhnout „demokratického převratu“.¹¹⁷

V roce 1975 inicializovalo Gonzálezovo jádro PSOE vznik platformy demokratické konvergence, která patřila k jednomu ze dvou hlavních opozičních uskupení. Strana dlouho trvala na koncepci svržení frankismu, společně s tímto záměrem také stále trvala na její přeměně z třídní a ideologické strany ve stranu pro všechny. V prosinci roku 1976 se konal poprvé od roku 1932 v pořadí celkově XXVII. sjezd, kde se strana definovala jako marxistická a třídní, současně si stanovila tzv. „přechodný“ program navrácení suverenity lidu. V prvních volbách v roce 1977 vyšla tato strana jako druhá nejsilnější, o rok později v roce 1978 se k ní připojila strana Tierna Galvána – Lidová socialistická strana, která významně přispěla ústavodárnému procesu. V září 1979 na mimořádném sjezdu byl z charakteristiky strany vyjmut přívlastek marxistická a González byl opět zvolen generálním tajemníkem.¹¹⁸(dále viz. kapitola 2.7 *Stranický systém*)

Po volbách v roce 1996 strana prohrála a odešla do opozice. Felipe González po nich rezignoval na svou funkci a novým tajemníkem se stal José Almunia, kde

¹¹⁶ Partido Socialista Obrero Español: Historia. *PSOE: Partido Socialista* [online]. 2010. vyd. 2010, 31.1.2013 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: www.psoe.es

¹¹⁷ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 192.

¹¹⁸Tamtéž, s. 192.

jej v roce 2000 vystřídal v jeho funkci José Luis Rodríguez Zapatero a po volbách v roce 2000 se stal novým španělským premiérem.¹¹⁹

2.9.4 Komunisté

Komunistické hnutí Španělska se zpočátku soustřeďovalo do několika stran. Jeho základ byl tvořen zejména Komunistickou stranou Španělska (Partido Comunista Español), která byla založena v roce 1920. Mimo ustanovení byla postavena v období diktatury Prima de Riveru v roce 1923.¹²⁰ Silnou pozici získala v letech 1934-1936 a podílela se i na vytvoření tzv. lidové fronty¹²¹.

V boji proti frankistickému režimu prošla strana těžkou zkouškou. Po zániku druhé republiky, pokračovala v boji a zároveň nesla jeho největší váhu. Ve Španělsku je málo politických stran, které tak dlouhou dobu jako Komunistická strana pracovaly v příbuzných podmínkách. Strana byla v důsledku okolností, které v zemi panovaly, nucena působit v ilegalitě. Za šedesát let své existence působila téměř padesát let v exilu.¹²² Dlouholetou předsedkyní této strany byla proslulá žena Dolores Ibarruri.¹²³

V roce 1978, kdy byl organizován IX. sjezd strany, se část vedení (tenkrát v čele s tajemníkem strany Santiagem Carillem), se odchýlila od prosovětského kurzu a vytvořila platformu tzv. „eurokomunismu“.¹²⁴ Reformní křídlo je od roku 1981 ze strany vyloučeno a prosovětské uskupení je formováno Komunistickou stranou národů Španělska (Partido Comunista de los Pueblos de España).¹²⁵

¹¹⁹ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 72.

V konfrontaci s : Partido Socialista Obrero Español: Historia. *PSOE: Partido Socialista* [online]. 2010. vyd. 2010, 31.1.2013 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: www.psoe.es

¹²⁰ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 72.

¹²¹ Lidová fronta byla volební uskupení pro volby v r. 1936, které tvořila řada levicových a středových stran. Toto uskupení volby vyhrálo, ale jejich další spolupráce byla velmi obtížná

¹²² SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 102.

¹²³ Dolores Ibarruri Gómez, známá jako La Pasionaria byla španělská revolucionářka a politička dělnického hnutí.

¹²⁴ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s.

¹²⁵ Tamtéž, s. 72. V konfrontaci s :

Historia del Partido Comunista de España: La fundación de PCE. *Historia del Partido Comunista de España: Combate Socialista* [online]. 2004, č. 12, s. 55 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z:

<http://www.posicuarta.org/Posi/Documentos/CS12.pdf>

2.9.5 Konzervativní uskupení

Skládá se z Národního španělského svazu (Unión Nacional Española – UNE), který je subjektem hájícím tradiční katolické zásady: monarchii a vlast v tradičním pojetí. Také sem patřila Národní asociace studií současných problémů (Asociación Nacional para Estudio de Problemas Actuales). Jejím cílem bylo vytvořit Lidovou sociální stranu (Partido Social Popular).¹²⁶ Nelze pominout ani Lidový španělský svaz (Unión del Pueblo Español - UDPE). Patřila sem i proslulá Falange Española, která byla jedinou povolenou stranou v období diktatury. Později se snažila o zachování návaznosti režimu. Dále sem patří Demokratická reforma (Reforma Democrática). Jedná se o uskupení v čele s Iribanem, což byl pozdější hlavní představitel Lidové strany (Alianza Popular). Ta reprezentovala a nadále reprezentuje parlamentní pravicovou opozici.¹²⁷

Lidová aliance (Alianza Popular)

V říjnu 1976 se jako první ustanovila pofrankistická předvolební koalice pod názvem Lidová Aliance (Alianza Popular), kolem několika známých osobností frankistického režimu (Manuel Fraga Iribarne, Laureano López Rodó, Gonzalo Fernández de la Mora). Lidová strana prohlašovala pozvolný přechod k demokracii s tendencí vyloučit příliš levicové snahy, neboť vystupovala proti legalizaci komunistické strany. Jejím programem bylo především udržení národní jednoty, pořádku, zákonnosti, ale také křesťanské morálky, současně s minimální autonomií historických regionů v rámci jednotného Španělska.

Na národním sjezdu v roce 2004 byl Mariano Rajoy jmenován předsedou strany, čestným předsedou José María Aznar a generálním tajemníkem Ángel Acebes.¹²⁸

¹²⁶ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 99.

¹²⁷ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 70.

¹²⁸ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 195.

V konfrontaci s: Web» Webová stránka XVI Congreso del PP: Historia de una gaviota. QUÍLEZ, Raquel. *Www.elmundo.es* [online]. 2010, 2013 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: http://www.elmundo.es/especiales/2008/06/espana/congreso_pp/historia/index.html

2.9.6 Demokratičtí křesťané

Tato skupina byla tvořena Demokratickým španělským svazem (Unión Democrática Española) a Křesťanským demokratickým svazem (Unión democrática Cristiana – UDC), společně s Křesťanskodemokratickým seskupením španělského státu (Equipo Democrático Cristiano Español). Právě tato strana sdružovala pět křesťanských stran, ze kterých měly dvě celošpanělský ráz.¹²⁹

Svaz demokratického středu (UCD)

Její vznik se pojí s květnem roku 1977. Strana vznikla rozšířením Demokratického středu z iniciativy premiéra Suáreze těsně před volbami, jako konglomerát stran a skupin křesťansko-demokratického, sociálně-demokratického a liberálního zaměření, společně se skupinami okolo tzv. baronů.¹³⁰ Většina vůdců UCD i s vertikálními odbory pocházela z bývalého frankistického Hnutí starého režimu (vesměs pod označením nezávislí).¹³¹ Hlavním úkolem bylo vytvořit méně institucionalizovanou stranu, která se obrací k veškerému obyvatelstvu. Hlavním pojítkem byl ve skutečnosti charakter mocenského syndikátu uvnitř strany (politické strany jako holdingové společnosti). Jednalo se zejména o seskupení heterogenních skupinek, které pojil především podíl na moci.¹³²

Po prvních svobodných volbách, kdy strana získala 34,7% hlasů vytvořila samostatnou menšinovou vládu, ale Suárez se snažil utvořit z koalice jednotnou stranu. Jednání ale skončilo neúspěchem, neboť struktura federace rodin převládala.¹³³ UCD vyhlásila politiku spolupráce se všemi parlamentními a demokratickými silami, aby tak získala podporu pro nový demokratický režim. Jednalo se tedy o politiku konsenzu, která měla vydržet přinejmenším do té doby, než bude přijata nová Ústava. Strana sice vytrvala s úspěchem, ale za cenu konfliktů uvnitř UCD.¹³⁴

¹²⁹ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 100.

¹³⁰ Baronem je zde myšlen lokální politický vůdce.

¹³¹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 195.

¹³² Tamtéž, s. 195. V konfrontaci s: Unión de Centro Democrático. *Unión de Centro Democrático, Centro Democrático y Social* [online]. 2012 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: <http://www.historiaelectoral.com>

¹³³ Tamtéž, s. 195. V konfrontaci s: Unión de Centro Democrático. *Unión de Centro Democrático, Centro Democrático y Social* [online]. 2012 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: <http://www.historiaelectoral.com>

¹³⁴ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 195., s. 196.

2.9.7 Sociální demokracie

Tato strana byla rozštěpena do několika skupin, které se snažily o společné politické stanovisko.¹³⁵ Mezi nimi jednu z nejdůležitějších rolí zastávala Sociální španělská reforma (Reforma Social Española), dále Sociálně demokratický španělský svaz (Unión Social-Demócrata Española), Sociálně demokratická strana (Partido Social Demócrata) se Socialistickou demokratickou stranou Španělska (Partido Socialista Democrático Español). Včetně výše uvedených stran zde existovala také regionální sociálně-demokratická seskupení v jednotlivých historických regionech.¹³⁶

Demokratický a sociální střed (CDS Centro Democrático y Social)

Strana byla založena vrcholným představitelem a premiérem přechodových vlád Adolfem Suárezem v roce 1982. Po celou dobu své existence strana zůstala spojena s jeho osobností. Její vládní program zdůrazňoval blaho Španělů s pokrokem a demokratickými hodnotami. Zpočátku se zdálo, že program bude úspěšný.¹³⁷ Avšak CDS přilákal pouze voliče někdejší UCD. Dřívější voliče socialistů ale nezískal tak, jak si kladl za cíl. Neschůdná se ukázala i centristická alternativa, neboť obě hlavní strany: socialisté a lidovci – se pohybovali směrem do centra. V konečném výsledku CDS voliči začali opouštět a přecházeli zejména k lidovcům a socialistům. Značný pokles strany byl zaznamenán od roku 1989. V devadesátých letech pak došlo k jejímu naprostému rozpadu.¹³⁸

2.9.8 Regionální a nacionalistické strany

Společně s vytvářením autonomních společenství, došlo ve Španělsku k vytvoření většího počtu relativně samostatných stranických systémů s nejednoznačným,

¹³⁵ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 71.

¹³⁶ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 100.

¹³⁷ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 196. V konfrontaci s : Centro Democrático y Social. [Http://www.centrodemocraticoysocial.es](http://www.centrodemocraticoysocial.es) [online]. 2010. vyd. 2010, 2012 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: <http://www.centrodemocraticoysocial.es>

¹³⁸ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 196.

V konfrontaci s : Centro democratico y social: un partido independiente. *Centro Democratico y Social* [online]. 2010. vyd. 2010, 11.12.2012 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: www.centrodemocraticoysocial.es

ovšem v každém případě nemalým vlivem na vývoj celostátní politické situace.¹³⁹ Ačkoliv se po roce 1989 jevílo, že strany regionální (reprezentovaly jednoznačně zvýrazňující ochranu své autonomie), představovaly většinou protějšky celostátních stran, kdy se celé schéma v letech osmdesátých zcela zkomplikovalo. Socialisté, kteří vládli v tomto období, získali své problémy společně s regionálním partnerem Andaluské socialistické strany (Partido Socialista de Andalucía- PSA), která však zcela ztratila na významu.¹⁴⁰

Baskicko

K baskickým nacionalistickým stranám patří zejména PNV (Partido Nacionalista Vasca), Herri Batasuna (Lidová koalice) a Euskadiko Eskerra. Podobně jako v Severním Irsku se objevila i ve Španělsku v roce 1959 vojenská složka strany Herri Batasuna ETA (Euskadi ta Askatasuna – Baskicko a svoboda).¹⁴¹

Euskadi ta Askatasuna je baskická teroristická organizace nacionalistického charakteru, jejímž cílem je násilím vytvořit nezávislý a socialistický stát. Činnost organizace ETA způsobila transcendentální zlom v baskickém nacionalistickém hnutí.¹⁴² Tato organizace je známá především svou odvahou až k sebeobětování, neboť svými teroristickými akty postihuje i zcela nevinné lidi. Kdysi byla ETA silně podporována nemalou částí baskického národa, nyní je ale štěpená vnitřními sváry. V dnešní demokratické společnosti se však nachází v pozici stále izolovanější sekty.¹⁴³

Ve Španělsku existuje terorismus dodnes. Podle J. Chalupy i přes docela vydařený kompromis o centralismus a autonomii se se zrodem autonomních oblastí však nevyřešil problém ozbrojeného baskického odporu. Pochopitelným dědictvím frankismu je právě onen španělský terorismus, neboť naprostá absence citlivosti Franka vůči nacionalistickým otázkám, pomohla přivést na svět právě jev domácího

¹³⁹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 107.

¹⁴⁰ STRMISKA, Maxmilián. *Regionální strany a stranické systémy a teritoriálně-politický pluralismus*. Brno: AP, 2005, s. 48.

¹⁴¹ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 73.

¹⁴² Organización terrorista ETA: País Vasco. Terrorismo. ETA. *Organización terrorista ETA (Euskadi Ta Askatasuna)* [online]. 2007, č. 4, 12.1.2013 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://html.rincondelvago.com>

¹⁴³ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 73.

terorismu.¹⁴⁴ Ten posléze v ovzduší neustálých brutálních represí ze strany režimu zdárně rostl a dorůstal.¹⁴⁵

Počet smrtících atentátů baskické teroristické organizace ETA se podstatně snížil oproti letům 1978-1981. Od doby, kdy se PSOE dostala k moci, udržovala v záloze různé alternativy. Navázala kontakt s touto organizací, i když to mnohokrát veřejně popřela. Po roce 1986 se odvrátila k diferencovanějším metodám a spolupracovala s francouzskými úřady. O šest let později bylo výsledkem předání zadrženého velení ETA v Bidartu.¹⁴⁶

Aby PSOE vyhrála zápas nad ETA, pokusila se roztříštit tuto organizaci nabídkou společenského zapojení některých jejích členů. Příčinou tohoto kroku pak vězení opustily desítky členů této organizace, aby opět zasely neklid v jejím vedení. To se rozhodlo zavraždit svou bývalou členku, zapojenou do procesu společenské integrace. Ačkoliv ETA zachovává i nadále strategii výhrůžek smrtí či vydíráním, mohou si socialisté připsat k dobru nemalé úspěchy v boji proti terorismu. Mnozí Španělé však konec organizace ETA již předpovídají.¹⁴⁷

Katalánsko

Představuje více pragmatický a méně radikální nacionalismus. Jednou z nejdůležitějších stran od svého založení v roce 1931 byla Křesťansko-demokratická Unió democràtica de Catalunya (Katalánská demokratická unie). V roce 1974 byla založena známým katalánským politikem Jordim Pujolem strana s názvem Convergència Democràtica Catalana. Zmínit bychom měli ještě Esquerra Republicana de Catalunya a také Aliança Popular.¹⁴⁸

Konvergence a jednota (Convergència i Unió, CiU)

Její vznik se datuje od roku 1978 a tvoří koalici politických stran Katalánské demokratické unie a Katalánské demokratické aliance. Působí jako regionální politická strana. Ideologie této politické strany je založena na podpoře volného

¹⁴⁴ CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura*. Olomouc: Votobia, 1997, s. 139.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 139.

¹⁴⁶ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1291.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 1291.

¹⁴⁸ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 73.

trhu, nacionalismu a konzervatismu. Pro CiU je hlavním cílem získat větší autonomii pro Katalánsko. Předsedou strany je Artur Mas i Gavarró.¹⁴⁹

Galície

Z galicijských stran jsou nejvýznamnější Galicijský národní lidový blok – Bloque Nacional Popular Gallego – BNPG), Galicijská levice (Izquierda Gallega- IG) a Galicijská strana (Partido Gallego –PG).¹⁵⁰

2.10 Odbory

Ve Španělsku v dnešní době existuje kolem čtyř tisíců odborových organizací. Z těch nejvýznamnějších jsou to:

Všeobecný svaz pracujících (Unión General de Trabajadores - UGT), který byl založen v roce 1888 v Barceloně, jako první nejstarší odborová organizace. Dělnické komise (Comisiones Obreras – CC.OO) a Dělnický odborový svaz (Unión Sindical Obrero-UNO), který vznikl v roce 1960.¹⁵¹ Národní konfederace práce (Confederación Nacional de Trabajo – CNT). Jednotné odbory (Sindicato Unitario), Nezávislé odbory (Sindicatos Independientes) a Odborová konfederace spojených odborů pracujících (Confederación de Sindicatos Unitarios de Trabajadores - CSUT).¹⁵²

Ústava v článku 7 upravuje funkci odborů a mimo jiné zde uvádí:

*„Odborové organizace pracujících stejně jako asociace podnikatelů přispívají k obraně a prospěchu ekonomických a sociálních zájmů, které jsou jim vlastní. Jejich vytvoření a výkon jejich činnosti jsou svobodné při respektování ústavy a zákona. Jejich vnitřní struktura a fungování musí být demokratické.“*¹⁵³

¹⁴⁹ Politický systém Španělska: Politické strany. *Institut hospodářské a environmentální politiky* [online]. 2012. vyd. 2012, 2013 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: ihp.cz

¹⁵⁰ KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 73.

¹⁵¹ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 108.

¹⁵² KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko Encyklopedický přehled*. Pardubice Kora, 1995, s. 74.

¹⁵³ Tamtéž, s. 74.

Kromě Dělnických komisí a Všeobecného svazu pracujících, majících v odborovém hnutí Španělska nejzásadnější roli, mají všechny ostatní odborové organizace malou členskou základnu a na politický a ekonomický život v této zemi nemají prakticky oprávněnější vliv.¹⁵⁴

2.11 Závěrečná charakteristika stranického systému

Španělský stranický systém lze co do způsobu fungování po roce 1993 přiřadit k bipartismům, ale ne však bez výhrad. Problém nespočívá v pravidelnosti obměny vládní strany, či že by Lidová strana (AP) a Španělská dělnická socialistická strana (PSOE) trpěly nedostatkem vůle utvářet většinové monotematické vlády. Jedná se především o to, že pouze menší část parlamentních voleb přinesla s sebou jednostrannou poslaneckou většinu.¹⁵⁵ V ohledu na čtyři parlamentní volby (i s rokem 1993), vzešla pouze jednou absolutní parlamentní většina jedné strany (a to strany Lidové AP v roce 2000). Pro plnohodnotný bipartismus je to však velmi málo. Podle Strmisky se jedná o tzv. „měkkou variantu“ dvoustranického systému, který si vypomáhá kvazikoaliční praxí. Další neobvyklá je pak okolnost, že celostátní stranicko-politická soustava Španělska zahrnuje regionální uskupení, které se druhově odlišuje od stran celostátních. Kvazikoaliční praxi usnadňuje fakt, že je její jádro postaveno na spolupráci regionálních a celostátních aktérů, přičemž strany regionální nemají (nebo alespoň prozatím neměly zájem) o přímou účast ve vládě na celostátní úrovni.¹⁵⁶

¹⁵⁴ SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983, s. 110.

¹⁵⁵ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 365.

¹⁵⁶ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 365.

3 Historické souvislosti španělských dějin

V této kapitole se zaměříme na historické souvislosti ve Španělsku na přelomu 19. a 20. století. V rámci politického vývoje bude objasněna také situace ve španělské druhé republice a ve třicátých letech 20. století. Pozornost bude věnována zejména stěžejním událostem v podobě občanské války v letech 1936-1939.

3.1 Soused událostí

Španělsko 20. století prošlo řadou politických struktur a systémů. Patřilo mezi ně těžké období monarchie, vyhlášení republiky spolu s jejím vývojem, krizí a zánikem; občanská válka, regentství, dvě diktatury a nakonec vytoužený návrat k demokracii a znovunastolení monarchie. Podle S. Elwoodové nejnápadnějším znakem tohoto století nebyly rychlé politické přeměny, ale skutečnost, že po dobu čtyř desetiletí bylo Španělsko uchváčeno jedním režimem – a to režimem Francisca Franka y Bahamonde.¹⁵⁷

První Španělská republika byla vyhlášena roku 1873, avšak její trvání nebylo delší, než pouhý jeden rok. Za tu dobu se v ní vystřídali celkem čtyři prezidenti. Právě konec 19. století je považován za dobu národního úpadku, neboť se začalo rozvíjet anarchistické hnutí, jakožto reakce na zrající politickou korupci. Roku 1898 Španělsko ztratilo své poslední zámořské kolonie (včetně Kuby), což bylo pro něj obrovskou ránou.¹⁵⁸ Zvýšenou nestabilitou se prokázala také diktatura Primo de Rivery. Došlo k názorové polarizaci španělských politiků a Alfons XIII. byl přinucen k abdikaci. Roku 1931 byla vyhlášena druhá Španělská republika.¹⁵⁹ V roce 1936 proti vládě povstali nacionalističtí generálové a zahájili tak Španělskou občanskou válku. Nacionalisté, vedeni Frankem byli zastaveni před Madridem republikány, ale s podporou Hitlera a Mussoliniho postupně vítězili na východě a na severu země. Madrid byl dobyt povstalcí na počátku roku 1939.¹⁶⁰ Odvetou byly po válce popraveny tisíce republikánů. Španělsko se poté octlo v

¹⁵⁷ ELLWOOD, Sheelag. *Franco. Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 5.

¹⁵⁸ ARDAGH, J., BAIRD D., HAYWARD W., HOPKINS A., HUNT L. *Španělsko*. vyd. London 1999: Ikar, 2000, s. 62.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 62.

¹⁶⁰ ARDAGH, J., BAIRD D., HAYWARD W., HOPKINS A., HUNT L. *Španělsko*. vyd. London 1999: Ikar, 2000, s. 63.

mezinárodní izolaci až do padesátých let minulého století, kdy bylo přizváno do západní vojenské aliance Spojenými státy.¹⁶¹

Od roku 1931 následuje řada událostí, které započaly pádem staleté instituce monarchie. Nicméně, lze vytýčit určité mezníky těchto událostí. Od pádu monarchie po současnost vyznačují tyto hraniční body následující etapy:

- 1) Druhá republika (1931-1936)
- 2) Občanská válka (1936-1939)
- 3) Frankova éra (1939-1975)
- 4) Nová monarchie a obnovení monarchie¹⁶²

3.2 Druhá republika

Druhá španělská republika byla vyhlášena dne 14. dubna 1931. Vznikla, jakmile republikánské strany zvítězily ve volbách. Král Alfons XIII. ještě téhož dne bez formální abdikace odešel společně se svou rodinou do exilu. Během několika let docházelo ke snaze o prosazení reformních záměrů.¹⁶³ Levicoví republikáni přišli s radikální agrární reformou, která měla za úkol skoncovat s bídou a zaostalostí na španělském venkově. Kromě toho byla vypracována jedna z nejpokrokovějších ústav a v roce 1932 se Katalánci dočkali svého autonomního statusu (Estatut Catalunya), kterým Katalánsko získalo vlastní vládu i široké pravomoci v jejich vnitřních záležitostech. Republikánská vláda se snažila o oddělení státu od církve i o reformu armády. Zároveň docházelo k polarizování politické scény.¹⁶⁴ Život v zemi byl od roku 1898 určován regeneračním úsilím, které se vyznačovalo třemi následujícími podobami:

Jednalo se o pokus reorganizace směrů institucionálních, které byly vytčeny Cánovase¹⁶⁵; následná podoba probíhala na okraji ústavního vymezení z roku

¹⁶¹ ARDAGH, J., BAIRD D., HAYWARD W., HOPKINS A., HUNT L. *Španělsko*. vyd. London 1999: Ikar, 2000, s. 63.

¹⁶² ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1120.

¹⁶³ CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura*. Olomouc: Votobia, 1997, s. 13.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 13.

¹⁶⁵ Cánovas vstoupil do politiky jako vynikající řečník a podílel se na znovunastolení monarchie po pádu první španělské republiky v roce 1874. Cánovas se snažil vytvořit v zemi stabilní politickou sílu a založil liberálně-konzervativní stranu, která se od roku 1876 střídala u moci s Progresivní stranou. V letech 1874 – 95 byl Cánovas celkem šestkrát předsedou vlády.

1876 v rámci monarchie (dikatury); poslední podoba byla spjata s republikou, ale již mimo politický rámeček restaurace.¹⁶⁶

Po vyhlášení republiky Španěle očekávali zlepšení situace snad ve všech směrech každodenního života. Nejdříve bylo zapotřebí zajistit rychlou instalaci demokratického režimu, přiblížit se standardům západní Evropy a zabezpečit růst spravedlnosti a patřičnější přerozdělení národního bohatství.¹⁶⁷

Manuel Azaña (1880-1940), dvojnásobný premiér a pozdější prezident republiky, spatřoval na cestě k modernímu státu čtyři hlavní překážky: nadměrný vliv církve na společnost, regionální separatismus, zaostalé zemědělství a zpolitizovanou neakceschopnou armádu.¹⁶⁸

C. S. Serrano uvádí, že republika byla tzv. novým pokusem o obnovu, který vycházel z dohody mezi buržoasií, pocházející do velké míry z politických straníků monarchie a Socialistickou stranou, která se pohybovala na mocenském okraji, ale zároveň již vykazovala silné sklony k diktátorským principům.¹⁶⁹ Kontinuita, která se udržovala pod vrstvou výrazných povrchových změn, byla porušena, neboť vojenské povstání se proměnilo v proces daleko radikálnější, než byla prostá změna režimu v roce 1931. Revoluce na republikánském území byla podněcovaná proletářskými a odborovými organizacemi, jejichž síla byla mnohem větší, než domnělá legalita nemohoucí vlády.¹⁷⁰

3.3 Předzvěst občanské války

Španělská občanská válka byla výsledkem dlouhodobé sociální, náboženské a politické krize, která postihla tuto zemi již na konci devatenáctého století. V roce 1923 se pokusil generál Primo de Rivera vnést do království řád po vzoru některých

¹⁶⁶ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1120.

¹⁶⁷ CHALUPA, Jiří. *Španělsko*. Praha: Libri, 2010, s. 143.

¹⁶⁸ CHALUPA, Jiří. *Zápisky o válce občanské*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 13.

¹⁶⁹ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1121.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 1121.

jeho dobových současníků, podobně jako v Itálii Mussolini nebo v Turecku Mustafa Kemal.¹⁷¹

V prvních všeobecných volbách v roce 1933 zvítězily pravicové strany. Ty poté utvořily středo-pravicovou koalici, v jejímž čele předsedal Alejandro Lerroux. Po prohraných komunálních volbách v roce 1934 do této koalice vstoupila katolická strana Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA). Tato skutečnost byla další příčinou zvýšení napětí v tehdejší společnosti.¹⁷²

Vláda uplatňovala centrální politiku a anulovala některé předchozí reformy. Pravicové strany proti levicovým protivníkům požadovaly převzetí mnohem tvrdších prostředků. Levice se tehdy proti vládě také postavila. Byli to zejména socialisté v čele s představitelem Largem Caballerem, kteří ve dvacátých letech praktikovali ústupkovou politiku s pozvolným vývojem.¹⁷³

Socialisté byli v té době ovlivněni ideologií ruských komunistických revolucionářů a ucházeli se o převzetí moci, včetně nastolení diktatury proletariátu. Když CEDA vstoupila do vlády, socialisté vystrašení nebezpečím fašismu podnítili vznik revoluce, která začala v Katalánsku a v Asturii (1934). Levicovými nacionalisty, socialisty a komunisty byl vyhlášen Katalánský stát. Povstání bylo potlačeno, jakmile centrální vláda poslala do Katalánska vojsko. V Asturii se revoluce potýkala s většími úspěchy. Seskupení anarchistů, komunistů a socialistů nejprve vítězilo, když obsadilo kasárny a továrny.¹⁷⁴

V lednu 1936 byly vypsány nové všeobecné volby, ve kterých zvítězila rozšířená levicová koalice, nazvaná Frente Popular - Lidová fronta. Volební vítězství socialistů, komunistů, levicových republikánů, některých regionálních stran a syndikátních anarchistů mělo v Evropě velký ohlas, neboť v té době již byla

¹⁷¹ Webová stránka: La Guerra Civil: La Guerra Civil Antecedentes. [Http://www.infoguerracivil.com](http://www.infoguerracivil.com) [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

¹⁷² ČERNÝ J., MOHAPLOVÁ A., CHALUPA J. *España, Geografía, Historia, Arte*. Olomouc Univerzita Palackého 1997, s. 32, překlad vlastní.

¹⁷³ Tamtéž, s. 32.

¹⁷⁴ Webová stránka: La Guerra Civil: La Guerra Civil Antecedentes. [Http://www.infoguerracivil.com](http://www.infoguerracivil.com) [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

Evropa ohrožena fašistickou ideologií. Volební vítězství bylo nakonec velmi těsné a Španělsko tak rozdělilo mezi dva nepřátelské tábory.¹⁷⁵

Republikán Manuel Azaña, vůdce Lidové fronty, byl pověřen sestavením nové vlády. Azaña měl však v úmyslu zrealizovat jeho program z roku 1931. V květnu roku 1936 navrhl do čela vlády socialistu Franciska Larga y Caballera.¹⁷⁶

Socialisté odmítli spolupracovat s tehdejší vládou a pokračovali s přípravami na revoluci. Jak na straně republikánů, tak na straně pravicových povstalců, docházelo k četným násilnostem. Socialisté nacházeli podporu u Sovětského svazu (Stalin), druhá strana - Franco a povstalci těžili z podpory Mussoliniho a Hitlera. Azaña tehdy ve snaze uklidnit v zemi situaci, navrhl do funkce prezidenta Alacalá de Zamoru, ale bezvysledně. Politicky protichůdné síly se tak začaly připravovat na vojenskou vzpouru.¹⁷⁷ Vojáci ukončili spory otevřeným povstáním proti legálně zvolené republikánské vládě v létě roku 1936. Španělsko se tehdy ocitlo v jedné z nejhorších občanských válek v dějinách Evropy.¹⁷⁸

3.4 Občanská válka

Podle Chalupy byla občanská válka od svého počátku oběma tábory interpretována jako boj mezi dos Españas (dvěma Španělsky); jako nelitostný zápas mezi dvěma zcela nekompatibilními způsoby myšlení i života.¹⁷⁹

Povstání vypuklo během noci ze 17. července roku 1936 v tehdejší Protektorátu Maroko. Vzpoura v počátku v Madridu ani v Barceloně neuspěla. Ve zbývajících regionech revoluce rovněž nebyla podpořena, neboť vojenští velitelé se odmítli účastnit převratu a drželi se věrni republice. Povstalci se však zmocnili staré

¹⁷⁵ ČERNÝ J., MOHAPLOVÁ A., CHALUPA J. *España, Geografía, Historia, Arte*. Olomouc Univerzita Palackého 1997, s. 33, překlad vlastní.

¹⁷⁶ Webová stránka: La Guerra Civil: La Guerra Civil Antecedentes. [Http://www.infoguerracivil.com](http://www.infoguerracivil.com) [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

¹⁷⁷ ČERNÝ J., MOHAPLOVÁ A., CHALUPA J. *España, Geografía, Historia, Arte*. Olomouc Univerzita Palackého 1997, s. 33, překlad vlastní. V konfrontaci s webová stránka: La Guerra Civil: La Guerra Civil Antecedentes. [Http://www.infoguerracivil.com](http://www.infoguerracivil.com) [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

¹⁷⁸ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Španělska v datech*. Praha: Libri, 2011, s. 361.

¹⁷⁹ CHALUPA, Jiří. *Zápisky o válce občanské*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 66.

Kastilie, Leónu, Galicie, Baleár, Kanárských ostrovů, části Aragonie, Andalusie a Protektorátu Maroko. Konflikt však brzy přerostl v občanskou válku.¹⁸⁰

Povstalci na rozdíl od republikánů neměli k dispozici průmyslové oblasti, ale vojenská převaha a disciplinovanější vojáci byli ku prospěchu jejich straně. Obě zneprátené strany získaly mezinárodní vojenskou pomoc i techniku. Mussolini, Hitler a Salazar (Portugalsko) měli v úmyslu využít vzniklé situace k propagaci fašismu. Stalin nabídl pomoc ze stejných důvodů, neboť chtěl ukázat světu, jakou moc má jeho režim.¹⁸¹

Podle J. Chalupy byla Španělská občanská válka prologem Druhé světové války. Ve Španělsku se tehdy pokoušeli situaci napravit dobrovolníci z celé Evropy. „Mezinárodní Brigády“ se skládaly ze 40 tisíců cizinců, především z Francouzů – 10 tisíc (1.500 mužů z Československa). Na straně Francisca Franka se konfliktu zúčastnilo asi 50 tisíc Italů (přibližně 4.000 jich zemřelo) a 10 tisíc Němců.¹⁸² Francie a Anglie se snažily od války na Pyrenejském poloostrově distancovat a vytvořily Výbor pro nevměšování. Ponechaly tak demokraticky zvolenou republikánskou vládu svému osudu. Jak uvádí J. Chalupa, Španělsko se tak po mnoho měsíců stalo pokusnou laboratoří, kde si evropští agresori mohli vyzkoušet zbraně včetně technik, které poté ovládly bojiště druhé světové války¹⁸³. Konkrétně to bylo masové nasazování tanků včetně stíhacího letectva či bombardování civilního obyvatelstva (Guernica)¹⁸⁴.

Došlo také k výraznému zapojení dělnictva, ale negativním faktorem byla především jejich nedisciplinovanost. Podstatná byla také absence kvalifikovaných

¹⁸⁰ webová stránka: La Guerra Civil: La Guerra Civil Primeros años de conflicto. [Http://www.infoguerracivil.com](http://www.infoguerracivil.com) [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

¹⁸¹ ČERNÝ J., MOHAPLOVÁ A., CHALUPA J. *España, Geografía, Historia, Arte*. Olomouc Univerzita Palackého 1997, s. 33, překlad vlastní. V konfrontaci s: webová stránka: La Guerra Civil: La Guerra Civil Primeros años de conflicto. [Http://www.infoguerracivil.com](http://www.infoguerracivil.com) [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

¹⁸² webová stránka: La Guerra Civil: La Guerra Civil Antecedentes. [Http://www.infoguerracivil.com](http://www.infoguerracivil.com) [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

¹⁸³ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Španělska v datech*. Praha: Libri, 2011, s. 361.

¹⁸⁴ Guernica je obec v provincii Vizcaya v Baskicku. Je známá především jako oběť bombardování Legii Kondor nacistické Luftwaffe během španělské občanské války dne 26. dubna 1937. Nacisté, podporující generála Franca proti II. španělské republice, zde předvedli bombardování civilního obyvatelstva v dosud nevídaném rozsahu. O dva dny později vybombardovanou Guernicu dobyli frankisté.

důstojníků. Franco se se svým vojskem¹⁸⁵ ve snaze napadnout Madrid přemístil z Maroka na Iberský poloostrov. Záměr Franka dobýt Madrid sice ztroskotal, ale podařilo se mu vojensky obsadit celý sever. Ve stejnou dobu se Francisco Franco pokusil oddělit Madrid od pobřeží a izolovat tak Katalánsko. Bitva na Ebru trvala tři měsíce a frankisté nakonec zvítězili. Republikánská armáda téměř vymizela. Franco brzy dobyl Katalánsko a 29. března 1939 s pomocí tzv. “páté kolony“ vpadl do Madridu.¹⁸⁶

V průběhu války již vláda nebyla schopna revoluci zabránit. Dělníci a zemědělci se chtěli mstít. Lidovými soudy (a často bez nich) byly spuštěny popravy mnoha statkářů. Juan Negrín, předseda vlády, se po celou dobu pokoušel revoluci potlačit, ale bezvýsledně. Své spoluobčany zabíjely obě strany - frankisté i republikáni. V Rondě uvrhli republikáni do propasti více než pět set mužů (Ernst Hemingway podal svědectví o těchto surovostech v knize Komu zvoní hrana). V srpnu 1936 frankisté na Býčím náměstí v Badajozu zavraždili tisíce antifašistů a letadla Legie Kondor bombardovaly některá španělská města (snad nejznámější je zničení baskického města Guernica). Občanská válka měla enormní výsledky. J. Chalupa uvádí, že o život přišlo asi 90 tisíc frankistů, 110 tisíc republikánů, 25 tisíc lidí zemřelo hlady a více jak jeden milion lidí bylo zmrzačeno. Na obou stranách Španělsko přišlo o úspěšné a talentované lidi. Ramiro Maeztu¹⁸⁷ byl zastřelen roku 1936 republikány a Federico García Lorca¹⁸⁸ byl zastřelen falangisty ve stejném roce jako Maeztu.¹⁸⁹

V první fázi války, která trvala od léta roku 1936 do jara roku 1937, postupovali povstalci úspěšně od severu (generál Mola) i od jihu (Franco). Jejich společný útok na Madrid ztroskotal především kvůli masivní pomoci Sovětů republikánským obráncům hlavního města.¹⁹⁰

¹⁸⁵ K Frankovi a jeho vojsku byli připojeni také maročtí žoldnéři nazývaní Mauři.

¹⁸⁶ Příspěvek na webu: La Guerra Civil. In: *Info Guerra Civil* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

¹⁸⁷ Ramiro de Maeztu byl španělský spisovatel a ideolog.

¹⁸⁸ García Lorca byl španělský básník a dramatik, zastřelen frankisty v Granadě (Vízbaru).

¹⁸⁹ ČERNÝ J., MOHAPLOVÁ A., CHALUPA J. *España, Geografía, Historia, Arte*. Olomouc Univerzita Palackého 1997, s. 33, překlad vlastní. V konfrontaci s: webová stránka: La Guerra Civil: La Guerra Civil Antecedentes. [Http://www.infoguerracivil.com](http://www.infoguerracivil.com) [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

¹⁹⁰ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Španělska v datech*. Praha: Libri, 2011, s. 361.

V období druhé fáze od jara 1936 až do podzimu 1938 se pokusila republikánská armáda několikrát převzít iniciativu a zaútočila tak na povstalecké pozice (Belchite, Teruel, Ebro), ale byla opakovaně odražena. Tento fakt nevyhnutelně předznamenal konečné vítězství povstalců.¹⁹¹

Závěrečná podoba války byla již ve znamení zoufalé ochrany republikánů a nezastavitelného postupu povstaleckých vojsk pod velením generála Franka. Násilí organizované Frankem však neskončilo na jaře roku 1939, neboť krvavé represe se protáhly ještě mnoho let po oficiálním ukončení válečného konfliktu.¹⁹²

J. Chalupa uvádí, že padlo okolo půl milionu lidí (čtvrt milionu tvořili emigranti). Zemědělská produkce byla snížena o pětinu, průmyslová produkce dokonce o třetinu. Postoj nového a neomezeného vládce Francisca Franka rozdělil národ na vítěze a poražené. Franco však dál mentálně a ideologicky pokračoval v občanské válce ještě po několik desetiletí.¹⁹³

¹⁹¹ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1166.

¹⁹² Tamtéž, s. 1166.

¹⁹³ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Španělska v datech*. Praha: Libri, 2011, s. 362.

4 Frankovo Španělsko

V této kapitole budeme charakterizovat politický režim Francisca Franka y Bahamonde. Pozornost bude věnována i jednotlivým etapám režimu, ve kterých téměř čtyřicetiletá vláda generála F. Franka procházela velmi často rozdílnými etapami vnitřního vývoje.

4.1 Francisco Franco „el caudillo“

Generál Francisco Franco je považován za jednu z nejméně výraznějších postav ve španělských dějinách, a to nejen v rámci dějin 20. století. Byl iniciátorem povstání, které rozvrátilo celou zemi, a sehrál důležitou roli v kritických letech občanské války. Dlouhou dobu také formoval podobu španělské společnosti. Po celých sedmatřicet let byl hlavou Španělska. Caudillo disponoval absolutní mocí, která v dějinách této země nemá obdoby. Režim, který se mu podařilo nastolit, byl tak úzce spjat s jeho personálními aspekty, že byl ukončen po jeho smrti v roce 1975.¹⁹⁴

Francisco Paulino Teódulo Franco y Bahamonde Salgado, známý především jako Francisco Franco se narodil 4. prosince 1892 ve Ferrolu (v Galicii) a zemřel 20. listopadu 1975 v Madridu. Byl hlavou španělského státu v letech 1939-1975. Řídil autoritářskou vládu a postavil se do čela Španělského státu doslova jako „caudillo“ (vůdce).¹⁹⁵ Byl to vůdce, který ve své osobě koncentroval jak funkci naprosto neomezeného vládce země, tak hlavy státu, předsedy vlády, rovněž byl šéfem jediné politické strany a nejvyšším velitelem ozbrojených sil.¹⁹⁶

Frankova matka byla dcerou vojenského velitele a otec byl výplatní u námořnictva (mužská generace rodu Franků složila už po šest pokolení ve funkci důstojníků u španělského námořnictva). Franco spolu s jeho starším bratrem Nicolásem chtěli vstoupit do armády.¹⁹⁷ V roce 1907 se Franco v Toledu zapsal na

¹⁹⁴ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 253.

¹⁹⁵ Příspěvek na webu: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

¹⁹⁶ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Španělska v datech*. Praha: Libri, 2011, s. 395.

¹⁹⁷ CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura*. Olomouc: Votobia, 1997, s. 17.

Akademii pozemního vojska a po třech letech školu dokončil. V Maroku bojoval v pohoří Rif jako dobrovolník proti berberskému povstaleckému kmeni. Svých vojenských zásluh se dopracoval v Africe, kde celkově strávil čtrnáct let (1912-1926). Franco brzy získal pověst schopného důstojníka. V roce 1915 byl povýšen na kapitána. Ještě ten samý rok byl povýšen na velitele, a stal se tak nejmladším generálem na poli španělské armády.¹⁹⁸

Franco byl v březnu 1917 přeložen do hlavního města Asturie – Ovieda. Právě zde měl velet praporu Princova pluku. Podle S. Elwood Franco stál v čele jedné z kolon, které byly pověřeny střežením Ovieda a na příkaz vojenského velitele generála Burgueta měly „srovnat dělnickou pakáž se zemí“.¹⁹⁹ Franco však tímto událostem zřejmě nepřikládal velký význam, neboť v porovnání s pěti lety strávenými v bojích proti marockým kmenům v pohoří Rif, se mu zdálo dopadení stovek horníků v pohoří Asturií spíše nezáživným způsobem vypořádání se s protivníkem.²⁰⁰ Jedinou důležitou událostí z Asturie byly pro Franka podle jeho poznámky z roku 1962 zásnuby. Jeho snoubenka se jmenovala María del Carmen Polo y Martínez Valdes a pocházela z dobře situované asturské rodiny. Franco se s ní seznámil během oslav církevního svátku. Trvajících válka v Maroku byla důvodem, že Franco v roce 1962 neoznámil sňatek, ale zásnuby.²⁰¹

Na podzim roku 1918 poznal Franco v Madridu podplukovníka José Millána-Astraye, jehož cílem bylo vytvořit elitní vojenskou jednotku podle vzoru francouzské cizinecké legie. O rok později, v roce 1920 byl jeho projekt přijat. Millán-Astray nabídl Frankovi velení prvního oddílu, který byl poslán v říjnu na Ceutu, kde měla být základna. Mezitím Franco výrazně projevil nepřátelské postoje vůči domorodým povstalcům. Po rok dlouho trvajícím válečném pohromě (1920-1921) pověřil Franco své muže, aby uplatnili právo odvety. Poté, co se Franco ukázal jako úspěšný, byl požádán, aby dobyl Mellilu proti Abd el-Krimovi.²⁰²

¹⁹⁸ Webová stránka: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

¹⁹⁹ SUÁREZ FERNÁNDEZ, L. FFST, sv. I, str. 134.

²⁰⁰ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 33.

²⁰¹ Tamtéž, s. 34.

²⁰² Webová stránka: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

V listopadu roku 1922 byl Millán-Astray sesazen z funkce velitele legie a Franco se tehdy cítil dotčeně, že nebyl vybrán, aby ho v této funkci nahradil. Nejspíše to bylo důvodem, proč Franco požádal o přeložení na španělskou pevninu. Na jaře 1923 byl opět poslán do Ovieda, ovšem zůstal zde jen velmi krátkou dobu, neboť zde došlo k úmrtí podplukovníka Rafaela Valenzuely, muže, který se v roce 1922 ujal funkce Millána-Astraye. Franco byl tehdy ustanoven jeho nástupcem.²⁰³

Dne 13. září 1923 Miguel Primo de Rivera vyhlásil povstání (pronunciamiento). Nato král Alfons XIII. povolal Riveru do Madridu a zároveň ho pověřil sestavením vlády. Franco tuto vzpouru nepodpořil. Primo de Rivera ustanovil kabinet, který byl složen zejména z příslušníků armády. Zakázal politické strany včetně dělnických organizací a parlament dočasně zbavil práv. Sám Rivera tento počín považoval za dočasné řešení, které by za nepřítomnosti oslabujících konfliktů politických stran umožnilo obnovit národní velikost, hospodářskou prosperitu a společenský soulad. Jeho politika si vytkla za cíl zejména zlepšení stavu infrastruktury Španělska, která se týkala především dopravy a energetiky včetně zavedení opatření pro zdokonalení vzdělávacího systému a postavení žen ve společnosti.²⁰⁴

Jednou z mnoha věcí, se kterou Rivera nesouhlasil, byla válka v Maroku. Primo de Rivera věděl, že Franco s počinem stažení vojsk z Afriky nikdy nesouhlasil. V roce 1924 Riverovi však Franco osobně své stanovisko vysvětlil. Během listopadu a prosince roku 1924 dohlížel Franco na evakuaci Xauenu.²⁰⁵ Za svůj podíl na tomto tažení byl povýšen na plukovníka. Krátce poté Abd el-Krim napadl francouzské obyvatelstvo. Odpovědí na to bylo spojení Francie se Španělskem.²⁰⁶ Rivera schválil plán vylovení přes Alhucemaský záliv (jižně od

²⁰³ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 35.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 36. V konfrontaci s: Webová stránka: La Guerra Civil: José Antonio Primo de Rivera. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

²⁰⁵ Xauen nebo Chauen je město v Maroku. Je hlavním městem provincie stejného jména a nachází se v severozápadní části země na úpatí pohoří Rif.

²⁰⁶ Webová stránka: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

Ceuty). Výsledek byl úspěšný a Franco byl znovu povýšen, tentokrát na brigádního generála a nyní stal se nejmladším brigádním generálem v Evropě.²⁰⁷

Prestiž vojska opět stoupla a značný věhlas získali maročtí generálové, kterým se tehdy přezdívalo afrikanisté. Mezi ně patřili: F. Franco, Queipo de Llano a Sanjurjo.²⁰⁸

Rivera stvořil jedinou povolenou politickou stranu – Vlasteneckou unii (Unión Patriótica), konzultativní Národní shromáždění (Asamblea Nacional) a po italském vzoru budoval korporatismus. Budování se projevilo v rámci tradičních španělských hodnot: vlasti, víry a monarchie (Patria, Religión, Monarquía). Mezi jeho hlavní cíle patřilo: zlikvidování korupce (která ovšem neuvěřitelným způsobem prorostla státním aparátem), zbavení venkova feudální nadvlády tzv. caciques²⁰⁹ a dále vyřešení problémů s Katalánkem. Ovšem poté, co Riveru král opustil a on nebyl schopen vypořádat se s výpady opozice, odevzdal mu v lednu 1930 svou moc.²¹⁰

Ve 20. letech minulého století Španělsku prospělo zlepšení hospodářské situace v západní Evropě. Prosperita, která do Španělska pronikala zejména investicemi spolu s obchodem, byla velmi závislá na stavu světové ekonomiky. Když v Evropě a ve Spojených státech na konci desetiletí propukla hospodářská krize, bylo jí zasaženo i Španělsko. Podpora tuzemského podnikání, kterou praktikoval Primo de Rivera, byla inspirována ochranářským autokratickým pojetím hospodářské politiky. Tato situace způsobila pád zahraničního obchodu a odradila zahraniční investory.²¹¹ Následkem bylo, že programy státních podniků nemohly být financovány tržbami, které pocházely z těchto zdrojů. Schůdnou alternativou se nejevilo ani přímé zdanění, protože vyvolalo odpor mezi poplatníky. Výsledkem této situace bylo enormní státní zadlužení, které oslabilo celkové hospodářství.²¹²

²⁰⁷ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 37.

²⁰⁸ CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura*. Olomouc: Votobia, 1997, s. 12.

²⁰⁹ Cacique je v tomto smyslu označení zejména pro místní pohlaváry.

²¹⁰ CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura*. Olomouc: Votobia, 1997, s. 12.

²¹¹ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 40.

²¹² Tamtéž, s. 42.

Širší vrstvy obyvatelstva se přikláněly k republikanismu, jakožto k alternativě monarchie i vojenské diktatury po uvedení Franka do funkce v Madridu roku 1926. Reálně se ale od poloviny 20. let jevila spíše myšlenka republiky, nejspíše z důvodu zbavit se krále Alfonse XIII. a generála Primo de Rivery. V roce 1926 byla ustanovena Republikánská aliance (Alianza Republicana), ve které byli zastoupeni federalisté, levicoví reformisté, radikálové pravého středu, nezávislí intelektuálové a katalánští liberálové. Ovšem ani španělský republikanismus nebyl ve svých názorech a cílech stejnorodý, stejně jako v případech komunistických, socialistických a anarchistických složek politického spektra. Uvnitř samotného hnutí situace vyvolala osobní a ideologické nepřátelské vztahy. Právě tyto špatné vztahy měly závažné důsledky ve vývoji republikanismu následujícího desetiletí.²¹³

V červnu roku 1926 se Franco nezúčastnil pokusu o převrat, ani v září roku 1926 se nezúčastnil setkání důstojníků. Tyto akce byly pořádány na protest proti přání generála Rivery reformovat armádu. Za svou věrnost byl Franco brzy odměněn a bylo mu umožněno rozvíjení jeho profesionálního nadání v pozici mnohem těžší, než byly pouze rutinní povinnosti městské vojenské posádky v období míru.²¹⁴

V září roku 1928 v Zaragoze založil Primo de Rivera Všeobecnou vojenskou akademii a Franco se stal jejím ředitelem. Založení této akademie bylo mimo jiné součástí reformního programu Primo de Rivery, jehož cílem bylo modernizovat španělskou armádu. Do této doby se školili kadeti jednotlivých armádních sborů v oddělených akademiích. Situace se měla tak, že budoucí důstojníci v počátečních dvou letech kariéry podstupovali společný výcvik bez ohledu na to, jestli měli v budoucnu sloužit u jezdeckva, pěchoty, generálního štábu, dělostřelectva či zabezpečovacích jednotek.²¹⁵

²¹³ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 40. V konfrontaci s: Webová stránka :La Guerra Civil: José Antonio Primo de Rivera. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

²¹⁴ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 44. V konfrontaci s: Webová stránka: La Guerra Civil: José Antonio Primo de Rivera. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

²¹⁵ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 44.

V říjnu roku 1934 ministr Diego Hidalgo (republikánský válečný ministr) požádal Franka, aby převzal kontrolu nad zákroky proti násilnému povstání socialistů v Asturii. Přímé velení spočívalo v rukou generála Lópeze de Ochoy, ale rozhodnutí generálního štábu byly naplánovány a řízeny Frankem. Rozhodnutí budoucího „caudilla“ během několika dnů stačilo k rozptýlení revolucionářů. Franco prokázal zdatnost v aplikaci vůdcovských vlastností a zviditelnil se jako ten, který byl republikou považován za způsobilého k vedení nového povstání v období revoluční atmosféry, která ve Španělsku panovala. To bylo jedním z důvodů, proč byl Franco jmenován vojenským guvernérem na Kanárských ostrovech, mimo Pyrenejský poloostrov. Franco v té době ještě nebyl příliš přesvědčen o tom, že by se schylovalo ke státnímu převratu.²¹⁶

Následující den po konání prvního kola voleb v únoru 1936 bylo cílem zajistit řádný průběh kola druhého. Franco trval na tom, aby předseda vlády a prezident vyhlásili nouzový stav. Ti však na Frankovu radu odmítli reagovat a odkázali ho na Azaňu,²¹⁷ na kterého se spoléhali. Nepokoje a násilí se postupně zhoršovaly. Dne 23. června 1936 napsal Franco dopis předsedovi představenstva, válečnému ministrovi Santiagu Casares Quirogovi.²¹⁸ Frankův varovný dopis ho vyzýval k naléhavé poradě vyšších důstojníků. Předsedovy odpovědi se ale Franco nedočkal, neboť monarchista José Calvo Sotelo byl zavražděn. Právě vražda Sotely 13. července 1936 posloužila jako záminka k povstání.²¹⁹ Mnozí historikové podle A. Bachoudové považují Sotela za civilní mozek spiknutí. Sotelo byl odveden 12. července údernými gardami, které byly vybaveny náležitými příkazy. U přijetí tohoto rozhodnutí nebyl přítomen žádný člen vlády, ani o něm nebyl informován. Na druhý den byla Sotelova mrtvola nalezena na hřbitově na východě Madridu. Vše bylo naplánováno mnoho týdnů dopředu²²⁰.

²¹⁶ Webová stránka: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

²¹⁷ Manuel Azaña byl spisovatel a španělský politik, který plnil funkci předsedy vlády ve Španělsku v letech 1931-33, 1936 a prezidenta druhé španělské republiky v letech 1936-1939.

²¹⁸ Webová stránka: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

²¹⁹ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 137.

²²⁰ Tamtéž, s. 137.

A. Bachoudová uvádí, že podrobnosti povstání společně s jejich rolemi byly stanoveny již před vraždou Sotely, neboť každý generál měl na starosti povstání ve své oblasti: Franco v Africe, Queipo de Llano v Andalusii, Godeđ ve Valencii, Mola v Navaře. Začátek povstání byl stanoven na 18. července 1936. Kromě Franka bylo vše připraveno. Caudillo se potřeboval dostat z Tenerife na hlavní z Kanárských ostrovů - Gran Canaria, aby se letecky přepravil do Maroka. K přemístění potřeboval Franco povolení ministerstva války.²²¹ Jeho žádost však byla zamítnuta. Avšak 16. července 1936 dostal Franco jednu z šancí, které mu změnilы život. Generál Balmes, vojenský velitel v Las Palmas, se zastřelil při čištění revolveru. Díky této nehodě Franco dostal povolení účastnit se jeho pohřbu, který byl plánován na 17. července 1936. V Las Palmas čekalo na Franka a jeho bratrance Francisca Salgada letadlo, aby je přepravilo do Maroka.²²²

Ku prospěchu Franka byla nepochybně i smrt generála Sanjurja, který se zřítit letadlem při přeletu portugalských hranic dne 20. července 1936. Na počátku povstání Sanjurjova smrt zbavila pučisty jednoho z nejdůležitějších předáků. Generál Sanjurjo po svém exilu do Portugalska svěřil své pravomoci společně s provedením dohodnutých plánů generálu Molovi. Právě Molu považovala republikánská vláda za jednoho z nejjistějších stoupenců a umístila ho do Pamplony, tzv. karlistického pásma.²²³

Dne 17. července 1936 ve španělském Maroku vypuklo povstání. Toto povstání mělo propuknout následujícího rána, ale obavy z toho, že by pučisté mohli být v Maroku zatčeni způsobily, že se posádky v Mellile, Ceutě a Tetuánu vzbouřily proti vládě již navečer dne 17. července 1936. O tom, že puč začal předčasně, se Franco dověděl 18. července ve čtyři hodiny ráno.²²⁴ Ceuty a Melilly se zmocnily legionáři. Franco vzpouru tehdy odůvodnil jako vojenskou povinnost, které bylo zapotřebí při záchraně vlasti před anarchií. Že cílem bylo svržení republiky, už Franco neuvedl.²²⁵

²²¹ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 139.

²²² BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 138.

²²³ Tamtéž, s. 139.

²²⁴ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 133.

²²⁵ Tamtéž, s. 133.

V táboře nacionalistů nebyla civilní ani vojenská osobnost, která by se proti Frankovi postavila. Franco totiž těžil z důvěry konzervativních a kapitalistických armádních kruhů. Všichni byli přesvědčeni o naprosté nutnosti vytvořit jednotné velení. Nejprve usilovali o to, aby Franka k nejvyššímu velení vůbec přiměli. Posléze měli v úmyslu přesvědčit Juntu obrany k tomu, že nemohla učinit lepší výběr. Mezitím se Frankův bratr Nicolás přesunul do Cáceres, aby bratrovi sdělil, že Hitler a Mussolini jeho jmenování přijali příznivě.²²⁶

V Salamance dne 12. září 1936 Junta obrany na tajné schůzce přichystala dekret, který upřesňoval formy sjednoceného politického a vojenského velení. Byl předložen vojenskému direktoriu a počítal s rozpuštěním Národní junty obrany a zřízením jednotného velení pro všechny vojenské sbory, které byly svěřené generalisimu – předsedovi vlády po dobu trvání války. Ten vykonával pravomoc nad všemi národními politickými, kulturními, sociálními, hospodářskými činnostmi.²²⁷ Poté, co byly funkce a kompetence definovány, Junta rozhodla jednohlasně: svěřit moc Frankovi, neboť byl nejméně kompromitován předchozím politickým angažováním a měl největší vojenské úspěchy.²²⁸ Poté, co byl sotva podepsaný dekret uveřejněn, Franco vnesl do textu pár úprav, které daly za pravdu všem obavám před jeho zvolením. Nahradil termín „hlava vlády státu“ termínem „hlava státu“, dále odstranil poznámku „podoba trvání války“, která byla uvedena ve třetím článku. Na dobu neurčitou se tím inauguroval a ukázal většině lidu netušený politický zájem.²²⁹

Prvního října 1936 v Burgosu za přítomnosti představitelů Portugalska, Itálie a Německa, byl Franco oficiálně ustanoven hlavou státu a naznačil svou vizi organizace dosud ještě neexistujícího státního útvaru. Tehdy prohlásil, že „Španělsko by mělo být organizováno v rámci rozsáhlé totalitní koncepce jednoty a kontinuity“.²³⁰ Čtyři hlavní politické síly, které podporovaly nacionalistická vojska se hlásily buď k té či oné formě totalitarismu. Odkazy na jednotu

²²⁶ BACHOUDOVÁ Andréa, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 154.

²²⁷ Tamtéž, s. 154.

²²⁸ Tamtéž, s. 154. V konfrontaci s: Webová stránka: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

²²⁹ Tamtéž, s. 155.

²³⁰ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 104.

a kontinuitu předpokládaly, že Franco plánuje návrat politickému stavu před rokem 1931. Příslušníci CEDA, Comuni3n Tradicionalista, Renovaci3n Espa3ola 3i falangy se mohli domnívat, že caudillo myslel právě jejich organizaci. Tímto způsobem si s nimi mohl zabezpečit spolupráci po celou dobu války.²³¹

Franco předložil program, jehož cílem bylo nepochybně vyhrát válku, a tak navrhl ne zcela jasně identifikovatelný režim, který byl dosti blízký stávajícím totalitním režimům. Časem tento režim získal název „frankismus“.²³²

Nadále setrvala nezodpovězena otázka, jakým způsobem bude „totalitární koncepce“ zavedena. První se nabízela možnost, že Franco sám pro sebe vytvoří politickou stranu. Této možnosti byl nakloněn i jeho bratr a současně osobní tajemník Nicolás. Franco však nebyl přesvědčen, že je tato možnost ideálním řešením, neboť neeliminovala vnitrostranickou konkurenci, ale přidala by dalšího účastníka v boji o moc. Dalším důvodem, proč se právě k této možnosti Franco nepřikláněl, byl fakt, že by tato situace mohla vzbudit nepřátelství mezi některými jeho společníky ve zbraní za to, že války využívá k prosazování vlastních politických zájmů. Třetím důvodem byla skutečnost, že se tato možnost příliš podobala uměle vytvořené organizaci Unión Patri3tica (Patriotická unie), která neposkytla Primu de Riverovi lidovou podporu, jíž bylo zapotřebí k jejímu přežití.²³³ Druhou další možností bylo sloučení již existujících politických organizací v jednu stranu. Tak by bylo možné odbourat mezistranické spory a nová organizace by využívala mobilizační kapacity bývalých stran. Nikdo by nebyl vyloučen a navíc by organizace mohla zahrnovat veškeré současné členstvo jednotlivých politických uskupení. Franco začal uvažovat o druhé možnosti na podzim roku 1936.²³⁴

²³¹ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 104.

²³² BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 154.

²³³ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 105.

²³⁴ Tamtéž, s. 105.

Nakonec se Franco rozhodl pro vnucení jednotné politické strany, což bylo mnohými autory zhodnoceno jako „státní převrat naruby“.²³⁵ Protirepublikánská koalice představovala pouto velmi odlišných a někdy protikladných snah. Monarchisté od Franka očekávali znovunastolení Bourbonů. CEDA (Španělská konfederace autonomních pravicových stran) byla v tehdejší době doposud pravicovým republikánským hnutím. Falanga navrhla novou politickou alternativu a díky ní mobilizovala stále více bojovníků. Další výhodou pro Franka byla smrt Josého Antonia, neboť tak byl odstraněn jeho velký rival. Falanga se octla bez vedení, zato v plném rozsahu a střetávaly se v ní různé tendence.²³⁶

První a zároveň nejdůležitější skupina byla v čele s představitelem Manuelem Hedillou. Hedilla byl přesvědčen, že v případě vytvoření jedné strany, kterou by řídil, by ho vyneslo do nejvyšších míst. Zároveň se pustil do čistek, které se však vzápětí obrátily proti němu. Druhá skupina byla reprezentována stoupenci doktríny Josého Antonia a nedůvěřovala nacistickým zvrhlostem, které se projevovaly kolem Hedilly. Jejich skupina byla vedena Agustínem Aznarem. Třetí skupinu nazvala A. Bachoudová kariéristy. Tvořili ji monarchisté, katolíci a konzervativci, pro které bylo jednodušší vstoupit do rozšiřující strany proto, aby se dostali na vrchol kariéry.²³⁷

M. Kubát a S. Balík uvádí, že v době Frankovy vlády se již nejednalo o původní Falangu ale pouze o oficiální politickou platformu režimu. Zpočátku měl falangismus jako jediný z politických směrů frankismu jasný sociálně revoluční aspekt, který jej přiřazoval k nemarxistickému socialismu.²³⁸ Podle Franka byl národní syndikalismus nástrojem ke znovuzískání dělnictva pro myšlenku národa, vlasti a zároveň k jeho vysvobození z područí marxistického internacionalismu. Režim prostřednictvím Falangy získal podporu širších vrstev obyvatelstva nepochybně rozsáhlejší, než by tomu bylo u falangistů, kteří tehdy disponovali moderní představou o fungování autoritativního státu poloviny 20. století. Poté, co byl v polovině padesátých let 20. století systém stabilizován, první generace

²³⁵ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 172. V konfrontaci s: webová stránka: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

²³⁶ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 173.

²³⁷ Tamtéž, s. 173.

²³⁸ BALÍK, S, KUBÁT, M. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán, 2012, s. 141.

falangistů byla přesunuta mimo hlavní politické dění.²³⁹ Franco jako vůdce Falangy zabránil pokusům o vytvoření po vzoru německé strany NSDAP mocnou stranickou strukturu, která byla paralelní se státním aparátem. Nová generace falangistů už s původními myšlenkami národního syndikalismu neměly nic společného, neboť se jednalo o pragmatické byrokraty.²⁴⁰

Důležitou složkou nacionalistické pravice byli také karlisté. Frankistickým vojákům působili společně s falangisty stále větší obavy, jelikož seskupovali četné jednotky získané zpřímá a přes kvality bojovníků oslabovaly autoritu armády. Z těchto důvodů se činnost karlistů a Falangy dostávala do popředí Frankova zájmu o to víc, čím více se důstojníci sblížovali s tou či onou skupinou a snažili se využít jejich vlivů.²⁴¹

Francisco dne 12. dubna 1937 přijal tři členy karlistické frakce a informoval je o jeho úmyslu uskutečnit spojení falangy a tradicionalistického společenství. Před zasedáním však došlo k tragickému konfliktu mezi dvěma soupeřícími frakcemi, při kterém zemřeli dva falangisté. V této napjaté atmosféře byl 18. dubna 1937 zvolen celonárodním šéfem Falangy Manuel Hedilla. Ještě ten samý večer Franco oznámil v rozhlase okamžité sloučení Falangy a *Comunicación Tradicionalista*.²⁴² Název nové jednotné strany zněl: *Falange Española Tradicionalista y de las Juntas Ofensiva Nacional Sindicalista* (Tradicionalistická španělská Falanga a Výbor národně syndikalistické ofenzívy). Tradicionalisté či karlisté, falangisté a jiní tvořili od této chvíle jednotu. Toto Hnutí bylo pod přísnou kontrolou vrcholného představitele vlády. Tomuto představiteli příslušelo, mimo jiné, jmenování poloviny členů Národní rady strany.²⁴³

Uvnitř strany i mimo ni byla zakázána jakákoliv propaganda, rovněž bylo zakázáno vytváření ideových proudů. Výjimku představovala většinová strana Falanga. Místo tajemníka bylo nabídnuto Manuelu Hedillovi. Ten však tuto možnost odmítl a pokusil se zformovat výbor odporu rozhodovacími kompetencemi

²³⁹ BALÍK, S, KUBÁT, M. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán, 2012, s. 141.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 141.

²⁴¹ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 173.

²⁴² ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 114.

²⁴³ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 175.

staré strany. Hedilla byl nakonec zatčen i s několika dalšími členy výboru. Byl souzen a nakonec odsouzen na smrt za vzpouru. Po řadě zákroků byl jeho trest změněn na několik let vězení.²⁴⁴

Falanga v té době prezentovala jedinou oficiálně povolenou stranu, proto španělští fašisté přestali být nezávislou politickou formací. Všichni Frankovi potencionální oponenti se měli z Hedillovy kauzy náležitě poučit.²⁴⁵ V procesu sjednocení stran Franco postupně přicházel o jednotlivé protivníky. Calvo Sotelo zemřel, náměstek Antonio Goicoechea a představitelé Renovación Española (RE) přijali unifikační dekret a posléze bez námitek svou stranu rozpustili. Gil Robles²⁴⁶ ve svém dopise ze dne 22. dubna 1937 realitu sjednocení rovněž přijal. Většina karlistů unifikaci akceptovala a svou loajalitu vůči Frankovi vyjádřila množstvím dopisů a telegramů. Politicky důležité osobnosti, které Frankovi zpočátku váhali vyjádřit podporu, si získal tím, že jim v rámci nového uskupení přidělil významné funkce.²⁴⁷

Jediná politická strana Španělska do dějin vstoupila po názvem Movimiento Nacional (Národní hnutí), neboť původní název (Tradicionalistická španělská Falanga a Výbor národně syndikalistické ofenzívy) byl příliš dlouhý, a proto neměl velkou šanci k zachování. Franco se k nově vznikající straně vyjádřil slovy: „*Organizace, do jejíhož čela se dnes stavím, je spíše hnutím, než programem. A jako taková se nachází ve fázi budování, přístupná neustálým změnám a vylepšením tak, jak si to bude vyžadovat měnící se realita.*“²⁴⁸

Protože Franco znemožnil vytvoření doktríny po přímém nebo neočekávaném vyloučení potencionálních protivníků, dostal se do pozice hlavy státu se stejnou pravomocí, jako měl duce nebo führer. Caudillo měl k dispozici ozbrojené milice, milice sociální pomoci i ozbrojené aktivisty.²⁴⁹

²⁴⁴ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 175.

²⁴⁵ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 242.

²⁴⁶ Gil Robles byl španělský politik a vedoucí osobnost CEDA (1933-1936).

²⁴⁷ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 242.

²⁴⁸ CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura*. Olomouc: Votobia, 1997, s. 87.

²⁴⁹ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 176.

Národní hnutí se sice navenek podobalo totalitním stranám v Německu a Itálii, ale v praxi se stalo pouze jedním z pilířů, na kterých byla Frankova neomezená moc založena. Skutečným garantem Frankovy moci byla od samého počátku až do konce armáda. J. Chalupa uvádí, že podle výzkumů Carlose Vivera v letech 1938-1945 dodalo vojsko režimu 42,8 procent ministrů a 37,3 procent ministerských náměstků.²⁵⁰ Jaké mělo postavení Národní Hnutí uvnitř Frankova režimu, prozrazovala zejména jeho slova pronesená k Súñerovi:

„*Strana je pouze účinným nástrojem k tomu, abych podrobil masy své autoritě.*“²⁵¹ Úsilí Franka stát se nezpochybňovaným vůdcem jednotné fašistické strany ohrožovalo na druhé straně jeho vztah ke katolické církvi. Vůči nacistům i fašistům se Vatikán stavěl kriticky. Před zástupci církve Franco popíral své sympatie k nacismu a před německými spojenci vystupoval jako antiklerikál. Vzpouru nacionalistů vůči republice však církev legitimizovala a Franco tehdy dobře věděl, jaký měla v mezinárodním měřítku i samostatném Španělsku vliv. Caudillo spolu s představiteli katolicismu sdílel zášť vůči liberálům, socialistům a komunistům, proto církev bez větších obtíží přejímala politiku nacionalistické zóny.²⁵²

Franco se stal vrcholným představitelem politické moci i vůdčí osobností veškerého politického života v roce 1937, kdy definoval strukturu fungování Španělského státu. Vyhlásil nové státní svátky, které připadaly na 18. červenec (výročí vojenského povstání proti Republice) a na 1. října, kdy se Franco stal caudillem. Rozhodující rolí při Frankově udržení u moci od roku 1937 sehrál jeden důležitý faktor: mezinárodní vůle Německa a Itálie mu pomoci, stejně tak jako pasivita demokracií, které se snažily za každou cenu vyhnout světovému konfliktu.²⁵³ Franco využíval také tradičních vazeb mezi Portugalskem a Anglií, aby zachoval otevřenou možnost demokracii v případě, že udrží konzervativní charakter. Franco se v zahraničních vztazích prezentoval jako zakladatel antikomunistického křesťanského a geografického celku, který se nebránil možnostem všech spojení.²⁵⁴

²⁵⁰ CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura*. Olomouc: Votobia, 1997, s. 88.

²⁵¹ Tamtéž, s. 88.

²⁵² PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 243.

²⁵³ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 183.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 183.

V nesnadné mezinárodní situaci Franco netrval na oficiální podpoře ze strany španělské církve, neboť jeho režim byl již Vatikánem uznán. Caudillo sice katolíkům v poválečném období naznačoval obnovení monarchie, ale ve skutečnosti se o tento fakt nikterak nepokusil.²⁵⁵

Alfons XIII. daroval v roce 1937 nacionalistům milion peset. V dopise směřovaném Frankovi však vyjádřil obavy, že restaurace monarchie se zřejmě nezdála být jejich přední záležitostí. Franco odpověděl Alfonsovi XIII. na dopis dne 4. prosince 1937. Naznačil v něm, že za občanskou válku částečně může svržený král.²⁵⁶ Ve svém listu Franco navazoval na interview, které bylo uveřejněno dne 18. července 1937 v deníku ABC. V něm caudillo uvedl, že v budoucnosti země Alfons XIII. nebude mít v rámci politického života žádnou významnější roli.²⁵⁷ Dále se vyjádřil takto: *[...] „Nové Španělsko, které nyní vytváříme, má tak málo společného s liberálním a ústavním Španělskem, jemuž jste vládl, že Vaše výchova a vzdělání i staromódní politické praktiky nutně vyvolávají obavy a zášť Španělů.“*²⁵⁸ Franco dopis ukončil výzvou, že si král Alfons XIII. má následníka vybrat sám, neboť splnění tohoto úkolu náleželo podle něj daleké budoucnosti. Caudillo tak dal značně najevo, že nemá v úmyslu vzdát se nabyté moci.²⁵⁹

V rámci rozhovoru pro ABC Franco navrhl kombinaci staré monarchie a neofašismu, přijímal zásady a možnost restaurace, ale současně dodával: *[...] „Bude určitě jiná než ta, která byla ukončena 14. dubna 1931; jiná ve svém obsahu, ba dokonce, jestliže mnohé z nás trápí podvolit se realitě, jiná v osobě, která ji bude ztělesňovat. Bude, pokud k tomu dojde, pojítkem mezi novým stylem a novým elánem bojující mládeže a tradiční slávou Španělska.“*²⁶⁰

²⁵⁵ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 183.

²⁵⁶ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 256.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 256

²⁵⁸ Tamtéž, s. 256.

²⁵⁹ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 256.

²⁶⁰ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 188.

Skutečnost, že Franco začal velice intenzivně uvažovat o vlastní politické budoucnosti, naznačovala, že rovnováha sil na bojišti občanské války se začala pomalu schylovat v jeho prospěch.²⁶¹

Od období června roku 1937 Franco navrhoval odeslání všech cizích dobrovolníků zpět do jejich vlasti. Jednalo se jak o ty, kteří pomáhali sloužit republice, tak o ty, kteří bojovali na straně caudilla. A. Bachoudová uvádí, že pro Franka byla tato situace vhodnou příležitostí, jak zpět navrátit Italy a Němce ve chvíli, kdy se mohl domnívat, že má vítězství jisté. Právě v této fázi Franco zřejmě chtěl, aby občanská válka dostala čistě národní rozměr.²⁶² Caudillo si přál zbavit Španělsko intervencí, které by nebezpečně zatěžovaly jeho budoucnost. Vyžadoval neutralitu nejméně angažovaných zemí, a to: Anglie a Francie. Franco naznačil svou ideologickou příbuznost s Velkou Británií, aby se tak vymanil ze spojení, které doposud uzavřel. Zároveň se pokoušel upevnit své postavení se sousedními zeměmi.²⁶³

Od července 1937 caudillo podněcoval přátelské vztahy s Portugalskem, neboť tato země ho podporovala od samého začátku. Portugalský stát, který byl tradičně spjat s Anglií, mohl Frankovi zprostředkovat sblížení s Londýnem. Portugalsko kvůli tomuto usmíření zorganizovalo značnou agitaci. Dne 6. července roku 1937 obvinil portugalský rozhlas Italy a Němce, že vytvářeli překážky, které bránily dobrým vztahům Španělska s Velkou Británií a Francií.²⁶⁴ Salazar na druhý den připomenul před důstojníky tzv. dávné přátelství Portugalska a Anglie. Formuloval tak svůj osobní souhlas s novou orientací vůči Španělsku. Salazar i Franco neustále připomínali svou společnou katolickou víru. Caudillo neopomenul žádnou příležitost, jak zdůraznit tento zásadní charakter svého režimu.²⁶⁵

Frankovým stálým zájmem zřejmě bylo co nejrychleji vrátit Španělsku nezávislost. Prostřednictvím Uruguaye, která mu byla příznivě nakloněna, se pokusil o uznání své válčící strany Spojenými státy. Tehdy jeho režim získal uznání od řady zemí: Itálie, Německa, Portugalska, Salvadoru, Guatemaly, Japonska

²⁶¹ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 257.

²⁶² Tamtéž, s. 257.

²⁶³ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 191.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 191.

²⁶⁵ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 191.

a Vatikánu. Caudillo nadále pokračoval ve svém osobním plánu na posílení moci, aby tak neodvrátil vítězství, ke kterému po celou dobu války směřoval.²⁶⁶ K Frankovým plánům sloužilo také protahování války. Se Seranem Suñerem²⁶⁷ dokončil strukturu totalitního režimu, kterou započal v dubnu 1937 sjednocením pravicových stran. Franco poskytl Hnutí - FET y de las JONS statut, kterým mu udělil primární postavení v rámci celého politického života. Postavení církve obnovil Franco v jejich dřívějších pravomocech před obdobím republiky, započal rekonstrukci zničených církevních budov a připravoval tak základy nového státu.²⁶⁸

V lednu 1938 Franco jmenoval svůj první vládní kabinet a zástupce tří složek branné moci politických proudů, které podporovaly nacionalistické hnutí. S. Elwoodová uvádí, že utvoření koaliční vlády ve válečné situaci bylo běžnou politickou praxí. V případě první frankistické vlády stály v pozadí volby dva specifické důvody.²⁶⁹ Kabinet, který nezastupoval žádný výhradně dílčí proud, ale naopak představoval všechny sektory, posiloval ideu politického systému, ve kterém byly oddělené a rozdílné možnosti eliminovány a nahrazeny jediným způsobem politické realizace.²⁷⁰

Ramón Serrano Suñer měl v nové vládě velmi vysokou pravomoc jako ministr vnitra a tajemník Rady ministrů. Funkci generálního tajemníka Hnutí sice odmítl, ale díky svým přátelským vazbám s Primo de Riverou zde měl velký vliv. Frankův bratr Nicolás Franco byl vyslán jako velvyslanec do Portugalska.²⁷¹ Svůj kabinet složil caudillo ze zástupců rozdílných politických proudů; dosáhl tak jeho různorodosti a schopnosti adaptovat politickou linii na rozličné vnější i vnitřní podmínky. Zároveň si tím zabezpečil loajalitu všech sil zastoupených ve svém táboře. Frankovým cílem totiž nebylo zabránit výhradně vlastním straníkům

²⁶⁶ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 192.

²⁶⁷ Ramón Serrano Suñer byl španělský právník, politik a Frankův švagr. Celkem šestkrát byl ministrem frankistické vlády mezi lety 1938-1942, byl ministrem pro vnitřní záležitosti, zahraničních věcí, předseda Junta Política de la Falange Española Tradicionalista de las JONS (1938), zakladatel nevládní organizace ONCE (1938), mediální agentury Efe (1939) a Radia Intercontinental (1950).

²⁶⁸ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 192.

²⁶⁹ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 118.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 118.

²⁷¹ BACHOUDOVÁ André, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 194.

ve sjednocení, ale využít existujících rozdílů mezi nimi tak, aby posílil svou vlastní pozici.²⁷²

Generalissimo mimo jiné oznámil, že nová vláda ve Španělsku bude organizovat život po vzoru totalitních režimů. Byly zapovězeny politické strany i volební praxe liberálních demokracií. Frankovi ministři se brzy shodli na tom, že jim caudillo poskytuje dostatek prostoru na to, aby své rezorty vedli zcela samostatně. Jedinou jejich povinností bylo řídit se všeobecnými pokyny, které byly dohodnuty na kabinetních schůzkách. Zásadní politická rozhodnutí dělal caudillo sám až do konce padesátých let. Kabinetní ministry Franco mohl vyměňovat podle vlastní vůle. Ve skutečnosti je odvolával jen zřídka, a to v případě, že jejich politické ambice začaly ohrožovat jeho postavení.²⁷³

Vláda jmenovaná v lednu 1938 zůstala u moci až do samého konce války. Prvořadým úkolem této vlády bylo položení základů vládních struktur poválečného Španělska.²⁷⁴

O rok později v lednu 1939 byla Barcelona dobyta vojsky generála Yagüea. V této chvíli bylo jasné, že republika nemůže zvrátit vývoj událostí ve svůj prospěch. Na konci února 1939 Velká Británie i Francie uznaly Franka a jeho kabinet za legitimní španělskou vládu. Prezident Azaña podal demisi. Ministerský předseda Negrín i komunisté stále obhajovali možnost dalšího odporu. V prvním březnovém týdnu v roce 1939 byl ustaven Národní obranný výbor s cílem sjednat konec válečného stavu.²⁷⁵ Franco již dříve a jasně ukázal, že mu jde pouze o absolutní vítězství. Dal tak srozumitelně najevo, že nebude zvažovat jinou možnost, než bezpodmínečnou kapitulaci. Mezi zástupci nacionalistů a republikánů začaly dne 23. března 1939 rozhovory o ukončení válečného stavu. O dva dny

²⁷² ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s.

²⁷³ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 262.

²⁷⁴ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 119. V konfrontaci s: Webová stránka: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

²⁷⁵ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 119.

V konfrontaci s: Webová stránka: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>

později je však Franco ukončil.²⁷⁶ Vyhlásil, že jeho armáda nastupuje ke konečnému tažení. Cíl povstalců, Madrid, byl dobyt dne 27. března 1939. Zbývající republikánská území na východě a na jihu země byla obsazena v posledním březnovém týdnu roku 1939. Franco jednostranně vyhlásil konec války a dosáhl tak svých finálních vojenských cílů. Co se týče cílů politických a sociálních, vojenské vítězství znamenalo pouhý začátek.²⁷⁷

4.2 Vnitřní vývoj Španělska po občanské válce

Od ledna 1938 do srpna 1939 setrvala u moci první nacionalistická vláda, jejímž posláním bylo vykonávat nejnaléhavější organizační i represivní úkoly. Vypuknutí válečného konfliktu v Evropě ale zamezilo možnosti jejich nástupců na minimum. Dne 9. února 1939 byl vydán zákon o politické odpovědnosti. Mimo ustanovení tak bylo postaveno čtyřiaadvacet stran, sdružení a odborových organizací. V březnu 1940 byla ustanovení tohoto zákona potvrzena zvláštním zákonem proti svobodným zednářům a komunismu. O rok později, v březnu 1941, byl k němu přijat ještě zákon o bezpečnosti státu, který stanovoval trest smrti za zločiny zrady, vyjmenované v trestním zákoníku.²⁷⁸

Nová represivní legislativa předpokládala zrušení všeho předcházejícího. S ohledem na ideologickou průpravu bylo nutné transformovat školství podle katolických a tradicionalistických hledisek, se kterými začal ministr Sainz Rodríguez. Dne 29. července 1939 byl vydán dekret, který nařizoval učitelům vést výuku v souladu s morálkou, dogmatem a Kanonickým právem.²⁷⁹

Jednou z největších opor frankistického režimu byla katolická církev. Katolická víra patřila do caudillových největších legitimačních zdrojů. Franco tak reagoval na antiklerikálnost Druhé republiky. Sám caudillo kladl velký důraz na katolické svátky, zejména pak na svátky Panny Marie.²⁸⁰

²⁷⁶ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 120.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 119. V konfrontaci s: Webová stránka: La Guerra Civil: Francisco Franco. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.infoguerracivil.com>, s. 120.

²⁷⁸ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1180.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 1180.

²⁸⁰ BALÍK, S, KUBÁT, M. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán, 2012, s. 156.

Franco chápal politickou organizaci válečného Španělska převážně jako otázku prosazení své autority. Nacionalisté ve Frankově pojetí získali jako vítězové konfliktu právo uplatňovat jeho autoritu. Republikáni, coby poražení, ztratili všechna práva a museli náležitě uposlechnout všem příkazům. Jednalo se o tzv. hromadnou aplikaci jednosměrného řetězce rozkazů na občanskou společnost, kterou se caudillo naučil ve vojenském prostředí.²⁸¹ Armáda byla odpovědna za dodržování zákonnosti a pořádku. Vojenskými tribunály byla zastupována justice.

V listopadu 1939 byly ustaveny vojenské soudy, vězení a tábory, které byly v té době přeplněny politickými vězni. Tyto soudy nepřetržitě pracovaly až do roku 1943 a odsoudily tak tisíce Španělů na smrt, či do vězení. Všichni lidé byli nuceni podřídit se režimu a přísné kontrole. Aby měl člověk nárok na potravinové lístky a další životně důležité záležitosti, či na zaměstnání, musel se prokázat osvědčením loajality k režimu. Skutečnost, že caudillo vládl vyčerpané a zstrašené populaci, napomáhala režimu k upevnění moci.²⁸²

²⁸¹ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 124.

²⁸² Tamtéž, s. 125.

4.3 Vztahy se zahraničím v období 2. světové války (1939-1945)

K reorganizaci vlády došlo tři týdny před vypuknutím války v Evropě. Prostřednictvím důležitého dekretu byla nejprve posílena caudillova politická pozice. Funkce místopředsedy vlády byla zrušena (do té doby ji zastával generál de Jordan) a byl zřízen úřad Vrchního generálního štábu a Výboru Národní obrany.²⁸³ Nová vláda byla polarizována dvěma tendencemi. Na jedné straně ji představoval ministr vnitra Serrano Súñer, a na druhé, generál Beigbeder (ministr zahraničí, který byl později Súñerem v jeho funkci nahrazen).²⁸⁴ První tendence se vyznačovala sympatiemi k mocnostem Osy, ale zároveň byla potlačována obavami z požadavků nacistického Německa. Druhá tendence zahrnovala snahu o dosažení smířlivého vztahu s Velkou Británií. Již tehdy byl Franco pevně přesvědčen, že Španělsko před válečným konfliktem udrží stranou.²⁸⁵

Generalissimo se snažil eliminovat rizika spojená s podporou nepravé strany. Když na podzim roku 1939 válka propukla, projevil se tak oficiální španělský politický status. Po napadení Polska nacistickým Německem, Velká Británie a Francie vyhlásily Německu válku. Španělsko vyhlásilo neutralitu dne 4. září 1939. Franco tuto neutralitu potřeboval zajistit, poněvadž podporovala vnitřní politickou stabilitu, která byla hlavním cílem jeho snažení.²⁸⁶

V počátečních měsících války Franco postupoval opatrně a snažil se využít příležitosti, jakou válečný konflikt přinášel jak ve prospěch Španělska, tak pro sebe samého. Německu byly poskytovány dodávky důležitých surovin pro válečný průmysl (olovo a wolfram) i přístup k zařízení pro opravu a tankování německých ponorek. Franco však prodával strategické suroviny nejen Hitlerovi, ale i Spojencům. Franco na jaře roku 1940 ubezpečoval hlavu Francie, maršála Pétaina o tom, že Španělsko zůstane neutrální.²⁸⁷

²⁸³ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1181.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 1181.

²⁸⁵ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 237.

²⁸⁶ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 133.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 133.

Postoj, který Španělsko zastávalo během druhé světové války, se vyvíjel od neutrality (období od srpna 1939 do června 1940), až k prohlášení Španělska za „neválčící stranu“, jak jej definoval Serrano Súñer ve své knize.²⁸⁸

Porážka Anglie a Francie u Dakaru přiměla Franka ke změně. Serrano Súñer byl v září 1940 (ještě jako ministr zahraničí), pověřen setkáním s Hitlerem, včetně schůze s Cianem a Mussolinim. Vše naznačovalo tomu, že se Franco věnuje posledním přípravám na vstup Španělska do války v rámci operace Félix, jejímž hlavním posláním bylo z Hitlerova rozhodnutí zaútočit na Gibraltar. Požadavky Španělska se výměnou za účast ve válce nezměnily.²⁸⁹ Jediná španělská iniciativa se orientovala k zajištění Marockého protektorátu, v prozatímním obsazením Tángeru v červnu 1940.²⁹⁰ Súñer a Franco v obsazení Tangeru spatřovali první krok na cestě k vybudování koloniálního impéria v severní Africe. Přitom tento útok vůbec nekonzultovali s generálním štábem, ani se členy kabinetu. Od jednotlivých falangistických organizací tehdy caudillo obdržel nadšené telegramy za to, že Španělsku opět navrátil ztracené africké území.²⁹¹ Předchozího dne 13. června 1940 bylo oznámeno, že se status Španělska mění z neutrality na „nezúčastněného“ ve válce.²⁹²

Zásadní změnou ve válečné situaci byl rok 1942, neboť odložení tažení do východního Středomoří, včetně roztržky mezi Moskvou a Berlínem poněkud nebezpečně oslabilo ráz těchto diplomatických souvislostí. Nástupce Serrana Súñera, hrabě de Jordana, v čele ministerstva zahraničí zahájil sblížení Španělska se Spojenci a umožnil tak anglo-americké vyloďení v Africe (září 1942). Poté, co byl vytvořen Iberský blok, v něhož vyústila politika španělsko-portugalského přátelství, se madridská vláda pokusila zprostředkovat mír mezi zeměmi Osy a západními velmocemi (i když neúspěšně).²⁹³

²⁸⁸ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1183.

²⁸⁹ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 247.

²⁹⁰ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1183.

²⁹¹ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 310.

²⁹² ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 136.

²⁹³ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1183.

C. Serrano uvádí, že Pyrenejského poloostrova se zásadním způsobem dotýkala také tzv. wolframová bitva, kterou nakonec vyhrály Spojené státy a Velká Británie.²⁹⁴

V závěrečné etapě druhé světové války se Španělsko řídilo zásadou, že má válka dvě roviny. Jednak to bylo nasazení dobrovolníků „Modré divize“ na ruské frontě jako součást podpory německých sil, na druhé straně to byl boj mezi západními demokratiemi a fašismem (španělský princip neválčící strany se postupně měnil ve sblížení s demokratiemi). V důsledku japonských násilností na Filipínách se španělská vláda rozhodla přerušit diplomatické styky s Japonskem.²⁹⁵ V letních měsících roku 1945 Franco odmítl přijmout smířlivý postoj vůči Spojencům. Generalissimo totiž opovrhoval parlamentní demokracií a nevěřil v liberalismus, neboť se bál hrozeb marxismu a svobodného zednářství.²⁹⁶

Pro Španělsko měla vážné důsledky skutečnost, že mírová jednání během války probíhala ve znamení úzkého přátelství Ruska a západních zemí. Od roku 1945 tak bylo Španělsko mezinárodně izolované. Tato situace byla oficiálně potvrzena také OSN. V následujících letech začalo Španělsko navazovat diplomatické vztahy se Spojenými státy, ke kterým docházelo v důsledku změny v mezinárodních vztazích. V této době nastává nová etapa, neboť režim ukončil budování institucionálního rámce a začal řešit hospodářské problémy.²⁹⁷

Skutečnost, že se Frankovi podařilo zachovat neutralitu během celého válečného období, byla v příštích třiceti letech slavena jako jeho největší úspěch. Caudillo jej dosáhl jako pasivní pozorovatel válečné situace, nikoliv jako zkušený politik. P. Preston uvádí, že Španělsko do války nakonec nevstoupilo, protože k tomu výrazně přispěla skutečnost, že do ní vstoupila Itálie v čele s Mussolinim. Španělská neutralita tak přirozeně vyplynula z ekonomických

²⁹⁴ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1183.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 1184.

²⁹⁶ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 156.

²⁹⁷ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1184.

potíží, kterým země čelila po občanské válce, které Franco dokázal využít ve svůj prospěch.²⁹⁸

4.4 Španělsko v období Frankovy éry

Na podzim roku 1945 si Franco vedl v pozici hlavy státu dobře. Jeho režim byl sice západními demokratiemi odsouzen, ale mocnosti se nechystaly nijak zasahovat, ani jej svrhnout. Ramón Serrano Súñer v září 1945 navrhl, aby byla vytvořena národní vláda a Falange Española nabyla autonomie jako před rokem 1937. Caudillo však odmítl. Kdyby souhlasil, znamenalo by to, že by se musel zabývat otázkou návratu k politickému pluralismu, což bylo pro něj nepřipustné. Franco sice dovolil existenci rozdílných ideologických proudů, ty se ale musely řídit společnými pravidly, které zavedl.²⁹⁹

Franco brzy prokázal, že toleroval politickou různorodost jen do té míry, jaká nepředstavovala skutečnou konkurenci jeho hegemonii. Franco se od samého konce války snažil svůj režim prezentovat jako monarchistický, a přitom se marně pokoušel přesvědčit následníka trůnu, aby se trvale usadil ve Španělsku.³⁰⁰ Don Juan se přestěhoval z Lausanne do portugalského města Estorilu. Naděje, že ho caudillo bude kontrolovat prostřednictvím bratra Nicoláse, velvyslance v Portugalsku, se také nesplnila. Caudillo navrhnul, aby Don Juan přijel do Španělska na neoficiální setkání. Následník trůnu to však odmítnul.³⁰¹ Poradci Dona Juana si nejspíš uvědomili, že Franco chce jejich setkání využít k tomu, aby zdůraznil postavení svého protivníka. Jakmile Don Juan pozvání odmítl, caudillo s ním rozvázal všechny styky.³⁰²

V lednu 1946 náměstek amerického ministra zahraničí Dean Acheson oznámil Johnu Balfourovi (britský ministr ve Washingtonu), že je zapotřebí, aby

²⁹⁸ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 441.

²⁹⁹ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor.* Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 156.

³⁰⁰ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 456.

³⁰¹ Tamtéž, s. 456.

³⁰² PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 458. V konfrontaci s: Generalisimo Franco. [Http://www.generalisimofranco.com](http://www.generalisimofranco.com) [online]. 2003. vyd. Španělsko, 2003, 2012 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: www.generalisimofranco.com

Američané i Angličané svůj postoj vůči Frankovi přitvrdili. Navrhnul, aby Francie, Velká Británie a Spojené státy vydaly společné prohlášení, v němž dají Španělsku jasně najevo, že pokud chce, aby stávající režim byl začleněn do mezinárodního společenství národů, budou muset Španělé odstranit Franka a ustavit prozatímní vládu, která by zorganizovala svobodné volby.³⁰³

Vlády Spojených států, Francie a Británie vydaly společné prohlášení, ve kterém Frankův režim odsoudily a naléhaly na Španělsko, aby usilovalo o demokratickou vládu. Franco byl touto dohodou podrážděn. Zároveň se ujistil, že podporu Spojenců nemůže očekávat, ale nesetká se s přímým nepřátelstvím. Záruka, že zahraničí nebude zasahovat, umožnila vládě pokračování v represivní politice.³⁰⁴

Podle A. Bachoudové nelze pochybovat o tom, že Franco monarchii miloval a obdivoval ji. V průběhu celého života nepopíral její legitimitu a neustále se zavazoval k tomu, že ji opět nastolí. Královské rituály uctíval, i kopíroval. Po svém vítězství v občanské válce ukazoval chlubivě kříž svatého Ferdinanda, který si udělil na žádost krále sám. Od roku 1948 obnovil udělování šlechtických titulů jako Alfons XIII. a vyhradil zvláštní místo vojákům. Ti, kteří rovněž sehráli roli při Frankově vzestupu, byli povýšeni do šlechtického stavu.³⁰⁵

Od 40. let 20. století se začaly objevovat i jiné katolické organizace, neboť po skončení občanské války vyvolala situace u katolíků novou dynamiku. Významnější roli v nové španělské politické společnosti získal Opus Dei. Obracel se na všechny intelektuály, stranou ponechal teologii a přispěl k rehabilitaci a valorizaci sociální a odborné role katolictví ve společnosti. Také se aktivně prosazoval do většiny institucí.³⁰⁶

Jakmile byl Franco na pochybách, nikdy nečinil zásadní rozhodnutí. Kdykoli si nebyl jist výsledkem svého chování, vyčkával. Naopak, když cítil, že má situaci pevně pod kontrolou, jednal rozhodně. Nejinak se tomu stalo i na jaře

³⁰³ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 459.

³⁰⁴ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor.* Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 157.

³⁰⁵ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco.* Praha: Themis, 2000, s. 222.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 222.

roku 1947, když oznámil, že v brzké době představí Kortesům návrh zákona, který vymezí pravidla a určí, kdo a kdy vystřídá caudilla ve funkci hlavy státu.³⁰⁷ Text zákona o následnictví byl zveřejněn 31. července 1947 v předvečer Dne vítězství výročí konce občanské války. K tomu, aby byl Frankův režim chráněn, čerpal z mimořádné vojenské síly.³⁰⁸

Spojenci požadovali po Frankovi nastolení monarchie. Caudillo jim ji zaručil tzv. Zákonem o nástupnictví. Pronesl ho dne 31. března 1947 rozhlasem celému španělskému národu. Španělsko zde bylo definováno jako „politická jednota, katolický, sociální, parlamentní stát, který se v souladu s tradicí prohlašuje za království v čele s doživotním regentem Frankem“. Caudillo byl nadále vybaven mimořádnou pravomocí určit svého nástupce.³⁰⁹

Po Frankově proslovu přišel na řadu text zákona, který sám navrhl. Byla zde nastíněna myšlenka, že jednoho dne bude ve Španělsku vládnout princ se šlechtickou krví. Podstatná zde byla informace „jednoho dne“, neboť zde nebylo uvedené přesné datum. Naopak zde byla jasně a zřetelně specifikována skutečnost, že Franco zůstane hlavou státu tak dlouho, dokud bude naživu.³¹⁰

Don Juan s Frankovým plánem jasně nesouhlasil. 7. dubna 1947 uveřejnil text, kde se od režimu distancoval, a znovu potvrdil nutné oddělení státu od církve, nezbytnost regionální decentralizace a návrat liberálního parlamentarismu i s rizikem, že vyvolá nesouhlas katolíků, vojáků a všech, kteří se obávali, že v rámci politického života budou komunisté ve Španělsku mít nějakou roli. Avšak Don Juan byl podpořen pouze u seskupení minoritní elity tzv. „španělských grandů“. Franco si byl vědom, že se svými politickými záměry vyhrál na dlouhou dobu.³¹¹

³⁰⁷ Generalísimo Francisco Franco: Los objetivos interiores. *Generalísimo Francisco Franco: Los objetivos interiores* [online]. 2004, 17.2.2013 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://www.generalisimofranco.com>

³⁰⁸ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 160.

³⁰⁹ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 330.

³¹⁰ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 161.

³¹¹ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 332.

V roce 1947 samotné přežití Frankova režimu dokázalo, že Španělsko západní demokracie nepotřebuje, přičemž při červnovém zahájení k realizaci Marshallova plánu ani nebylo připuštěno. Španělsko si hledalo politické přátele jinde, neboť 8. června 1947 manželka argentinského diktátora Eva Perónová zahájila svou oficiální návštěvu Španělska.³¹² Vztahy mezi Argentinou a Španělskem se nadále zlepšovaly od dohody, kterou oba státy podepsaly 30. října 1946. Díky ní se Perón zavázal na úvěr prodat Španělsku 20 tisíc tun mraženého masa, 400 tisíc tun obilí, kukuřici, olej a vajíčka. Jak uvádí A. Bachoudová, dle slov generála Peróna to byl tzv. „Marshalův plán po kreolsku“.³¹³ Odpovědí na situaci, že byl Madrid z Marshallova plánu vyloučen, Argentina a Španělsko podepsaly protokol, který zemi zaručoval další úvěry a dodávky pšenice až do roku 1951.³¹⁴

V předvečer chystaného příjezdu Evy Perónové se Franco snažil prosadit svůj plán Zákona o následnictví (*Ley de Sucesión*). 7. června 1947 předčítal caudillo svůj návrh Kortesům. Poté, co Franco ukončil svou prezentaci, byl návrh členy jednoznačně přijat a Franco opustil budovu sněmovny za doprovodu trvalých ovací. Výsledek byl však předem dohodnutou záležitostí, neboť zde v žádném případě neexistovala možnost nepřijetí daného zákona.³¹⁵

Perón Argentinu otevřel více španělským imigrantům. V letech 1948-1950 zde nový domov našlo téměř sto tisíc Španělů.³¹⁶ I když tento ideální stav mezi oběma diktátory nepřežil argentinskou hospodářskou krizi, Perónova pomoc Španělsku je považována za nejvýznamnější podporu, nabídnutou frankově režimu v těžkých letech.³¹⁷

Zákon o následnictví se stal předmětem lidového referenda 6. června 1947. Jakákoliv forma pro hlasování proti, či zdržení se jeho hlasování byla nelegální. Dokonce bylo vydáno nařízení o tom, jaké sankce budou udělovány

³¹² ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 163.

³¹³ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 333.

³¹⁴ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 474.

³¹⁵ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 163.

³¹⁶ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 334.

³¹⁷ Tamtéž, s. 34.

všem nezúčastněným. Španělé tak jednoznačně hlasovali pro přijetí tohoto zákona. Tento Zákon vešel v platnost dne 18. července 1947. Vláda tak využila skutečnosti - referendum „schválené“, aby dokázala pravdivost dvou protikladných zájmů. Oba však posloužily k tomu, aby byl Frankův zákon prohlášen za spravedlivý.³¹⁸

Od poloviny roku 1947 se postoj zahraničí vůči Frankovi začal urovnávat. Během roku 1947 Velká Británie a Francie se Španělskem obnovily obchodní výměnu. Vysoký úředník Státního departmentu Spojených států, Kennan, doporučoval sblížení s Frankovým režimem. Jakmile Franco pocítoval zlepšení postoje Spojených států, chtěl požadovat na Trumanovi rozšíření zóny španělského protektorátu o enklávu Tanger.³¹⁹

V listopadu 1947 byla předložena Výboru pro otázky politiky a bezpečnosti Valného shromáždění OSN rezoluce, která požadovala nové potvrzení usnesení z prosince 1946.³²⁰ Avšak dvou třetinového souhlasu, potřebného k jejímu přijetí nebylo dosaženo. Důležitý je zde fakt, že proti rezoluci hlasovaly Spojené státy. V březnu roku 1948 pouze veto prezidenta Trumana zabránilo včlenění Španělska mezi recipienty Marshallova plánu pomoci, po předchozím odsouhlasení Kongresem. Ještě téhož roku 1947 Francie otevřela hranice a se Španělskem uzavřela dohodu. Velká Británie v květnu 1948 také podepsala se Španělskem smlouvu.³²¹

Dne 17. listopadu 1947 byla schválena rezoluce OSN. Režim sice nerehabilitovala, ale výsledky však byly nad očekávání příznivé, neboť rezoluce 39, která v roce 1946 Španělsko vyloučila z mezinárodního společenství, nebyla prodloužena.³²² Tehdy nedostala požadované dvě třetiny hlasů. Kongres Spojených států dokonce dne 30. března 1948 schválil zásadu včlenění Španělska do Marshallova plánu, což prokázalo nové chápání španělského režimu ve

³¹⁸ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 164.

³¹⁹ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 335.

³²⁰ Generalísimo Franco. *Http://www.generalisimofranco.com* [online]. 2003. vyd. Španělsko, 2003, 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: www.generalisimofranco.com

³²¹ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 165.

³²² BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 335.

Spojených státech, i když bylo Španělsko v důsledku Trumanova veta z programu vyloučeno.³²³

Don Juan se v říjnu 1948 sešel na otevřeném moři na jachtě El Azor s Frankem. Proč schůzku Franco nakonec zorganizoval, vyšlo najevo, když projevil mimořádný zájem na tom, aby následníkům desetiletý syn, Juan Carlos, dokončil své vzdělání ve Španělsku. Pro Franka to byla příležitost, jak legitimizovat jeho postavení regenta. Franco by tak měl možnost zásadním způsobem ovlivnit proces obnovy monarchie.³²⁴ Setkání Franca s Donem Juanem zmařilo možnost nastolení demokratické monarchie, kvůli němuž se umírnění socialisté a republikáni rozešli jak s komunisty, tak s radikální levicí.³²⁵ Princovu vojenskou a politickou přípravu však Franco propracoval do nejmenších detailů. Budoucí španělský král vystudoval tři vojenské akademie a poté Madridskou univerzitu. Jeho definitivní přesídlení do Madridu v této době již představovalo velmi důležitý prvek na cestě k restauraci monarchie.³²⁶

Princ Juan Carlos do Španělska nakonec přijel v listopadu 1948. Ještě ten samý měsíc bylo Španělsko přizváno ke členství v Mezinárodní statistické komisi, která byla orgánem OSN. Bylo to malé, ale zato jasné znamení, že západní demokracie chtějí Frankovi nabídnout smíření. Celou skutečnost ještě umocňoval fakt, že Spojené státy i Velká Británie hlasovaly pro. V této době byla studená válka v plném proudu a pro západní mocnosti bylo výhodné zajistit si v jihozápadní Evropě přítomnost stabilního antikomunistického režimu.³²⁷

V následujícím období bylo nejpodstatnějším faktorem vymanit se z hospodářské a politické izolace z období 1945-1950. Tento faktor sehrál hlavní úlohu ve Frankově následném setrvání u moci.³²⁸ Spojené státy americké se nadále angažovaly vůči španělskému režimu a jednání s nimi začala v únoru 1950. Španělsko již bylo Marshallova plánu nadosah, ale Truman se postavil

³²³ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 335.

³²⁴ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 480.

³²⁵ Tamtéž, s. 481. V konfrontaci s: Generalísimo Franco. [Http://www.generalisimofranco.com](http://www.generalisimofranco.com) [online]. 2003. vyd. España, 2003, 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: www.generalisimofranco.com

³²⁶ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1191.

³²⁷ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 166.

³²⁸ Tamtéž, s. 166.

proti téměř na poslední chvíli, z náboženských důvodů, protože Španělsko neuznalo protestanství. Část americké pravice ale nadále stálo o to, aby se obě země sblížily.³²⁹

Franco vystoupil z diplomatické izolace bez sebemenšího ústupku nátlaku demokratů. V červenci 1950 ministerská změna naopak posílila systém diktatury. První uvolnění režimu nastalo, když bylo Španělsko přijato do Poštovní unie v lednu 1951. Jeho otevření se právem pokládá za první krok k jeho budoucímu uznání. Mezi Spojenými státy a Španělskem následovala výměna velvyslanců. Významnou roli při sblížení zemí sehrál Carrero Blanco³³⁰, neboť ho Franco právem pokládal za základ budoucí španělské politiky.³³¹

Truman 16. listopadu 1950 konečně povolil Španělsku půjčku v částce 62 milionů dolarů, a dostal tak Španělsko do postavení zemí, které přijaly Marshallův plán. V období studené války Franco získával prostřednictvím Spojených států největší výhody. V prosinci roku 1950 byl tak zahájen proces integrace Španělska do západního světa.³³²

V srpnu roku 1953 Franco podepsal konkordát s Vatikánem, o který usiloval již od konce občanské války. Konkordát však z praktického hlediska nebyl tak důležitý jako španělsko-americká dohoda uzavřená 26. září 1953.³³³ Smlouva byla známá pod názvem Madridské smlouvy. Skládala se ze dvou částí. Tato smlouva měla v podstatě vojenský charakter, ale obsahovala i kulturní a ekonomická ujednání.³³⁴ Podle ní mělo Španělsko umožnit Spojeným státům postavení třech vojenských základen (v Zaragoze, Torrejón de Adoz poblíž Maridu, Morón de la Frontera v oblasti Andalusie), včetně námořní základny (Rota poblíž Cádizu). Spojené státy tak měly výměnou vyplácet určitou roční sumu, která měla formu grantů na podporu rozvoje země,

³²⁹ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 339.

³³⁰ Carrero Blanco tehdy ministr podtajemník s Frankem vedl vyjednávání až do roku 1953, kdy byly dohody se Spojenými státy podepsány.

³³¹ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 339.

³³² Tamtéž, s. 339.

³³³ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 175.

³³⁴ Generalísimo Francisco Franco: La defensa de la paz. *Generalísimo Francisco Franco: La defensa de la paz*. [online]. 2004, 17.2.2013 [cit. 2013-03-5]. Dostupné z: <http://www.generalisimofranco.com>

a zabezpečit výzbroj a výstroj pro španělské ozbrojené síly. Tyto země navíc podepsaly dohodu o vzájemné obraně.³³⁵

Na počátku roku 1957 stál Frankův režim na pokraji politického a hospodářského zhroutilí. Výnosem byla ustavena nová vláda, která tak uspíšila transformaci Frankovy pozice aktivního předsedy rady ministrů do podoby, ve které připomínal spíše loutku. Nadále byl však generalísimo více, než jen formální hlavou státu. Zákonné nařízení, které se týkalo právního režimu státní administrativy, z 25. února 1957, položilo základy reorganizace vlády.³³⁶ V červenci 1957 byl Kortesy schválen výnos, který zakládal existenci ministerského úřadu, tzv. Presidencia del Gobierno. Byl to nejvyšší premiérský úřad, který měl iniciovat, připravovat a plánovat všechny legislativní kroky.³³⁷

V roce 1957 výměna vládních křesel do značné míry signalizovala počátek období, ve kterém si Frankova vláda osvojila politický styl, který se stal pro něj charakteristický v letech šedesátých a sedmdesátých. Doba, kdy lidé přestali být vystrašení a zároveň poslušní právě nadcházela. Bylo potřebné je k poslušnosti opět donutit. Řešením se jevílo představení Franka jako člověka, který zabezpečuje mír a stabilitu, jež Španělsku umožňuje hospodářský růst a vyšší úroveň jednotlivců. Radikální změně ale zabraňovala pouhá Frankova přítomnost. Jeho role arbitra i mučedníka ztrácela na významu v situaci, kdy se rozdílné názorové skupiny shodly na potřebě návratu demokracie.³³⁸

Díky technokratům z Opus Dei se Frankově režimu podařilo přerušit dlouhodobou ekonomickou stagnaci země a zasloužit se o pozvolný hospodářský růst. Frankův projekt antikomunistického Španělska byl nahrazen částečnou integrací do světa mezinárodního obchodu a průmyslu.³³⁹ Španělsko se postupem času stávalo jednou z nejlákavějších destinací pro západoevropské turisty.

³³⁵ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 176.

³³⁶ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 555.

³³⁷ Tamtéž, s. 555.

³³⁸ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 197.

³³⁹ Tamtéž, s. 197.

Liberalizace španělské ekonomiky se zasloužila o sociální změny, které proměnily španělskou společnost zásadním způsobem.³⁴⁰

Pro šedesátá léta byla příznačná neustálá očekávání konce autoritářského režimu, která se projevila ve formě studentských či dělnických protestů, baskického nacionalistického terorismu či postupného odklonu od církve. Caudillo se stal v oblasti zahraniční politiky poměrně úspěšným. Od počátku 50. let navázal bilaterální styky se Spojenými státy. Díky podpoře USA se stalo Španělsko součástí OSN a řady dalších mezinárodních organizací. Členství v NATO a EHS se ale Frankovi nepodařilo nikdy dosáhnout.³⁴¹

Roku 1961 se udály dvě nepolitické události, které opět znovu soustředily pozornost na situaci, která nastane po Frankově smrti. Franco byl v září 1961 informován Donem Juanem o tom, že jeho syn Juan Carlos je zasnouben s řeckou princeznou Sofií. Zákonná španělská dynastie tak získala naději na kontinuitu a ještě zdůraznila potřebu provést opatření do budoucna. Druhou událostí byla nehoda, která se Frankovi přihodila na lovu na Štědrý den roku 1961. Franco však neuvažoval ani o dočasném odstoupení kvůli rekonvalescenci.³⁴²

Svatba Juana Carlose a řecké princezny Sofie se konala 14. května 1962. Mezi monarchií a režimem byla svatba znamením obratu ve španělské společnosti. V únoru roku 1963 se Juan Carlos vrátil do Madridu. Franco mu dal k dispozici palác Zarzuela, tradiční královské sídlo, včetně služeb určených k zajištění prestiže knížete.³⁴³ Vztahy mezi Frankem a Juanem Carlosem dostávaly nový obrat. Juan Carlos pochopil, že Franco jako svého nástupce Dona Juana nikdy nejmenuje. Začal tedy s Frankem rozmlouvat. Caudillo se snažil knížeti předat veškeré vědění, které měl, a zároveň byl hrdý na svůj podíl při vzdělávání královského potomka. 5. června 1968 bylo knížeti třicet let, což byl minimální věk, který Zákon o nástupnictví pro budoucího krále ukládal.³⁴⁴

³⁴⁰ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Španělska v datech*. Praha: Libri, 2011, s. 396.

³⁴¹ Tamtéž, s. 396.

³⁴² ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 204.

³⁴³ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 427.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 469.

Knížecímu páru se v lednu 1969 narodil první syn Felipe, který zajišťoval návaznost dynastie. Juan Carlos tedy splnil všechny podmínky, které byly nezbytné při jeho jmenování caudillovým nástupcem.³⁴⁵

Franco dne 15. ledna 1969 informoval prince Juana Carlose o tom, že do konce roku bude oficiálně jmenován jeho politickým nástupcem. Caudillo ale stále nebyl ochoten sdělit přesnější datum.³⁴⁶ Ministři ve Frankově kabinetu neustále očekávali restauraci monarchie a byli znepokojeni pomalým postupem. Doufali, že v období, kdy se vnitřní nepokoje neustále zintenzivňují a Španělsko stojí před složitým jednáním se Spojenými státy ohledně obnovení smlouvy o vojenských základnách a s Anglií ohledně Gibraltaru, vyřešení otázky o následnictví vyřeší spekulace a zajistí potřebnou politickou stabilitu.³⁴⁷

Rozhodnutí svolat parlament bylo plánováno na 17. července 1969. Určité podrobnosti byly ujednány v radě ministrů. Zbývalo jen oficiálně informovat Juana Carlose a jeho otce. Franco povolal do Madridu Juana Carlose, aby mu oznámil dobrou zprávu a dodal: „*nejde o restauraci, ale o zavedení monarchie jako korunování mého poslání.*“³⁴⁸ Francisco Franco poslal Donu Juanovi dopis, ve kterém ho vyzval, aby jmenování jeho syna přijal jako vyvrcholení politického procesu, který nyní režim prodělává. Don Juan se od celé záležitosti distancoval a opět zdůraznil, že monarcha by měl být králem všech Španělů a stát nad všemi politickým uskupeními, zakládat svou moc na široké podpoře lidu a zaručovat kolektivní svobody. Nepřímo tím odsoudil monarchii Alfonse XIII., která byla vždy spojována s diktaturou.³⁴⁹

Juan Carlos měl být jmenován Frankovým nástupcem jako Príncipe de España (Princ španělský), a ne jako Príncipe de Asturias (princ Asturský), což byl tradiční titul následníka trůnu. Franco tak chtěl skoncovat s kontinuitou i legitimitou Bourbonské linie, protože nová monarchie měla být Frankovým pokračovatelem. Juan Carlos přísahal věrnost principům Movimienta poté, co jej

³⁴⁵ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 427.

³⁴⁶ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 217.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 217.

³⁴⁸ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 474.

³⁴⁹ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 612.

jeho právní poradce Fernández Miranda tajně ubezpečil, že přísaha nebude bránit následnému procesu demokratizace veškerého života v zemi.³⁵⁰

V 70. letech byl Franco předmětem znepokojení z řady důvodů, jak uvádí Suárez Fernández. Ačkoliv si Franco podržel duševní schopnosti, stále více závisel na loajalitě svých pracovníků.³⁵¹ Mnozí Franka nutili k tomu, aby jmenoval předsedu vlády, který by byl schopen vykonávat odpovědnost místo něj, a přijímat naléhavá opatření, i kdyby se jednalo pouze o nahrazení velmi nepopulární skupiny.³⁵² Uplynul téměř rok, než Franco souhlasil. Funkce hlavy vlády a hlavy státu byly od ledna 1938 spojeny, neboť Franco se obával rozdělit své pravomoci.³⁵³

Byl vypracován zvláštní zákon nazván Výsady a odhlasován dne 12. července 1972. Podle něho se funkce hlavy státu a předsedy vlády staly na sobě nezávislými. Zákon obsahoval výrok o převodu pravomocí v případě, že by hlava státu vymizela, aniž by byl jmenován předseda vlády. Místopředseda vlády by tak převzal řízení.³⁵⁴

V období prosince 1973 až června 1976 byl premiérem Arias. V tomto období se rozšiřovaly stávky, demonstrace na podporu monarchie, otevřená kritika režimu ze strany církve, regionů, podnikatelských uměleckých, intelektuálních a žurnalistických kruhů, včetně stupňování politického násilí a státních represí. Arias se musel navíc vyrovnat s prohlubující se hospodářskou krizí a revolucí v Portugalsku v dubnu 1974. Arias si však začínal uvědomovat, že se stává svědkem konce frankistického režimu.³⁵⁵

Franco předsedal 17. října 1975 na schůzce vládního kabinetu i navzdory lékařským doporučením. Během porady byly prozrazeny zprávy o tom, že Marokánci pochodují pod zelenou vlajkou na Španělskou Saharu.³⁵⁶ Marocký král Hasan II., vyslovil požadavek na Španělskou Saharu ve chvíli, kdy se Španělsko chystalo ukončit svou správu nad tímto územím.³⁵⁷ Španělská vláda

³⁵⁰ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 612.

³⁵¹ Fundación Nacional Francisco Franco. *Fundación Nacional Francisco Franco: Francisco Franco: Presente 120 años después* [online]. 2005, 2013 [cit. 2013-03-7]. Dostupné z: <http://www.fnff.es>

³⁵² BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 502.

³⁵³ Tamtéž, s. 503.

³⁵⁴ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 503.

³⁵⁵ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 224.

³⁵⁶ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 640.

³⁵⁷ Francisco Franco y Bahamonde. *Http://www.biografiasyvidas.com* [online]. 2004, 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.biografiasyvidas.com>

se obrátila s žádostí na podporu svého řešení na OSN. Mezinárodní soud v Haagu požadavky Hasana II. odmítl. Panovník proto uspořádal tzv. „zelený pochod“, který měl marocké nároky legalizovat. Tento fakt také způsobil, že se Frankův zdravotní stav okamžitě zhoršil³⁵⁸

18. října 1975 Franco naposledy zasedl za stůl ve své pracovně, kde podle všeho sepisoval poslední vůli a závěť. Na druhý den se ještě zúčastnil nedělní mše a byl i u přijímání. Téhož dne večer jej stihl další lehký srdeční záchvat. Navzdory třetímu srdečnímu záchvatu ještě zašeptal Ariasovi, ať do Maroka pošle Solíse jako speciálního vyslance, aby se pokusil Hasana II. přelstít a získat tak čas.³⁵⁹ Juan Carlos dne 30. října 1975 převzal výkon funkce hlavy státu. Odcestoval z vlastní vůle na Saharu, kde svou přítomností u legionářských jednotek střežících dané území potvrdil španělskou vůli nenechat se zastrašit výzvou Hasana II. Ariasova vláda, opuštěná OSN se rozhodla k ráznému kroku a v Madridu podepsala dohody, kterými byla Sahara dočasně svěřena pod správu Maroka a Mauretánie s tím, že o budoucnosti země rozhodne její obyvatelstvo. Prostřednictvím této dohody Maroko ovládalo Saharu, vyjma území, jež si vymínila Mauretánie, a připojilo ji jako vlastní provincii. Saharská otázka byla nakonec vyřešena několik dní před Frankovou smrtí.³⁶⁰

Pro Španělsko sedmdesátých let je typický stav soustavného napětí a nervozity, který svého vrcholu dosáhl v létě 1975. V důsledku nově přijatých protiteroristických zákonů byli 27. září 1975 popraveni dva usvědčení příslušníci ETA, spolu se třemi členy jiné extrémní levicové organizace FRAP (Frente Revolucionario Antifascista y Popular).³⁶¹

Navzdory obrovské mezinárodní i národní protestní kampani, včetně vyjádření odporu i s žádostí o milost z OSN a Vatikánu, popravy proběhly. Když se Franco objevil na balkoně královského paláce v centru Madridu, 30. října 1975, při oslavách třicátého devátého výročí převzetí funkce hlavy státu, byl nadšeně

³⁵⁸ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1253.

³⁵⁹ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 640.

³⁶⁰ ARTETA, Ubierto Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 1255.

³⁶¹ ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 225.

pozdravován tisíci svých stoupenců. Bylo to naposledy, kdy se objevil na veřejnosti.³⁶²

Franco prodělal 15. října srdeční infarkt. Do konce jeho života následovaly ještě další tři. Frankův stav ještě zkomplikovaly dýchací a střevní potíže. Caudillo tehdy nařídil, aby princ, Juan Carlos, převzal funkci hlavy státu. Tentokrát se jednalo o trvalou změnu.³⁶³ Franco měl 5. listopadu 1975 žaludeční krvácení a byl operován na sále v Pardu. Za tři dny se krvácení obnovilo a caudillo byl převezen do nemocnice de la Paz. Operace, o které se lékaři pokusili ještě 8. a 14. listopadu 1975 měly za následek pouze prodloužení Frankova utrpení. A. Bachoudová uvádí, že Franco po těchto třech operacích řekl: „*Můj Bože, jak je to všechno těžké, jak je obtížné umřít*“.³⁶⁴

Caudillo zemřel dne 20. listopadu ráno. Oficiální příčinou jeho skonu byla otrava organismu vyvolaná spojenými účinky akutního zánětu pobřišnice, selhání ledvin, zástavy srdce, prasklého žaludečního vředu, zanícení žil, kombinovaného zánětu plic a Parkinsonovy nemoci.³⁶⁵

4.5 Závěrečná charakteristika režimu

Španělský autoritářský režim v letech 1939-1975 byl formován vojenskou mentalitou. Téměř čtyřicetiletá vláda generála Franka procházela velmi často rozdílnými etapami vnitřního vývoje. V průběhu tohoto vývoje mohl být režim zařazován do několika typů autoritativismu. Nacházíme zde fáze využívání fašistických a mobilizačních prvků, stejně tak organického etatismu. Pro frankistický režim jsou charakteristické především byrokraticko-militaristické prvky, které se projeví ve fázi stabilizace režimu od počátku padesátých let 20. století.³⁶⁶

Cílem Frankova snažení bylo zajistit bezproblémový chod režimu i poté, co již nebude jeho vůdčí osobností.³⁶⁷ Zřejmě nejpropracovanější byl caudillov proces ustavení hlavy státu. Již od roku 1947 bylo španělské společnosti dáno na

³⁶² ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999, s. 225.

³⁶³ Tamtéž, s. 225.

³⁶⁴ BACHOUDOVÁ Andrée, *Franco*. Praha: Themis, 2000, s. 517.

³⁶⁵ PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* Praha: BB art, 2001, s. 641.

³⁶⁶ BALÍK, S, KUBÁT, M. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán, 2012, s. 155.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 155.

vědomí, že jeho následovník bude pocházet z královské rodiny.³⁶⁸ Osobnost, která byla přijatelná i pro většinu zneprátených monarchistických proudů, se nakonec našla v osobě Juana Carlose Bourbonského.³⁶⁹ Díky Frankovi se tak budoucí španělský král důsledně seznámil s prostředím armády a navázal řadu kontaktů, kterých využil po vůdcově smrti v období španělské tranzice.³⁷⁰

M. Kubát a S. Balík uvádí, že caudillo byl ve funkci hlavy státu přesvědčen, že režim Národního hnutí byl jedinou možností, jakou mělo Španělsko na výběr, neboť by jinak riskovalo opětovnou polarizaci a rozštěpení společnosti.³⁷¹

Po Frankově smrti v roce 1975 španělská společnost s napětím očekávala, jakým směrem se Španělsko vydá. Režim, který Franco zavedl a ztělesňoval, byl tak úzce spjat s jeho personálními aspekty, že nepřežil smrt svého zakladatele. Španělsko se tak vydalo demokratickou cestou.³⁷² Juan Carlos I. a bývalý Frankův spolupracovník Adolfo Suárez prosadili pozvolnou demokratickou reformu.³⁷³

Franco je mnohými autory považován za zvláštní a zároveň výjimečnou postavu španělských dějin, jehož vůdčí působení bylo bezpochyby sporné.³⁷⁴ Frankův režim je charakterizován silnými represemi vůči jeho odpůrcům, kterých byly v té době plné věznice i tábory.³⁷⁵

S. Balík s M. Kubátem uvádí, že z hlediska úcty k životu byl caudillo diktátorem se vším všudy, neboť se domníval, že převratem a svou vládou zachránil Španělsko před mnohem větším nebezpečím – a to komunistickým. Franco je podle názorů zmiňovaných autorů pokládán za klasického

³⁶⁸ Francisco Franco y Bahamonde. *Http://www.biografiasyvidas.com* [online]. 2004, 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.biografiasyvidas.com>

³⁶⁹ Životopisy online. *Životopisy online: Francisco Franco y Bahamonde* [online]. 2000, 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://zivotopisyonline.cz>

³⁷⁰ BALÍK, S, KUBÁT, M. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán, 2012, s. 157.

³⁷¹ Tamtéž, s. 158.

³⁷² Valka.cz: Franco, Francisco :: Španělsko (ESP) :: Evropa. *Www.valka.cz: Franco, Francisco :: Španělsko (ESP) :: Evropa* [online]. 2004, 2010 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: www.valka.cz

³⁷³ BALÍK, S, KUBÁT, M. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán, 2012, s. 158.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 158.

³⁷⁵ Životopisy online. *Životopisy online: Francisco Franco y Bahamonde* [online]. 2000, 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://zivotopisyonline.cz>

autoritativního vládce, který byl až fanaticky přesvědčen o svém dějinném poslání.³⁷⁶ Samotná povaha Frankova režimu svým trváním nakonec paradoxně garantovala i samotný přechod k demokracii.

³⁷⁶ BALÍK, S, KUBÁT, M. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán, 2012, s. 158.

5 Přechod Španělska k demokracii

V této kapitole se zaměříme na problematiku španělské tranzice, neboť právě španělský přechod k demokracii je mnohými autory považován za tzv. učebnicový příklad kontinuální tranzice. Zohledněn bude také proces restaurace monarchie, první svobodné volby ve Španělsku po Frankově úmrtí v roce 1977 a proces vytvoření Ústavy z roku 1978.

5.1 Vymezení pojmů

Španělský přechod k demokracii byl zahájen dne 22. listopadu 1975, kdy byl králem korunován vnuk Alfonsa XIII., Juan Carlos Bourbonský. Ve Španělsku tak bylo ukončeno téměř čtyřicetileté období diktatury generála Francisca Franka, jejíž počátek sahá až k vítězství nacionalistů ve španělské občanské válce.³⁷⁷

Na samotný termín *přechod k demokracii* je nahlíženo v mnoha různých pohledech. Jak uvádí M. Ženíšek, důvodem může být dle různých autorů skutečnost, že nevystihuje podstatu procesu, který se pod tímto označením uchovává.³⁷⁸

V. Dvořáková a J. Kunc uvádí, že demokracie, ať už jakkoliv chtěná, může být pouze jedním z možných výstupů přechodu. Termín samotného přechodu je tím myšlen jako „*interval mezi jedním a druhým politickým režimem. Pro přechod je charakteristické, že v jeho průběhu nejsou trvale definovaná a všeobecně přijímaná pravidla hry. Aktéři bojují nejen za uspokojení svých bezprostředních zájmů (a zájmů těch, které se domnívají reprezentovat), ale také o určení pravidel a procedur, jejichž konfigurace rozhodne o vítězích a poražených v budoucnu*“.³⁷⁹

³⁷⁷ La Transición Española. In: *La Transición Española* [online]. 12.6.2007. 2007, 2010 [cit. 2013-03-08].

Dostupné z: www.rtve.es

³⁷⁸ ŽENÍŠEK, Marek. *Přechody k demokracii: v teorii a praxi*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 18.

³⁷⁹ DVOŘÁKOVÁ Vladimíra a Jiří KUNC. *O přechodech k demokracii*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, s. 77.

M. Ženíšek uvádí, že po pádu nedemokratického režimu lze konstatovat, že demokracie je jedním z možných výsledků, které po kolapsu autoritářského režimu mohou nastat. A. Przeworski se právě z tohoto důvodu domnívá, že nemá přílišnou relevanci užívat pojmu přechod, když nemáme jistotu, kam vlastně směřuje.³⁸⁰

Politologie nabízí celou řadu definic toho, co vlastně přechod k demokracii je. Většina autorů však používá termínu přechod k demokracii ve smyslu odchodu od nedemokratické formy vlády směrem k demokracii.³⁸¹

Režim Francisca Franka y Bahamonde je definován jako autoritářský. B. ŘíCHOVÁ uvádí, že pro studie, které se věnují autoritářskému režimu, obecně platí, že se jen velmi těžko vyrovnávají s terminologií.³⁸² Podle G. Sartoriho jedním ze závažnějších problémů autoritářství je skutečnost, že žádá stanovení jak vztahu tohoto režimu k totalitarismu, tak rozdíl, či shodu pojmů autorita, autoritativní, autoritářský, neboť jsou všechny odvozeny od stejného pojmu autorita.³⁸³ G. Sartori vyřešil tento dvojí definiční problém tak, že označil za autoritářské ty režimy, ve kterých se setkáváme s autoritou.³⁸⁴ G. Sartori považuje za nejvhodnější použití pojmu autorita definici, jakou podalo UNESCO: „je to moc, která je přijímána, respektována a legitimována“.³⁸⁵

Dle J. Kunce a V. Dvořákové je autorita spojována s vedením, které dostává spontánní podporu. Podle G. Sartoriho je tato skutečnost příčinou, že krize demokracie je pak často popisována jako krize autority. Výsledkem pak může být, že moc je bez autority buďto utlačovatelská, anebo bezmocná (neschopná). G. Sartori definici autoritářství doplňuje tím, že se jedná o politický režim, který nechává minimální prostor pro svobodu.³⁸⁶

Nejznámější klasifikaci autoritářských režimů provedl J. Linz v knize *Totalitarian and Authoritarian Regimes*, kde rozlišuje sedm hlavních typů

³⁸⁰ ŽENÍŠEK, Marek. *Přechody k demokracii: v teorii a praxi*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 19.

³⁸¹ Tamtéž, s. 20.

³⁸² ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Praha: Portál, 2006, s. 238. ISBN 80-7367-177-8.

³⁸³ Tamtéž, s. 238.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 238.

³⁸⁵ DVOŘÁKOVÁ Vladimíra a Jiří KUNC. *O přechodech k demokracii*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, s. 45.

³⁸⁶ Tamtéž, s. 45.

autoritativismu na základě míry nebo stupně výskytu atributů typu: limitovaný pluralismus, politická participace a ideologie.³⁸⁷ Španělsko tak podle J. Linze můžeme zahrnout do dvou skupin:

- 1) období krátce po roce 1939 je charakterizováno jako *defektní a předtotalitní autoritářský režim*, kde se jedná o neúplné zavedení totality, neboť některý z aspektů totalitarismu není naplněn.³⁸⁸
- 2) *byrokraticko-vojenský autoritářský režim*, kde charakteristickým rysem je skutečnost, že moc je kontrolována privilegovanou skupinou z řad vojenských kruhů či vysokých úředníků. Dalším charakteristickým rysem je vyřazení ostatních skupin z podílu na politických činnostech, kde se představitelé režimu ve svých krocích neopírají o žádnou ideologii, často stát řídí bez existence politických stran a někdy je za účelem podpory režimu založena jediná politická strana, tak jako ve Španělsku od roku 1957.³⁸⁹

Juan J. Linz ve své práci o Španělsku autoritářské režimy definoval jako „*politické systémy povolující vyjadřování omezeného, a nikoliv odpovědného pluralismu; postrádající vypracovanou a vůdčí ideologii (ale založenou na odlišném typu mentality); nepraktikující intenzivní nebo extenzivní politickou mobilizaci (s výjimkou určitých fází svého vývoje); a v nichž vůdce nebo případně úzká skupina vykonává moc ve špatně definovaných ale přesto rozpoznatelných hranicích*“.³⁹⁰ Podle J. Linze je tak autoritářský režim budován s referencí na omezený pluralismus, který tento režim od demokracie odlišuje.

Podle S. Huntingtona byl Frankův režim charakterizován nedemokratickým systémem personální diktatury. Jejím charakteristickým rysem je skutečnost, že zdrojem autority je jednotlivec v nejvyšší funkci a moc je mu dána tím, jaký k němu mají ostatní představitelé přístup, jak jsou mu osobně blízcí, v jaké míře na něm závisí, či jaké podpory se jim od něj dostává.³⁹¹ Kromě Španělska do této

³⁸⁷ ŽENÍŠEK, Marek. *Přechody k demokracii: v teorii a praxi*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 33.

³⁸⁸ Tamtéž, s. 33.

³⁸⁹ ŽENÍŠEK, Marek. *Přechody k demokracii: v teorii a praxi*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 33.

³⁹⁰ DVOŘÁKOVÁ Vladimíra a Jiří KUNC. *O přechodech k demokracii*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, s. 49.

³⁹¹ HUNTINGTON, Samuel. *Třetí vlna: Demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: CDK, 2008, s. 112.

skupiny patřilo i Portugalsko za Salazara. V případě Španělska personální diktatura vznikla vojenským převratem (občanská válka), po které si Franco postupně vytvářel mocenskou základnu i mimo armádu.³⁹²

5.2 Restaurace monarchie

Nástupce Francisca Franka, Juan Carlos Bourbonický, po svém nástupu do úřadu započal proces, jehož výsledkem byl postupný přechod Španělska k demokracii. V polovině 70. let dvacátého století se panovník snažil o dosažení co nejširšího konsenzu a zahrnout co nejvíce protichůdných skupin do veřejného politického života. Tranzice Španělska tak bývá označovaná jako smluvená (tzv. *ruptura pactada, reforma pactada*), kde úloha mas již byla druhotná.³⁹³

Termín tzv. sjednaného přechodu je spjat se jmény čtyř politologů: G. Di Palmou, S. Mainwaringem, E. Violou a D. Sharem. Podle B. Říchové je charakteristickým znakem tohoto procesu skutečnost, že část předchozí autoritářské elity je ujištěna, že připravované změny ji neodsunou na okraj dění a že se na nich bude moci podílet.³⁹⁴ Díky této realitě se cítí svázaná s demokratizačním procesem, proto je ho ochotna i podporovat (tj. nevystupuje proti němu ani se ho nesnaží zvrátit či zastavit).³⁹⁵ Původní blok se díky tomu vnitřně štěpí a dává tak šanci opozici, aby navázala se vstřícnými složkami autoritářské moci kontakty a dohodla nutné kroky pro zásadnější změnu (tj. nejčastěji svobodné volby) a jejich načasování. Většina autorů tuto variantu považuje ve svém důsledku za nejúspěšnější a nejvhodnější.³⁹⁶

Jak uvádí M. Ženíšek, samotný přechod Španělska k demokracii se vyznačuje dvěma hlavními fázemi. Když v roce 1973 Franco přestal být

³⁹² ³⁹² HUNTINGTON, Samuel. *Třetí vlna: Demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: CDK, 2008, s. 112.

³⁹³ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 354.

³⁹⁴ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Praha: Portál, 2006, s. 248.

³⁹⁵ DVOŘÁKOVÁ Vladimíra a Jiří KUNC. *O přechodech k demokracii*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, s. 61.

³⁹⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Praha: Portál, 2006, s. 248.

premiérem, uvolnil tuto funkci admirálu Luisu Carreru Blankovi, patřícímu ke konzervativnímu křídlu caudillových nejbližších.³⁹⁷ Blanco měl v úmyslu pokračovat v konzervativní linii, ale ještě téhož roku (1973) na něj byl spáchán atentát baskickými teroristy. Blanco byl nahrazen umírněným liberálem Carlosem Ariasem Navarrou, jenž v té době zastával funkci ministra vnitra a režim si přál pouze upravit, ne zrušit.³⁹⁸ Příkladem mohou být jeho kroky vedoucí k umírněným reformám, zahrnující např. povolení politických asociací, nikoliv však politických stran.³⁹⁹ Pod vedením Navarra se ve Španělsku již odehrává určitý pokus o liberalizaci, který byl Španěly nazýván *apertura* (otevření).⁴⁰⁰

Frankův ministr plánování Laureano Lopez Rodo předpověděl již v 60. letech, že se Španělsko stane demokracií v okamžiku, kdy HDP dosáhne dvou tisíc dolarů na hlavu.⁴⁰¹ Právě 60. léta jsou charakteristická svým velkým ekonomickým růstem. Představitelé Frankova režimu byli až příliš nadšeni myšlenkou, že hospodářský růst uspokojí veřejnost natolik, že se o politiku nebude příliš zajímat.⁴⁰² Hospodářské změny se tak staly příčinou kulturních, sociálních a politických změn, které tak ohrozily životaschopnost samotného režimu. Přechodu k demokracii však napomohla Frankova včasná smrt v roce 1975. S. Huntington uvádí, že kdyby Franco nezemřel právě tehdy, nebo kdyby Juan Carlos nebyl přesvědčen, že ustavení parlamentní demokracie je nevyhnutelné, mohla by polarizace společnosti vést k četným sociálním násilnostem. Vyhlídky demokracie by pak byly výrazně méně nadějně. V roce 1975 země již vykazovala sociální i hospodářské předpoklady demokracie, takže vedoucí představitelé dokázali Španělsko demokratizovat poměrně rychle.⁴⁰³

Ve Španělsku byl proces vytváření soudobého politického systému ve druhé polovině 70. let úzce spjat s odbouráváním struktur předcházejícího

³⁹⁷ ŽENÍŠEK, Marek. *Přechody k demokracii: v teorii a praxi*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o, 2006, s. 102.

³⁹⁸ CHALUPA, Jiří. *Španělsko*. Praha: Libri, 2010, s. 169.

³⁹⁹ HUNTINGTON, Samuel. *How countries Democratize*. Political Science Quartely, 1991, s. 106.

⁴⁰⁰ ŽENÍŠEK, Marek. *Přechody k demokracii: v teorii a praxi*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o, 2006, s. 102.

⁴⁰¹ HUNTINGTON, Samuel. *Třetí vlna: Demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: CDK, 2008, s. 76. ISBN 978-80-7325-156-7.

⁴⁰² Tamtéž, s. 76.

⁴⁰³ HUNTINGTON, Samuel. *Třetí vlna: Demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: CDK, 2008, s. 76.

Frankova autoritářského režimu. Autoři M. Strmiska a R. Chytilék uvádí, že politická situace v tomto ohledu byla obdobná situaci jako v sousedním Portugalsku či Řecku, i když ve Španělsku byl moment mocensko-politické diskontinuity mezi starým a novým režimem méně výrazný a méně dramatický. Tzv. přechodné období autoři charakterizují jako delší proces demokratizace, který se vyznačoval řadou víceznačných prvků.⁴⁰⁴

Podle S. Huntingtona vzniká demokratizace ustavením demokratických metod, na jejichž počátku stála vyjednávání, dohody a kompromisy. K tomu všemu měly přispívat kampaně a volby, demonstrace jakož i nenásilná řešení konfliktů, neboť demokracie byly výsledkem ujednání mezi politickými představiteli vlády a opozice, kterým nechyběla odvaha k tomu, aby zpochybnili nejen ustavený dosavadní stav, ale také upřednostnili dlouhodobé potřeby demokracie před okamžitými zájmy těch, které zastupovali.⁴⁰⁵

Juan Carlos počátkem června 1976 při cestě do Spojených států prohlásil, že Španělsko dovede k parlamentní demokracii. 1. července 1976 Arias Navarro přijal demisi celé vlády. Díky jeho schopnostem se mu podařilo prosadit svého kandidáta Adolfa Suáreze, i když jeho volba byla pro mnohé velkým zklamáním (neboť byl právě odstupujícím ministrem-generálním tajemníkem Hnutí). Nová vláda zvolená 7. července 1976 tak byla označena za ztělesnění frankistické kontinuity.⁴⁰⁶ V zimě 1977 byla z podnětu krále zahájena skutečná dvoustranná jednání mezi vládou a doposud ilegální opozicí, která k tomuto účelu sestavila devítičlennou komisi, skládající se ze všech význačnějších politických skupin od monarchistů po doposud zakázané komunisty, Katalánce, Basky atd. Tato heterogenní sloučení vylučovala určitou společnou politickou platformu vůči vládě, která neztrácela iniciativu a plnila průběžně zásadní požadavky opozice – likvidaci Hnutí, legalizaci politických stran i volební zákon.⁴⁰⁷ Dne 9. dubna 1977 byl vyřešen přetrvávající nelegální status Komunistické strany Španělska, neboť byla prohlášena za legální a oficiálně registrovanou stranu. Představitelé

⁴⁰⁴ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 354.

⁴⁰⁵ HUNTINGTON, Samuel. *Třetí vlna: Demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: CDK, 2008, s. 161.

⁴⁰⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, 2004, s. 173.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 147.. V konfrontaci s: Fundación Transición Española. *Transición Española* [online]. 2008, 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: www.transicion.org

PCE slavnostně prohlásili, že Komunistická strana uznává monarchii i osobu Juana Carlose, včetně státní vlajky.⁴⁰⁸

Juan Carlos v průběhu celého přechodu k demokracii a od července 1976 i premiér Suárez prosazovali takový postup, aby i při zásadních změnách nedošlo k bolestným politickým či sociální otřesům.⁴⁰⁹ Suárez později toto kritérium označoval za hlavní klíč k úspěšnému politickému přechodu. „*Stanovili jsme si za cíl, že při účtování s minulostí nesmí pro nikoho nastat nesnesitelné příkoří.*“⁴¹⁰ Tato informace znamenala, že rovnoměrně s jednáním společně s opozicí a s rozšiřováním osob zahrnutých do okruhu s amnestií a rehabilitací se stát hodlal postarat i o lidi z frankistických institucí, tj. ze struktur určených k likvidaci.

Kromě této reorganizace uvnitř státu se pro přechod k demokracii stala dalším hlavním prvkem opatření, která směřovala k oddělení vlastní státní a politické sféry. Jeden z nejdůležitějších pilířů frankistického režimu Národní hnutí bylo zrušeno Královským dekretem č.23/1977, který byl vyhlášen 1. dubna 1977.⁴¹¹ Dále byly stanoveny zásady neslučitelnosti výkonu politických (senátorských a poslaneckých) a správních funkcí (velitelé a provinční komisaři policie a vládních ministerských úředníků) v Dekretu z 18. března 1977 o volebních normách. Juan Carlos se Suárezem měli společný zájem na skutečnosti, aby stávající úředníci mohli kandidovat v chystaných volbách a nebyli tímto definitivně zbaveni existenčních perspektiv.⁴¹²

V roce 1977 byla vypracována nová španělská ústava již svobodně zvoleným parlamentem. V prosinci 1978 byla ústava vyhlášena po jejím schválení v referendu. Vůči ní stála v opozici pouze část frankistů

⁴⁰⁸ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, 2004, s. 175.

⁴⁰⁹ Webová stránka: Fundación Transición Española. *Transición Española* [online]. 2008, 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: www.transicion.org

⁴¹⁰ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, 2004, s. 176.

⁴¹¹ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 358.

⁴¹² ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, 2004. V konfrontaci s: Webová stránka: Fundación Transición Española. *Transición Española* [online]. 2008, 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: www.transicion.org

a baskičtí regionalisté. Podle M. Strmisky a R. Chytilka je ústava relativně rigidní a k její změně jsou potřeba tři pětiny hlasů poslanců a senátorů.⁴¹³

Jedním z nejdůležitějších mezníků při obnově demokratického politického života a zakládání desítek politických stran se staly volby do Ústavodárného shromáždění roku 1977.⁴¹⁴ Po čtyřech desetiletích to byly první svobodné volby, které ukázaly rozložení politických sil v zemi. Ačkoliv ne bez určitých deformací, ale velkou měrou volby přispěly k vyjasnění mocensko-politických poměrů.⁴¹⁵ Vítězové těchto voleb byli následující: Svaz demokratického středu (UCD) se 166 mandáty, Španělská socialistická dělnická strana 119 mandátů, Španělská komunistická strana 19 křesel, Lidová aliance 16 křesel. Menší parlamentní zastoupení pak získala ještě další uskupení, či strany: Lidová socialistická strana-socialistické jednoty, Demokratický pakt pro Katalánsko, Baskická národní strana (EAJ/PNV), Republikánská levice Katalánska (ERC) atd. Svaz demokratického středu po prvních svobodných volbách utvořil menšinovou vládu.⁴¹⁶

Zřejmě podstatnější zásadou a zdrojem úspěchu španělské tranzice se tak stala vůle k všeobecné spolupráci a přesvědčení, že při vytváření nových pravidel soutěže na politické scéně nesmí být diskriminována ani vynechána žádná podstatnější síla, a že většinové zásady, které ignorují menšiny, by mohly být osudné.⁴¹⁷ Suárezova USD utvořila menšinovou vládu, v běžné správě státu si počínala jakožto vláda jedné strany, ale k závažným otázkám (např. vypracování ústavy), požadovala a obdržela spolupráci všech ostatních parlamentních sil.

⁴¹³ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 354.

⁴¹⁴ Webová stránka: Fundación Transición Española. *Transición Española* [online]. 2008, 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: www.transicion.org

⁴¹⁵ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 358.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 358.

⁴¹⁷ Transición española. In: *Proceso constituyente* [online]. 3.3.2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://elpais.com/>

6 Současný politický vývoj

V této kapitole se zaměříme na poslední parlamentní volby ve Španělsku 21. století. V rámci současného vývoje budou zohledněny volby v roce 2004, 2008 a 2011. Pozornost bude věnována také aktuálnímu politickému dění ve Španělsku tj. regionálním volbám v Katalánsku na podzim roku 2012.

6.1 Volby ve Španělsku v letech 2004, 2008 a 2011

V roce 2004 a 2008 byly tyto volby ve znamení vítězství Španělské dělnické socialistické strany PSOE v čele s José Luisem Zapaterem. V předčasných parlamentních volbách v roce 2011 však podle očekávání vyhrála již opoziční pravice - Lidová strana PP. Zapaterovi stoupenci mu vytýkali především neschopnost ozdravit skomírající hospodářství. Španělsko v dnešní době trápí také nejvyšší nezaměstnanost ze všech zemí Evropské unie, neboť bez práce je nyní každý pátý Španěl.⁴¹⁸

M. Strmiska uvádí, že konec vlády Lidové strany byl jednou z příčin konání parlamentních voleb v březnu 2004. Tyto volby se odehrály ve specifické atmosféře po teroristických útocích v Madridu a výrazně tak byly ovlivněny snahou vlády o účelovou manipulaci veřejným míněním.⁴¹⁹

Aznarova vláda (PP) měla obavy, aby tento útok negativně neovlivnil výsledky voleb, a proto se ho snažila připsat baskické teroristické organizaci ETA, i když v rozporu se všemi indiciemi. Josef Mlejnek jr. uvádí, že chování hlavních představitelů Lidové strany, kteří místo toho, aby hrdě čelili důsledkům své politiky podpory USA v Iráku, tak začali vše manipulativně svádět na domácí baskickou organizaci ETA.⁴²⁰ Rozhořčení španělského obyvatelstva tak přivedlo

⁴¹⁸ Web » Příspěvek na webu Ve španělských volbách drtivě zvítězili lidovci. In: *Ve španělských volbách drtivě zvítězili lidovci* [online]. 20.11.2011 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/153739-ve-spanelskych-volbach-drtive-zvitezili-lidovci/>

⁴¹⁹ STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 364.

⁴²⁰ Web » Příspěvek na webu MLEJNEK JR., Josef. Španělské volby aneb oslí koruna ševce Zapatera. In: *Španělské volby aneb oslí koruna ševce Zapatera* [online]. 20.3.2004 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/646/spanelske-volby-aneb-osli-koruna-sevce-zapatera>

k volbám poměrně vysoké procento voličů (77,2).⁴²¹ Důležitým rysem těchto voleb bylo posílení voličského potencialu Lidové strany PP a zároveň oslabení voličské základny opoziční PSOE a Sjednocené levice IU.⁴²²

Parlamentní volby nakonec vyhrála PSOE, jež získala 164 mandátů, Lidová strana PP 148 mandátů. Sjednocená levice IU získala 5 křesel, Regionální strana CiU Konvergence a jednota Katalánska obdržela deset křesel, ERC Republikánská levice Katalánska získala osm křesel, EAJ/PNV Baskičtí nacionalisté a Baskická nacionalistická strana sedm křesel a Kanárská koalice CC obdržela tři mandáty. Výsledkem parlamentních voleb v roce 2004 tak bylo ustavení menšinové vlády PSOE.⁴²³

V celostátní rovině tak lze hovořit spíše o systému umírněného mnohostranictví, než o bipartismu. Je to dáno zejména přítomností slabšího levicového pólu a regionálních stran, popřípadě i regionálních stranických systémů.⁴²⁴

Kontroverzní volby v roce 2004 neočekávaně zapříčinily, že José Luis Zapatero dosáhl premiéřské funkce, která ho vynesla na palác Moncloa.⁴²⁵ Zapatero byl v roce 2004 uveden do funkce již v prvním kole s podporou Republikánské levice Katalánska, Sjednocené levice, Kanárské koalice a Galicijského národního bloku.⁴²⁶ Zapatero během prvního funkčního období zaměřil svou vládu na reformu vzdělávacího systému, zmírnění napětí mezi španělskými regiony a na problémy s imigrací. Také umožnil vyjednávání s baskickou organizací ETA a v roce 2005 jeho vláda uzákonila možnost sňatků stejného pohlaví. Za nejvýznamnější událost v zahraniční politice je považováno stažení španělských jednotek z Iráku, které bylo Zapaterem vyhlášeno v dubnu 2004. Jeho vláda aktivně spolupracovala se zeměmi Latinské Ameriky a podílela se na mírových

⁴²¹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 190.

⁴²² STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 364.

⁴²³ Tamtéž, s. 364. V konfrontaci s: Web » Španělská pravicová vláda prohrála volby. In: *Britské listy* [online]. 15.3. 2004 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/17322.html>

⁴²⁴ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol., *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 190. V konfrontaci s: Web » Webová stránka Elecciones 2004. *Elecciones 2004* [online]. 2004 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.elpais.com/comunes/2004/elecciones2004/resultados/congreso.html>

⁴²⁵ Moncloa je historická budova v Madridu, která je od roku 1977 sídlem předsednictva vlády Španělska, zároveň je také rezidencí předsedy vlády.

⁴²⁶ Elektronický sborník » Elektronický příspěvek PALLARÉS a Jordi MUÑOZ. Las elecciones generales de 2008 en España. In: *Las elecciones generales de 2008 en España* [online]. 17.4.2008 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: http://www.idpbarcelona.net/docs/public/iccaa/2008/elecciones_espasa.pdf

vyjednáváních v izraelsko-palestinském konfliktu. Zapatero se taktéž angažoval ve volebních kampaních ve Francii a Německu.⁴²⁷

Již desáté všeobecné volby od španělské tranzice (1977) se konaly v roce 2008. Vítězem se opět stala Španělská socialistická dělnická strana (PSOE) v čele se Zapaterem. Následovala ji Španělská lidová strana (PP). R. Kraus uvádí, že obě tyto strany získaly dohromady téměř 84 procent všech hlasů, což bylo nejpravděpodobněji způsobeno rozdělením volebních obvodů dle provincií.⁴²⁸ Jak R. Kraus uvádí, reálnou šanci získat mandát má pouze velká strana nebo menší nacionalistická strana s vysokou mírou státní podpory. Voliči pak z obavy, aby jejich hlas nepropadl, volí raději velké strany.⁴²⁹ Do Kongresu poslanců tak Katalánská strana Konvergence a jednota (CiU) získala deset křesel, Baskická nacionalistická strana získala mandátů šest, Katalánská republikánská levice získala tři křesla, Galicijský nacionalistický blok a sjednocená levice pak obdržely po dvou mandátech.⁴³⁰

Premiér José Luis Zapatero vypsál předčasné volby na listopad 2011, tedy o čtyři měsíce dříve, než měl končit jeho mandát. Zapatero oznámil konání voleb již v červenci 2011 a za jejich cíl označil dodat zemi stabilitu.⁴³¹ Předčasné volby se konaly v době hospodářské a finanční krize. Španělé již zjevně ztratili důvěru v dosavadní socialistickou vládu, která nedokázala zemi odvrátit od dluhové

⁴²⁷ José Luis Rodríguez Zapatero. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2.2.2013 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Luis_Rodr%C3%ADguez_Zapatero

⁴²⁸ Elektronický sborník » Elektronický příspěvek Vybraná témata: Španělsko-volby 2008. In: KRAUS, Radek. *Španělsko-volby 2008* [online]. Parlament ČR, červen 2008 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=0CFIQFjAF&url=http%3A%2F%2Fwww.psp.cz%2Fsqw%2Ftext%2Forig2.sqw%3Fidd%3D29629&ei=3oJEUciqE4PdPZ6AgYgH&usg=AFQjCNEOXw3BY9ZjWOdfX_uc7hfr0TV1Sg&sig2=cvreZf3ume0ThlLwB-NCuw&bvm=bv.43828540,d.ZWU

⁴²⁹ Tamtéž.

⁴³⁰ Web » Příspěvek na webu Elecciones generales de España de 2008. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: http://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_2008

⁴³¹ Web » Příspěvek na webu Ve španělských volbách drtivě zvítězili lidovci. In: *Ve španělských volbách drtivě zvítězili lidovci* [online]. 20.11.2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/153739-ve-spanelskych-volbach-drtive-zvitezili-lidovci/>

krize a zmírnit téměř 22 procentní nezaměstnanost, která byla nejvyšší v Evropské unii.⁴³²

Volby ve Španělsku v listopadu 2011 vyhrála opoziční Lidová strana PP vedená Marianem Rajoyem. Od roku 1996 do roku 2004 byl Rajoy za konzervativní vlády premiéra Josého Marii Aznara ministrem vnitra. Před volbami v roce 2004 se Rajoy stal šéfem konzervativců, kteří po teroristických útocích na Madrid volby prohráli.⁴³³

Lidovou stranu PP podpořilo téměř 44 procent voličů, kteří se dostavili k volebním urnám.⁴³⁴ Lidovci tak získali 186 poslaneckých křesel z 350ti a zároveň tak absolutní většinu v Kortesech. Španělská socialistická dělnická strana PSOE, která byla u moci již od roku 2004 získala v parlamentu 110 poslaneckých mandátů. Jednalo se tak o vůbec nejhorší volební výsledek pro socialisty od pádu frankismu, který se zhroutil v polovině 70. let. Šéf PP Mariano Rajoy slíbil již v prvním prohlášení, že bude bojovat s krizí, ale zároveň připustil, že nelze očekávat žádné zázraky v tak těžké ekonomické situaci, jakou Španělsko prožívalo.⁴³⁵

Rajoy rovněž oznámil úsporná opatření, která hodlal zavést a zároveň přiznal, že budou mnohem tvrdší, než ta, se kterými přišla v létě roku 2010 socialistická Zapaterova vláda. Ta radikálně snížila penze a platy ve státním sektoru, omezila rodičovské příspěvky a posunula věk odchodu do důchodu na 67 let.⁴³⁶

⁴³² Web » Příspěvek na webu Španělské volby vyhráli konzervativci, čeká je boj s rekordní nezaměstnaností. In: *Španělské volby vyhráli konzervativci, čeká je boj s rekordní nezaměstnaností* [online]. 2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz>

⁴³³ Web » Příspěvek na webu Zadlužené Španělsko čekají předčasné volby. In: *Zadlužené Španělsko čekají předčasné volby* [online]. 2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/zadluzene-spanelsko-cekaji-predcasne-volby-fen-/zpravy-svet.aspx?c=A110926_141852_in_zahranici_mtr

⁴³⁴ Tamtéž.

⁴³⁵ Web » Příspěvek na webu Španělská pravice drtivě vyhrála parlamentní volby. In: *Španělská pravice drtivě vyhrála parlamentní volby* [online]. 2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=722174>

⁴³⁶ Web » Příspěvek na webu Španělské volby vyhráli konzervativci, čeká je boj s rekordní nezaměstnaností. In: *Španělské volby vyhráli konzervativci, čeká je boj s rekordní nezaměstnaností* [online]. 2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz>

S několika poslanci se do Kortesů dostaly i některé nové formace jako například levicová unie pokroku a demokracie (UPyD), hnutí ekologů Equo a levicový baskický svaz Amaiur. Posílily i strany katalánské Konvergence a jednoty (CiU) či Sjednocená levice (IU). Tyto strany však v přísně většinovém systému nemají možnost výrazněji zasahovat do politického dění v zemi. Milion voličů podpořilo UPyD, jednalo se tedy přibližně o desetinu těch Španělů, kteří svůj hlas odevzdali PP. Strana však obdržela oproti 186 lidoveckým jen pět poslanců.⁴³⁷

V roce 2011 Španělsko disponovalo 34 miliony oprávněných voličů. Ti, kteří odevzdali hlasovací lístky, si kromě 350ti zástupců do Kongresu zvolili i 208 senátorů. Předčasné hlasování před náležitým termínem v březnu 2012 si vyžádal tlak veřejnosti, který byl pobouřen narůstajícími životními náklady a neschopností vládní strany účinně čelit krizi.⁴³⁸

Lidovci PP zaujali veřejnost především kritikou posledních let Zapaterovy vlády, neboť socialistům se propojením neokeynesiánských a neoliberálních přístupů nepodařilo zabránit růstu nezaměstnanosti ani výrazně oživit hospodářský růst. Ten měl v roce 2011 dosáhnout 0,8 procent.⁴³⁹ V posledním roce své vlády PSOE čelila tlaku trhů a kritice protestního hnutí rozhořčených. Tlak trhů ve skutečnosti vyvolal předčasné volby, které byly výměnou za podporu reformních balíčků uspíšeny o půl roku. Investory nakonec neuklidnilo ani schválení vládních balíčků, poněvadž úroky z italských dluhopisů se opět zvedly nad hranici sedmi procent a podle komentářů BBC tato skutečnost pomohla opět lidovcům.⁴⁴⁰ Volební účast v roce 2011 přesáhla 71 procent. Ve Španělsku se

⁴³⁷ Web » Příspěvek na webu Španělské volby vyhráli konzervativci, čeká je boj s rekordní nezaměstnaností. In: *Španělské volby vyhráli konzervativci, čeká je boj s rekordní nezaměstnaností* [online]. 2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz>.

⁴³⁸ Web » Příspěvek na webu Španělská pravice drtivě vyhrála parlamentní volby. In: *Španělská pravice drtivě vyhrála parlamentní volby* [online]. 2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=722174>

⁴³⁹ Web » Příspěvek na webu Volby ve Španělsku vyhrála pravice uspěly ale i malé strany. In: *Volby ve Španělsku vyhrála pravice uspěly ale i malé strany* [online]. 2011 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/11956-volby-ve-spanelsku-vyhrala-pravice-uspely-ale-i-male-strany>

⁴⁴⁰ Web » Příspěvek na webu Volby ve Španělsku vyhrála pravice uspěly ale i malé strany. In: *Volby ve Španělsku vyhrála pravice uspěly ale i malé strany* [online]. 2011 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/11956-volby-ve-spanelsku-vyhrala-pravice-uspely-ale-i-male-strany>

volí pomocí poměrného systému a hlasy se přepočítávají podle D'hondtovy metody, která jak již bylo řečeno v kapitole 2.6, zvýhodňuje velká uskupení.⁴⁴¹ Problémem dnešního Španělska opět zůstává vysoká nezaměstnanost, která dosahuje přibližně 26 procent (stav k březnu 2013) a je nejvyšší v Evropské unii. Svým zadlužením a rozpočtovým schodkem je Španělsko jednou z nejvíce postižených zemí eurozóny. V polovině roku 2011 se schodek státního rozpočtu vyšplhal na šest procent a státní dluh na 69 procent HDP.⁴⁴²

6.2 Aktuální politické dění ve Španělsku

Na konci roku 2012 byli ve Španělsku obviněni z korupce a posléze odsouzeni nepodmíněně dva podnikatelé (členové představenstva koncertní scény Palau de Música Catalana v Barceloně). Do tohoto případu však byla vtažena i politická strana CiU, která vyhrála v Katalánsku regionální volby (listopad 2012).⁴⁴³ Španělský deník se k situaci vyjádřil jako o politicko-finančním skandálu, ve kterém byli členové představenstva sdružení Orfeón Catalán-Palacio de la Música, obviněni z nezákonného obohacování, falšování dokumentace a ovlivňování při rozhodování o výstavbě hotelu v blízkosti divadla. Katalánskou veřejnost pobouřil případ především proto, že hudební divadlo Palau de Música Catalana je historická památka zapsaná jako kulturní dědictví UNESCO.⁴⁴⁴ Jedná se o urbanistický klenot Barcelony, který má podobný význam jako Národní divadlo v Praze pro Českou republiku. Podle policejních záznamů tunelování Palau (katalánsky palác) sloužilo k financování katalánské politické strany Konvergence a jednota CiU Artura Mase. Straně bylo nelegálně poskytnuto šest milionů eur.⁴⁴⁵ Tyto policejní záznamy zveřejnil deník El Mundo. Příklad Palau byl španělským deníkem ABC označen za nejhorší politicko-finanční skandál,

⁴⁴¹ Web » Příspěvek na webu Výsledky parlamentních voleb ve Španělsku. In: *Výsledky parlamentních voleb ve Španělsku* [online]. 2011 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.pioneers.cz/2011/11/vysledky-parlamentnich-voleb-ve.html>

⁴⁴² Web » Příspěvek na webu Zadlužené Španělsko čekají předčasné volby. In: *Zadlužené Španělsko čekají předčasné volby* [online]. 2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/zadluzene-spanelsko-cekaji-predcasne-volby-fen-/zpravy-svet.aspx?c=A110926_141852_In_zahranici_mtr

⁴⁴³ Periodikum *Týden: Odvrácená tvář katalánských voleb*. EMPRESA MEDIA, a.s.: Mediacop, 3.12.2012, č. 49. ISSN 1210-9940.

⁴⁴⁴ Periodikum *Týden: Odvrácená tvář katalánských voleb*. EMPRESA MEDIA, a.s.: Mediacop, 3.12.2012, č. 49. ISSN 1210-9940.

⁴⁴⁵ Tamtéž..

kterého se účastnila nejsilnější katalánská strana. Strana CiU získávala nelegální prostředky výměnou za dodávání veřejných zakázek firmám, které zprostředkovávali hlavní aktéři případu Félix Millet a Jordi Montull.⁴⁴⁶

Deník ABC dále dodal, že tunelování hudebního divadla Palau nespočívalo pouze v nezákonném obohacování Milleta a Montulla, ale navíc sloužilo CiU jako zdroj na úhradu jejích dluhů. Na kolik tyto informace poškodily stranu CiU nebylo jasné. Ve volbách 2012 však získala CiU pouze padesát křesel ze 135 v katalánském parlamentu. Absolutní většiny tak nedosáhla. Artur Mas však prohlašoval, že pokud by se jí to podařilo, Katalánsko by se od Španělska se svými sedmi a půl miliony obyvatelstva oddělilo, a to bez ohledu na cokoliv.⁴⁴⁷

Oproti minulým volbám si Republikánská levice Katalánska ERC polepšila ziskem 21 mandátů, oproti minulým šesti a stala se tak největším překvapením předčasných regionálních voleb. Pro dosavadní druhou nejsilnější stranu – socialisty, byly volby zklamáním, neboť dosáhli pouhých dvaceti křesel, oproti minulým osmadvaceti. Lidovci si polepšili celkově o jedno křeslo navíc, z 18ti na 19 mandátů. S vyhlášením Katalánské nezávislosti však obě tyto strany nesouhlasí.⁴⁴⁸ Podle analytiků úspěch ERC svědčí o tom, že řada voličů dala přednost před CiU proto, že se více než Masova strana zabývá problémy chudších vrstev obyvatelstva. Kvůli ekonomické krizi je v Katalánsku zhruba 22 procentní nezaměstnanost.⁴⁴⁹

ERC Levicová strana Katalánska sice prosazuje nezávislost Katalánska také, ale na rozdíl od Konvergence a jednoty ji chce prosadit cestou, která

⁴⁴⁶ Periodikum *Týden: Odvrácená tvář katalánských voleb*. EMPRESA MEDIA, a.s.: Mediacop, 3.12.2012, č. 49. ISSN 1210-9940.

⁴⁴⁷ Web » Příspěvek na webu Katalánské volby vyhráli nacionalisté usilující o nezávislost. In: *Nacionalisté vyhráli nacionalisté usilující o nezávislost* [online]. 2012 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/katalanske-volby-vyhrali-nacionaliste-usilujici-o-nezavislost/870063>

⁴⁴⁸ Web » Příspěvek na webu Volby v Katalánsku vyhráli nacionalisté, na většinu nedosáhli. In: *Volby v Katalánsku vyhráli nacionalisté, na většinu nedosáhli* [online]. 25.11.2012 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/204858-volby-v-katalansku-vyhrali-nacionaliste-na-vetsinu-nedosahli/>
⁴⁴⁹ Web » Příspěvek na webu Katalánské volby vyhráli nacionalisté usilující o nezávislost. In: *Nacionalisté vyhráli nacionalisté usilující o nezávislost* [online]. 2012 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/katalanske-volby-vyhrali-nacionaliste-usilujici-o-nezavislost/870063>

respektuje španělskou ústavu.⁴⁵⁰ Úkolem nového parlamentu je tedy snaha změnit současný nepříznivý stav v Katalánské autonomii. Ta byla ještě před pár lety považována za nejbohatší v celém Španělsku. V roce 2010 Artur Mas voličům sliboval snížení nezaměstnanosti na polovinu, ale počet nezaměstnaných se naopak zvýšil o 17 procent.⁴⁵¹ Katalánsko tvoří pětinu HDP celého Španělska. V roce 2012 žádalo Katalánsko madridskou vládu o větší daňovou autonomii, ale neúspěšně. Ekonomika celého Katalánska těží z členství Evropské unie. V případě jeho samostatnosti by nebylo podle vyjádření Madridu a Bruselu zcela samozřejmé.⁴⁵²

⁴⁵⁰ Periodikum *Týden: Odvrácená tvář katalánských voleb*. EMPRESA MEDIA, a.s.: Mediacop, 3.12.2012, č. 49. ISSN 1210-9940.

⁴⁵¹ Tamtéž.

⁴⁵² Web » Příspěvek na webu *Volby v Katalánsku vyhráli nacionalisté, na většinu nedosáhli*. In: *Volby v Katalánsku vyhráli nacionalisté, na většinu nedosáhli* [online]. 25.11.2012 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/204858-volby-v-katalansku-vyhrali-nacionaliste-na-vetsinu-nedosahli/>

7 Pedagogické aplikace

V této závěrečné kapitole diplomové práce se zaměříme na aplikaci tématu Španělský politický systém a jeho proměny do jednotlivých vzdělávacích předmětů a vzdělávacích oblastí.

7.1 Občanský a společenskovědní základ

Téma španělský politický systém a jeho proměny lze využít ve vícero předmětech, avšak nejvhodnějším prostorem pro zadané téma jsou především průřezová témata. Téma vyžaduje rozvinutější myšlenkovou činnost, posuzování různých přístupů k řešení problémů, jejich aplikaci poznatků do současnosti, ale také přehled v oblasti zeměpisu, dějepisu a společenských věd. Proto je jeho využití vhodné především na gymnáziích a na středních školách. Téma lze aplikovat i na základních školách, je však nutné ho přizpůsobit věkové kategorii a úrovni žáků.

Problematiku politického systému ve Španělsku lze využít především v oblasti Občanského a společenskovědního základu, kde se nám skýtá možnost především ve vzdělávací oblasti *Mezinárodní vztahy a globální svět*. Téma je určeno pro studenty 3. ročníku gymnázia či středních škol, kde časová dotace tématu (Mezinárodní organizace) je dvě vyučovací hodiny. Průběh vyučování je doprovázen prezentací v Power pointu, která ve vyučování poskytne nezbytnou pomoc právě při vyplňování pracovních listů. Ty jsou žákům rozdány již na začátku hodiny (viz. přílohy). Student po probraném tématu objasní důvody Evropské integrace a posoudí její význam pro vývoj Evropy, posoudí vliv začlenění státu do Evropské unie a uvede příklady činností některých významných mezinárodních organizací a zároveň vysvětlí, jaký vliv mají na chod světového společenství.

Občan ve státě je další oblast, ve které je tématu Španělského politického systému možno využít. Jedná se především o učivo znaky a formy státu, v rámci demokracie je vhodná oblast občanských práv a povinností, podstaty občanské

společnosti, politických subjektů, voleb, volebních systémů a politického života ve státě, což je látka tvořící i stěžejní kapitolu závěrečné práce. Téma je určeno pro studenty 3. ročníku gymnázií či středních škol. Časová dotace tématu (Formy státu a Lidská práva) jsou nejméně čtyři vyučovací hodiny. Vyučování je rovněž vhodné doplnit prezentací. Student je posléze schopen rozlišit a porovnat historické a současné typy států, odlišit demokracii od nedemokratických forem vlády, uvede příklady politického extremismu a zároveň objasní, v čem spočívá nebezpečí v podobě ideologií.

V rámci lidských práv je vhodné zmínit především autoritářský režim Francisca Franka, který s sebou právě porušování těchto práv během své vlády přinášel. Na konkrétních situacích by pak žáci popsali, co jsou to politická práva, kde se vyskytují a jaký význam mají pro španělskou demokratickou společnost. Při zadaných podmínkách by poté žáci mohli diskutovat o konfliktech jednotlivých politických práv. V závislostech na časových možnostech by pak učitel mohl podat různé doplňující otázky typu: Proč lidé chodí k volbám? nebo Proč je důležité říct, co si myslíme? atd. Vhodné je využití i tzv. pracovních listů, se kterými by žáci pracovali během celého výkladu a pomocí něj by přiřazovali politická práva k jejím definicím a zároveň by se pokusili nalézt konkrétní příklady tohoto práva.

Tématu je možné využít i v rámci ideologie, neboť právě Franco se zpočátku svého režimu o ideologie fašistického a nacistického typu opíral. Na tomto místě by bylo vhodné s žáky hned zpočátku hodiny rozlišit formy a typy politických ideologií, včetně jejich rozdílů. Je příhodné využít i příkladů demokracií a vůbec stěžejního tématu přechodu k demokracii, neboť právě Španělsko je typickým příkladem tzv. kontinuální tranzice. Hodinu by bylo možné ukončit diskuzí například o španělské tranzici a jejích příčinách, které se podílely na podobě dnešní společnosti.

7.2 Geografie

Ve vzdělávacím obsahu geografie se lze zaměřit na analýzu hlavních rasových, etnických, jazykových, náboženských a kulturních specifik s ohledem

na životní úroveň a způsob života v kulturních regionech. V rámci stěžejního tématu by se jednalo o vymezení pojmů národ, národnost, národnostní menšiny, nacionalisté, separatisté a státní příslušnost. Dále by bylo vhodné rozlišit strukturu obyvatelstva podle mateřského jazyka. Téma je určené pro čtvrté ročníky gymnázií či středních škol. Časová dotace je v rozmezí dvou až tří vyučovacích hodin, které jsou doprovázeny prezentací. V rámci životního prostředí mohou žáci zhodnotit na příkladech některá rizika působení společenských a přírodních faktorů na životní prostředí v regionální, lokální i globální úrovni. Rovněž zhodnotí na příkladech dynamiku vývoje obyvatelstva na Zemi.

Další využití tématu se nabízí v rámci geografických, demografických a hospodářských aspektů, které působí na pohyb, zaměstnanost a rozmístění obyvatelstva na Pyrenejském poloostrově. S těmito problémy souvisí demografická situace, neboť průměrná hodnota zalidnění je zde mírně pod průměrem EU.

7.3 Dějepis

Dějepis nabízí Španělskému politickému systému také své místo. Téma je určeno pro druhé ročníky gymnázia či středních škol. Časová dotace je jedna až dvě vyučovací jednotky. Zajímavé jsou události v podobě obou světových válek, v nichž Španělsko vystupovalo jako neutrální. S oběma světovými válkami úzce souvisí také světová hospodářská krize. Žáci budou schopni uvést příčiny a projevy politického a mocenského obrazu světa, který byl určen vyčerpáním tradičních evropských velmocí. Dále žáci budou schopni vysvětlit souvislosti mezi světovou hospodářskou krizí a vyhocením politických problémů, které byly provázeny radikalizací levicových i pravicových protidemokratických sil. K tomuto tématu je vhodná především stěžejní kapitola, věnující se Frankově Španělsku.

Politický systém Španělska nachází největší uplatnění především v rámci moderních dějin, a to v učivu Evropa a svět po válce (OSN, princip sociálního státu) či euroatlantická spolupráce a vývoj demokracie. Po žácích bude

vyžadováno především porovnání a vysvětlení způsobu života a chování v nedemokratických společnostech a v demokraciích, včetně vymezení základních problémů soudobého světa. Od žáků je očekáváno kritické myšlení a formulace vlastních názorů.

7.4 Průřezová témata

Průřezová témata mají ovlivňovat především hodnotový systém, postoje a jednání žáků. Do vzdělávání pak průřezová témata vstupují jako aktuální témata, která zároveň procházejí jako důležitý prvek celým vzděláním. Funkce a pojetí průřezových témat pak příznivě ovlivňují i proces utváření klíčových kompetencí. Obsah těchto průřezových témat je rozpracován do tematických okruhů, které pak obsahují nabídku témat. Průřezovým tématům se lze věnovat i prostřednictvím seminářů, projektů, kurzů, besed a podobně.

Průřezové téma, které je prostřednictvím zadaného tématu nejvhodnější, se jeví v realizaci *Výchově k myšlení v evropských a globálních souvislostech*. Nejvhodnějším způsobem, jak toto průřezové téma efektivně uskutečňovat, je prostřednictvím jeho integrace do různých vzdělávacích oblastí, oborů a předmětů. Jedná se především o vzdělávací oblast *Člověk a společnost* s důrazem na *Výchovu k občanství a politické kultuře*. V rámci problematiky španělského politického systému pak prostřednictvím *Občanského a společenskovědního základu*, a to zejména v tématu *Mezinárodní vztahy a globální svět*, včetně vzdělávacího oboru Dějepis a okrajově i Geografie. Realizace tohoto průřezového tématu přesahuje možnosti tradiční předmětové výuky. Proto nejvhodnějším způsobem je aplikace netradičních a inovačních vzdělávacích či výchovných postupů, využívání zájmových aktivit a také vytváření projektů.

Průřezové téma *Multikulturní výchova* je rovněž uchopitelné v rámci pedagogické aplikace. V rámci multikulturní výchovy je vhodné využít aktuálního tématu, se kterým se Španělsko potýká již delší dobu, a to migrací. Aplikace tohoto tématu je vhodná především pro žáky gymnázií, i když v rámci základních škol zejména na druhém stupni, má tato problematika také své místo. V oblasti vědomostí, schopností a dovedností má průřezové téma pomoci žákům

zejména myslet systémově a hledat souvislosti mezi jevy a procesy, srovnávat odlišnosti a shody kultury a životního stylu a zejména projevovat solidaritu s postoji evropských a jiných národů. Efektivní naplnění tohoto tématu se skýtá opět především v jednodenní výuce blokového typu pro žáky gymnázií druhého či třetího ročníku, kdy by výuka byla zaměřena na problematiku multikulturality a rasových etnik.

Zdroj: Legislativní dokument Česká republika. Rámcový vzdělávací program. In: *MŠMT*. Výzkumný pedagogický ústav v Praze, 2007.

Závěr

Cíl práce, kterým bylo charakterizovat španělský politický systém a jeho proměny, byl naplněn. Problematika politického systému ve Španělsku je sledována od počátku 20. století, kde jsme zaměřili na krizi monarchie, občanskou válku (1936-1939), obě světové války, ale zejména na období diktatury Francisca Franca y Bahamonde. Rovněž je zohledněna situace současného politického vývoje ve Španělsku i v jeho autonomních oblastech, a to zejména v Katalánsku.

Diplomová práce je členěna celkem do sedmi kapitol. První kapitola obsahuje problematiku politicko-geografické situace ve Španělsku a zohledňuje také přírodní aspekty, které ovlivňují ekonomickou situaci této země. Analyzuje oblasti autonomních regionů, panovníka, jazyky, náboženské vyznání španělského obyvatelstva a v neposlední řadě také mezinárodní instituce, kterých je tato země členem.

Druhá kapitola je zaměřena na dělbu moci (zákonodárná, výkonná a soudní), provinciální a místní samosprávu, ale zejména však na volební a stranický systém ve Španělsku, včetně politických stran, což je také stěžejním tématem této práce.

Třetí kapitola je věnována historickým souvislostem španělských dějin a provází obdobím první španělské republiky, diktaturou Primo de Rivery, druhou republikou, ale stěžejní oblastí zůstává deskripce období španělské občanské války, díky níž se k moci dostal diktátor Francisco Franco.

Čtvrtá kapitola specifikuje období politického režimu diktátora F. Franka, který byl iniciátorem povstání v občanské válce, sehrál v ní důležitou roli a dlouhou dobu formoval podobu španělské společnosti. Pozornost je věnována i jednotlivým etapám režimu, které procházely velmi často rozdílnými etapami vnitřního vývoje a je ukončena Frankovým úmrtím a celkovou charakteristikou režimu.

Pátá kapitola je věnována přechodu Španělska k demokracii, který je mnohými autory považován za tzv. učebnicový příklad kontinuální tranzice. Analyzuje také problematiku Ústavy z roku 1978 a prvních voleb po téměř čtyřicetileté diktatuře F. Franka.

Šestá kapitola objasňuje současný politický vývoj a soustředí se na poslední parlamentní volby ve Španělsku v 21. století (2004, 2008, 2011). Pozornost je věnována také posledním regionálním volbám v Katalánsku na podzim roku 2012.

Sedmá kapitola obsahuje aplikaci tématu Španělského politického systému a jeho proměn. Pozornost je věnována také jednotlivým vzdělávacím předmětům a oblastem, do kterých je zadané téma možné aplikovat.

Politické procesy ve Španělsku lze neustále sledovat prostřednictvím voleb v jednotlivých španělských autonomních oblastech, ať už v Baskicku, Katalánsku či jiných regionech. Problematiky regionálního stranického systému je možno využít například k dalšímu zpracování témat diplomových prací.

Seznam zkratk

- ALD** Seskupení liberálních demokratů (Agrupación Liberal Democrática)
- AP** Lidová aliance (Alianza Popular)
- BNG** Galicijský národní blok (Bloque Nacionalista Gallego)
- CC** Kanárská koalice (Coalición Canaria)
- CDC** Demokratická konvergence Katalánska (Convergència Democràtica de Catalunya)
- CDS** Sociální a demokratický střed (Centro Demorático y Social)
- CEDA** Španělská konfederace autonomních pravicových stran
(Confederación Española de Derechas Autónomas)
- CiU** Konvergence a Jednota (Convergència i Unió)
- CNT** Národní konfederace práce (Confederación Nacional de Trabajo)
- CSUT** Odborová konfederace spojených odborů pracujících
(Confederación de Sindicatos Unitarios de Trabajadores)
- EAJ/PNV** Baskická národní strana (Eusko Alerdi Jeltzalea/Partido Nacionalista Vasco)
- ETA** Baskicko a svoboda (Euskadi Ta Askatasuna)
- ERC** Republikánská strana Katalánska (Esquerra Republicana de Catalunya)
- FET** Tradicionalistická španělská Falanga (Falange Española Tradicionalista)
- GEO** zvláštní protiteroristický sbor (Grupo Especial de Operaciones)
- HB** Lidová jednota (Herri Batasuna)
- IG** Galicijská levice (Izquierda Gallega)
- IU** Sjednocená levice (Izquierda Unida)
- JONS** Výbor národně syndikalistické ofenzívy (Juntas Ofensivas Nacional-Sindicalista)

- PCE** Komunistická strana Španělska (Partido Comunista de España)
- PD** Demokratická strana (Partido Demócrata)
- PG** Galicijská strana (Partido Gallego)
- PP** Lidová strana (Partido Popular)
- PNV** Baskická nacionalistická strana (Partido Nacionalista Vasco)
- PSA** Andaluská socialistická strana (Partido Socialista de Andalucía)
- PSOE** Španělská socialistická dělnická strana (Partido Socialista Obrero y Español)
- RE** Španělský návrat (Renovación Española)
- SI** Sjednocené odbory (Sindicatos Independientes)
- SU** Jednotné odbory (Sindicato Unitario)
- UCD** Svaz demokratického středu (Unión Centro Democrático)
- UDC** Demokratická jednota Katalánska (Unió Democràtica de Catalunya)
- UDPE** Lidový španělský svaz (Unión del Pueblo Español)
- UGT** Všeobecný svaz pracujících (Unión General de Trabajadores)
- UNE** Národní španělský svaz (Unión Nacional Española)
- UNO** Dělnický odborový svaz (Unión Sindical Obrero)
- UPyD** Levicová unie pokroku (Unión Progreso y Democracia)

Seznam pramenů a literatury

ARDAGH, John et al. *Španělsko*. 2. vyd. Praha: Ikar, 2003. 672 s. Společník cestovatele. ISBN 80-249-0101-3.

BACHOUD, Andrée. *Franco*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2000. 574 s., obr. příl. ISBN 80-85821-77-X.

BACHOUD, Andrée. *Franco, neboli, O úspěchu průměrného člověka*. 1. vyd. v nakl. KMa. Praha: Levné knihy, 2008. 627 s. ISBN 978-80-7309-620-5.

BALÍK, Stanislav a KUBÁT, Michal. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. 2., přeprac. vyd. Praha: Dokořán, 2012. 215 s. Bod. ISBN 978-80-7363-266-3.

BALÍK, Stanislav a KUBÁT, Michal. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2004. 167 s. Bod. ISBN 80-86569-89-6.

BENEŠ, Vlastislav a ŠTĚPÁNEK, Pavel. *Španělsko a Španělé*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. 130 s., [28] s. barev. obr. příl. ISBN 80-247-0358-0.

ČERNÝ, Jiří. *España: geografía, historia, arte*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997. 83 s. ISBN 80-7067-723-6.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. *O přechodech k demokracii*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. 156 s. Studie; Sv. 6. ISBN 80-901424-8-6.

ELLWOOD, Sheelagh. *Franco: Člověk, voják, diktátor*. Brno: Bonus Memorabilia, 1999. 264 s. ISBN 80-7242-062-3.

HUNTINGTON, Samuel. *Třetí vlna: Demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: CDK, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7325-156-7.

CHALUPA, Jiří. *Dějiny Španělska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011. 551 s. ISBN 978-80-7277-482-1.

CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku*. Olomouc: Votobia, 1997. 220 s. ISBN 80-7198-257-1.

CHALUPA, Jiří. *Španělsko*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2010. 219 s. Stručná historie států; sv. č. 72. ISBN 978-80-7277-478-4

CHALUPA, Jiří. *Španělsko*. Praha: Libri, 2010, 219 s. ISBN 978-80-7277-478-4.

CHALUPA, Jiří. *Zápisky o válce občanské: studie o vybraných aspektech Španělské občanské války 1936-1939*. Praha: Lidové noviny, 2002. 159 s. Knižnice Dějin a současnosti; sv. 18. ISBN 80-7106-431-9.

KAŠPAR, Oldřich. *Španělsko: encyklopedický přehled*. [Pardubice]: Kora, [1994?]. 111 s. ISBN 80-85644-15-0.

Periodikum *Týden: Odvrácená tvář katalánských voleb*. EMPRESA MEDIA, a.s.: Mediacop, 3.12.2012, č. 49. ISSN 1210-9940.

PRESTON, PAUL. *Franco. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?* 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2001. 706 s. ISBN 80-7257-619-4.

Totalitární režimy 20. století v Evropě. Vyd. 3. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 94 s. Studijní texty. ISBN 978-80-7368-712-0

RICHTER, Jürgen a DROUVE, Andreas. *Španělsko*. Praha: Vitalis, 2003. 124 s. Putování světem. ISBN 80-7253-133-6.

ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů II*. Vyd. 3. přeprac. V Praze: Oeconomica, 2004. 230 s. ISBN 80-245-0757-9.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006. 303 s. ISBN 80-7367-177-8.

SKÁLA, Zdeněk. *Španělsko*. Vyd. 1. Praha, 1983.

STRMISKA, Maxmilián et al. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 727 s. ISBN 80-7367-038-0.

STRMISKA, Maxmilián. *Regionální strany, stranické systémy a teritoriálně politický pluralismus: pojetí a typologie evropských regionálních stran a regionálních stranických soustav*. Vyd. 1. Brno: AP, 2005. 143 s. ISBN 80-902652-5-1.

ŠINDLER, Petr. *Základy politické geografie*. 1. vyd. Ostrava, 1986.

UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995. 911 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4

ŽENÍŠEK, Marek. *Přechody k demokracii v teorii a praxi*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 222 s. ISBN 80-7380-008-X.

Elektronické zdroje

Armáda států NATO: Španělsko. *Armáda států NATO: Španělsko* [online]. 2012 [cit. 2013-03-29]. Dostupné z: « <http://www.armadapm.estranky.cz/clanky/spanelsko.html> »

Casa Real: Su Majestad el Rey [online]. 2000, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: « www.casareal.es »

Centro Democrático y Social. [Http://www.centrodemocraticoysocial.es](http://www.centrodemocraticoysocial.es) [online]. 2010. vyd. 2010, 2012 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: « <http://www.centrodemocraticoysocial.es> »

CiU: Convergencia i Unió [online]. 2000, 2013 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: « <http://www.ciu.cat/> »

Comunidades Autonomas. *Comunidades autonomas* [online]. 2005, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: « www.spain.info »

Congreso de los Diputados: Definición. *Www.derecho.com* [online]. 1997. vyd. 1997, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: « www.derecho.com »

Elecciones 2004. *Elecciones 2004* [online]. 2004 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: «<http://www.elpais.com/comunes/2004/elecciones2004/resultados/congreso.html> »

Elecciones generales de España de 2008. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: «http://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_2008 »

Faits saillants du tourisme: Tour d'horizon du tourisme international en 2005. 2006. vyd. 2006. Dostupné z: « http://www.unwto.org/facts/eng/pdf/highlights/highlights06_fr_hr.pdf »

Francisco Franco y Bahamonde. [Http://www.biografiasyvidas.com](http://www.biografiasyvidas.com) [online]. 2004, 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: « <http://www.biografiasyvidas.com> »

Fundación Nacional Francisco Franco. *Fundación Nacional Francisco Franco: Francisco Franco: Presente 120 años después* [online]. 2005, 2013 [cit. 2013-03-7]. Dostupné z: <http://www.fnff.es>

Fundación Transición Española. *Transición Española* [online]. 2008, 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: « www.transicion.org »

Generalísimo Francisco Franco: La defensa de la paz. *Generalísimo Francisco Franco: La defensa de la paz*. [online]. 2004, 17.2.2013 [cit. 2013-03-5]. Dostupné z: « <http://www.generalisimofranco.com> »

Generalísimo Francisco Franco: Los objetivos interiores. *Generalísimo Francisco Franco: Los objetivos interiores* [online]. 2004, 17.2.2013 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: « <http://www.generalisimofranco.com> »

Generalismo Franco. *Http://www.generalisimofranco.com* [online]. 2003. vyd. España, 2003, 2012 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: « www.generalisimofranco.com »

Geografie Španělska: Ekonomická geografie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2012, 12.12.21012 [cit. 2012-12-18]. Dostupné z: « www.wikipedia.org »

Gobierno de España: Congreso de los Diputados. *Www.damisela.com* [online]. 2002. vyd. 2002, 1.6.2005 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: « www.damisela.com »

Historia de España. *Www.spain.info* [online]. 2006, 2013 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: « www.spain.info ».

Historia del Partido Comunista de España: La fundación de PCE. *Historia del Partido Comunista de España: Combate Socialista* [online]. 2004, č. 12, s. 55 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: « <http://www.posicuarta.org/Posi/Documentos/CS12.pdf> »

Idiomas y religión. *España* [online]. 2012, 25.9.2012 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: « www.spain.info »

Institut pro Evropskou politiku: Jednotný evropský akt a Maastrichtská smlouva. *Institut pro Evropskou politiku: Jednotný evropský akt a Maastrichtská smlouva* [online]. 16.5.2001 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: « <http://www.europeum.org/cz/integrace/30-integrace--8/714-dlouha-cesta-spanelska-do-evropyprehled-spanelsko-evropskych-vztahu> »

José Luis Rodríguez Zapatero. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2.2.2013 [cit. 2013-03-16].

Dostupné z:

«http://cs.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Luis_Rodr%C3%ADguez_Zapatero»

Katalánské volby vyhráli nacionalisté usilující o nezávislost. In: *Nacionalisté vyhráli nacionalisté usilující o nezávislost* [online]. 2012 [cit. 2013-03-20].

Dostupné z: «<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/katalanske-volby-vyhrali-nacionaliste-usilujici-o-nezavislost/870063>»

Katalánské volby vyhráli nacionalisté usilující o nezávislost. In: *Nacionalisté vyhráli nacionalisté usilující o nezávislost* [online]. 2012 [cit. 2013-03-21].

Dostupné z: «<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/katalanske-volby-vyhrali-nacionaliste-usilujici-o-nezavislost/870063>»

*La formación del partido demócrata español: ¿Crónica de un conflicto anunciado?** [online]. Universitat de València., 2001 [cit. 2013-01-31]. ISSN: 1130-2402. Dostupné z: «<http://www.historiacontemporanea.ehu.es>. Seminární. Universitat de Valencia.»

La Guerra Civil: La Guerra Civil Antecedentes. *Http://www.infoguerracivil.com* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z:

«<http://www.infoguerracivil.com>»

La Guerra Civil: José Antonio Primo de Rivera. In: *Info Guerra Civil: Francisco Franco* [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z:

«<http://www.infoguerracivil.com>»

La Guerra Civil: La Guerra Civil Primeros años de conflicto.

Http://www.infoguerracivil.com [online]. 2006. vyd. 2006, 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: «<http://www.infoguerracivil.com>»

La Transición Española. In: *La Transición Española* [online]. 12.6.2007. 2007, 2010 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: «www.rtve.es»

Las claves del sistema electoral en España: ¿Cuál es el sistema de elección?. In: *Www.elmundo.es* [online]. 2011, 19.11.2011 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z:

«www.elmundo.es»

Legislativní dokument Španělsko. C o n s t i t u c i ó n E s p a ñ o l a. In: *Conoce Tus derechos*. 1978. Dostupné z:

«http://www.lamoncloa.gob.es/NR/rdonlyres/79FF2885-8DFA-4348-8450-04610A9267F0/0/constitucion_ES.pdf»

Lenguas oficiales de España. In: *Rincón del Vago: Historia. Hablantes. Situación actual. Dialectos. Castellano. Euskera. Catalán. Gallego* [online]. 2003, 25.9.2012 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: « <http://html.rincondelvago.com/lenguas-oficiales-de-espana.html> »

MLEJNEK JR., Josef. Španělské volby aneb oslí koruna ševce Zapatera. In: *Španělské volby aneb oslí koruna ševce Zapatera* [online]. 20.3.2004 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/646/spanelske-volby-aneb-osli-koruna-sevce-zapatera>

OECD - půlstoletí prestižního klubu. *OECD - půlstoletí prestižního klubu* [online]. 2011 [cit. 2013-03-29]. Dostupné z: «http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zpravy_udalosti_aktuality/oecd_pulstoleti_prestitizniho_klubu.html »

Organización terrorista ETA: País Vasco. Terrorismo. ETA. *Organización terrorista ETA (Euskadi Ta Askatasuna)* [online]. 2007, č. 4, 12.1.2013 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: « <http://html.rincondelvago.com> »

OSN: Mezinárodní organizace OSN [online]. 2005 [cit. 2013-03-29]. Dostupné z: « <http://www.celysvet.cz/osn.php> »

PALLARÉS a Jordi MUÑOZ. Las elecciones generales de 2008 en España. In: *Las elecciones generales de 2008 en España* [online]. 17.4.2008 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: http://www.idpbarcelona.net/docs/public/iccaa/2008/elecciones_espana.pdf
Partido Socialista Obrero Español: Historia. *PSOE: Partido Socialista* [online]. 2010. vyd. 2010, 31.1.2013 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: « www.psoe.es »

Poder Judicial España. *Tribunal Supremo* [online]. 2000, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: « www.poderjudicial.es »

Politický systém Španělska: Státní zřízení. *Institut hospodářské a environmentální politiky* [online]. 8. 12. 2011. 2011, 5. 7. 2012 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: « www.ihep.cz »

Regionální volební systém Španělského království: Volební systém. *Regionální volební systém Španělského království* [online]. 2008, 2010 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: « <http://www.e-polis.cz/komparace/346-regionalni-volebni-system-spanelskeho-kralovstvi.html> »

Sistema de Partidos en Espana: EL ORIGEN DEL FENÓMENO PARTIDISTA EN ESPAÑA. *Sistema de partidos políticos* [online]. 2009, č. 5, 2013 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: « www.rincondelvago.com »

Španělsko: Ministerstvo zahraničních věcí. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. 2012, 31.10.2012 [cit. 2012-11-15]. Dostupné z: « www.mzv.cz »

Španělská pravicová vláda prohrála volby. In: *Britske listy* [online]. 15.3. 2004 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: «<http://blisty.cz/art/17322.html>»

Španělské volby vyhráli konzervativci, čeká je boj s rekordní nezaměstnaností. In: *Španělské volby vyhráli konzervativci, čeká je boj s rekordní nezaměstnaností* [online]. 2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: «<http://byznys.ihned.cz>»

Transición española. In: *Proceso constituyente* [online]. 3.3.2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: «<http://elpais.com/>»

Unión de Centro Democrático, Centro Democrático y Social. *Unión de Centro Democrático* [online]. 2000, 2010 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: «<http://www.historiaelectoral.com/ucd.html> »

Unión de Centro Democrático. *Unión de Centro Democrático, Centro Democrático y Social* [online]. 2012 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: « <http://www.historiaelectoral.com> »

Valka.cz: Franco, Francisco :: Španělsko (ESP) :: Evropa. *Www.valka.cz: Franco, Francisco :: Španělsko (ESP) :: Evropa* [online]. 2004, 2010 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z:« www.valka.cz »

Ve španělských volbách drtivě zvítězili lidovci. In: *Ve španělských volbách drtivě zvítězili lidovci* [online]. 20.11.2011 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: «<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/153739-ve-spanelskych-volbach-drtive-zvitezili-lidovci/>»

Vláda ve Španělsku: Rozdělení Španělska. *Www.spanelskekravovstvi.cz* [online]. [cit. 2012-08-21]. Dostupné z: « <http://www.spanelskekravovstvi.cz/vlada> »

Volby v Katalánsku vyhráli nacionalisté, na většinu nedosáhli. In: *Volby v Katalánsku vyhráli nacionalisté, na většinu nedosáhli* [online]. 25.11.2012 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: « <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/204858-volby-v-katalansku-vyhrali-nacionaliste-na-vetsinu-nedosahli/> »

Volby ve Španělsku vyhrála pravice uspěly ale i malé strany. In: *Volby ve Španělsku vyhrála pravice uspěly ale i malé strany* [online]. 2011 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: «<http://denikreferendum.cz/clanek/11956-volby-ve-spanelsku-vyhrala-pravice-uspely-ale-i-male-strany>»

Vybraná témata: Španělsko-volby 2008. In: KRAUS, Radek. *Španělsko-volby 2008* [online]. Parlament ČR, červen 2008 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=0CFIQFjAF&url=http%3A%2F%2Fwww.psp.cz%2Fsqw%2Ftext%2Forig2.sqw%3Fidd%3D29629&ei=3oJEUciqE4PdPZ6AgYgH&usg=AFQjCNEOXw3BY9ZjWOdfX_uc7hfr0TV1Sg&sig2=cvreZf3ume0ThLwB-NCuw&bvm=bv.43828540.d.ZWU

Www.policia.es [online]. 2005, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: « www.policia.es »
Cuerpo Nacional de la Policía: Oposiciones-Cuerpo Nacional de Policía

Www.senado.es [online]. 2005, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: « www.senado.es »

XVI Congreso del PP: Historia de una gaviota. QUÍLEZ, Raquel.
Www.elmundo.es [online]. 2010, 2013 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: «http://www.elmundo.es/especiales/2008/06/espana/congreso_pp/historia/index.html »

Zadlužené Španělsko čekají předčasné volby. In: *Zadlužené Španělsko čekají předčasné volby* [online]. 2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: «http://www.lidovky.cz/zadluzene-spanelsko-cekaji-predcasne-volby-fen-zpravysvet.aspx?c=A110926_141852_ln_zahranici_mtr»

Životopisy online. *Životopisy online: Francisco Franco y Bahamonde* [online]. 2000, 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: «<http://zivotopisyonline.cz>»

Přílohy

Příloha č. 1 **Pracovní list**

Španělsko, jeho charakteristika a mezinárodní instituce.

Španělsko je země ležící na poloostrově a podle představitele hlavy státu je tato země V čele státu je král Panovník reprezentuje stát v a je symbolem a státu. Král, a jsou nejvyššími orgány státní moci. Španělský parlament je dvoukomorový a skládá se z a

Ve Španělsku jsou oficiální jazyky. V této zemi má mimořádné a zvláštní postavení náboženství.

Mezinárodní instituce

Španělsko je členem několika mezinárodních institucí, mezi které patří zejména a Nejprve bylo Španělsko přijato jako člen Evropského společenství EHS k Krok rozšíření spolupráce vedl ke komplexní přeměně společenství na unii.

V roce 2004 byl komisařem za Španělsko jmenován Joaquín Almunia, jenž má na starosti oblasti Organizace, která byla vytvořena v roce 1948 jako první poválečná organizace pro pomoc válkou rozvrácené Evropě se nazývá Španělsko se stalo členem od 30.5.1982. Další organizací, jíž je Španělsko členem vznikla v roce 19.. v San na základě přijetí Charty k hlavním cílům tohoto společenství patří zejména a Tato organizace má i řadu odborných organizací, mezi které patří i Organizace pro výchovu, vědu a kulturu....., jíž je Španělsko rovněž členem.

Příloha č. 2 – Autonomní společenství

Autonomní společenství nebo autonomní město	Hlavní město	Rozloha [km²]
 Andalusie (Comunidad Autónoma de Andalucía)	<u>Sevilla</u>	87 268 km ²
 Aragonie (Comunidad Autónoma de Aragón)	<u>Zaragoza</u>	47 719 km ²
 Asturie (Comunidad Autónoma del Principado de Asturias)	<u>Oviedo</u>	10 604 km ²
 Baleárské ostrovy (Comunidad Autónoma de las Islas Baleares / Comunitat Autònoma de les Illes Balears)	<u>Palma de Mallorca</u>	4 992 km ²
 Baskicko (Comunidad Autónoma del País Vasco / Euskal Herriko Autonomia Erkidegoa)	<u>Vitoria</u> / Gasteiz	7 234 km ²
 Extremadura (Comunidad Autónoma de Extremadura)	Mérida	41 634 km ²
 Galicie (Comunidad Autónoma de Galicia)	Santiago de Compostela	29 574 km ²
 Kantábrie (Comunidad Autónoma de Cantabria)	Santander	5 321 km ²
 Kanárské ostrovy (Comunidad Autónoma de Canarias)	Santa Cruz de Tenerife & Las Palmas de Gran Canaria	7 447 km ²
 Kastilie a León (Comunidad de Castilla y León)	Valladolid	94 223 km ²
 Kastilie-La Mancha (Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha)	Toledo	79 463 km ²
 Katalánsko (Comunidad Autónoma de Cataluña / Comunitat Autònoma de Catalunya)	Barcelona	32 114 km ²
 La Rioja (Comunidad Autónoma de La Rioja)	Logroño	5 045 km ²
 Madrid (Comunidad de Madrid)	Madrid	8 028 km ²
 Murcie (Comunidad Autónoma de la Región de Murcia)	Murcia	11 313 km ²
 Navarra (Comunidad Foral de Navarra / Nafarroako Foru Komunitatea)	Pamplona	10 391 km ²

 Valencie (Comunidad Valenciana / Comunitat Valenciana)	Valencia	23 255 km ²
 Ceuta (Ciudad de Ceuta)	Ceuta	20 km ²
 Melilla (Ciudad de Melilla)	Melilla	13 km ²

Příloha č. 3

Příloha č. 4

španělský státní znak

španělská státní vlajka

Zdroj:

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-04-16].

Příloha č. 5

španělský král Juan Carlos I.

Zdroj: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-04-16].

Příloha č. 6

španělský diktátor Francisco Franco y Bahamonde

Zdroj: Zdroj: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-04-16].

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Simona Kvíčalová
Katedra:	Společenských věd, PdF UP Olomouc
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Španělský politický systém a jeho proměny
Název v angličtině:	Spanish political system and its transformations
Anotace práce:	Práce se zabývá analýzou vývoje španělského politického systému a jeho proměnami. Dále je rozdělena do sedmi kapitol. Začíná politicko-geografickou charakteristikou a dále rozvíjí formování politického systému od počátku 20. století až po současnost. Pozornost bude věnována také aktuálnímu politickému dění ve španělských autonomních oblastech.
Klíčová slova:	Politické strany, stranický systém, volby, volební systém, demokracie, diktatura, panovník.
Anotace v angličtině:	This thesis deals with analysis of the development of the Spanish political system and its transformations. It is further divided into seven chapters. It begins with politico-geographical characteristics and develops the formation of the political system from the beginning of the 20th century to present. The next part of the project focuses on current political situation in the Spanish autonomous regions.
Klíčová slova v angličtině:	Political parties, party system, elections, the electoral system, democracy, dictatorship, sovereign/monarch.
Přílohy vázané v práci:	Autonomní společenství, španělský státní znak, španělská státní vlajka, španělský král Juan Carlos I. a španělský diktátor Francisco Franco y Bahamonde.
Rozsah práce:	124 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

